

ԵՐԵՎԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ

ԳԻՏԱԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԿՈՆՖԵՐԱՆՍԻ
ԹԵԶԻՍՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ԾԱՂԿԱԶՈՐ

02-03 նոյեմբեր 2013թ.

ԵՐԵՎԱՆ 2013

ՀՏԴ 378 : 06
ԳՄԴ 74.58
Ու 750

Տպագրվել է Երևանի ճարտարապետության և շինարարության
պետական համալսարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Ու 750 Կրթության որակի բարձրացման ուղիները Երևանի ճարտարա-
պետության և շինարարության պետական համալսարանում:
Գիտագործնական կոնֆերանսի թեզիսների ժողովածու: Եր.: 2013.104 էջ:

Կոնֆերանսի խմբագրական խորհուրդ. Բարսեղյան Տ.Ս. - Երևանի գլխավոր
ճարտարապետ, **Թոքմաջյան Հ.Վ.** - ռեկտոր (համանախագահ), **Լևոնյան Լ.Հ.** - գիտական
քարտուղար, **Լևոնյան Ս.Լ.** - ուսումնական մասի պետ, **Միրզոյան Լ.Ա.** - տպագրության
և լրատվության կենտրոնի խմբագիր, **Սարգսյան Ս.Ս.** - ներքին աուդիտի կենտրոնի
ղեկավար, **Սուքիասյան Ռ.Ռ.** - ՀՀ ԿԳՆ բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական
կրթության վարչության պետ (համանախագահ):

Կոնֆերանսի կազմկոմիտե. Բարխուդարյան Ա.Մ. - ուսուցման աշխատանքների գծով
պրոռեկտոր (նախագահ), **Եփրեմյան Ռ.Վ.** - հեռակա ուսուցման դեպարտամենտի
ղեկավար, **Թոքմաջյան Լ.Վ.** - դիզայնի դեպարտամենտի ղեկավար, **Թովմասյան Ս.Ա.** -
ճարտարապետության դեպարտամենտի ղեկավար, **Կոշկարյան Գ.Ն.** - մասնագիտական
կրթության որակի ապահովման կենտրոնի ղեկավար, **Համբարձումյան Պ.Վ.** -
շինարարության դեպարտամենտի ղեկավար, **Հովեյան Հ.Ա.** - ուսխորհրդի նախագահ,
Մարտիրոսյան Տ.Ս. - կառավարման և տեխնոլոգիայի դեպարտամենտի ղեկավար,
Վարդանյան Ե.Վ. - աշխատակազմի ղեկավար:

Ժողովածուն ընդգրկում է Երևանի ճարտարապետության և շինարարության
պետական համալսարանի աշխատակիցների զեկուցումների թեզիսները կրթու-
թյան որակի բարձրացման ուղիների վերաբերյալ:

Կոնֆերանսը կազմակերպվել է «Կրթության որակ և համապատասխանություն»
երկրորդ վարկային ծրագրի (պայմանագիր 3/11-IQA) «Բարձրագույն կրթության բարեփոխում-
ներ» ենթածրագրի միջոցների հաշվին ու Երևանի ճարտարապետության և շինարարության
պետական համալսարանի համաֆինանսավորմամբ:

Հրատարակված է «Կրթության որակ և համապատասխանություն» երկրորդ վարկային
ծրագրի (պայմանագիր 3/11-IQA) «Բարձրագույն կրթության բարեփոխումներ» ենթածրագրի
շրջանակներում:

ՀՏԴ 378 : 06
ԳՄԴ 74.58

ISBN 978-9939-63-181-3

© Երևանի ճարտարապետության և շինարարության պետական համալսարան 2013

Ագոյան Ռ.Ս., տեխն. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

**ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ, ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐԻ
ՆԱԽԱԳԾՈՒՄ ԱՌԱՐԿԱՅՈՒՄ**

Այս դասընթացը իրականացվում է և՛ բակալավրիատում, և՛ մագիստրատուրայում: Հիմնական հիմնահարցերը կապված են բակալավրիատում ժամերի անբավարար քանակի հետ: Ինչ վերաբերում է մագիստրատուրային, ապա «Կամուրջների նախագծում» առարկայի համար ստեղծված են բավարար պայմաններ, որոնք համընկնում են նախկին ճարտարագետների բեռնավորության հետ և գերազացում են նրանց: Ստորև բերված աղյուսակում տեղակայված են ճարտարագետների, բակալավրերի և մագիստրանտների դասաժամերը կամուրջների նախագծում առարկայի վերաբերյալ:

Մասնագետի կարգը	Կուրսը	Դասախոսության ժամերը	Գործնական ժամերը	Ընդհանուր ժամ.քանակը
Ճարտարագետներ (մինչև 2007թ.)	III	102	17	119
	IՀ	68	34	102
	Հ	42	14	56
Բակալավրեր	III	80	32	112
	IՀ	52	16	68
Մագիստրոսներ	I	32	16	48
	II	32	16	48

Նախկին դասընթացի հետ համեմատած՝ խիստ առանձնանում է նախագծային մասը, քանի որ ճարտարագետների մոտ կար երկու նախագիծ (թռիչքային կառուցվածքի և հենարանի համար), իսկ բակալավրիատում ևս կան նույն նախագծերը և գումարվում է մագիստրոսի ավարտական ու կուրսային աշխատանքը: Ինչպես երևում է վերը նշվածից, կարելի է հանգել եզրակացության, որ այժմյան բակալավրիատի մակարդակը հետ է մնում ներկայացվող պահանջներից ու պետք է կատարել փոփոխություններ՝ ներմուծելով գուցե բակալավր-շինարարի մասնագիտությունն առանց նեղ մասնագիտացմամբ՝ ինչպես հիմա: Սակայն այս դեպքում հարկավոր կլինի վերանայել նաև մագիստրա-

տուրայի առարկաների ցանկը և հատկացրած ժամերը, խստորեն ավելացնել մասնագիտական հարցերին վերաբերվող ժամաքանակը և հրաժարվել մի շարք առարկաներից: Այս ծավալուն հարցը արժանի է հատուկ ուսումնասիրության: Այժմ կարդացվում է ժամանակի սղության պայմաններում երկաթբետոնե և մետաղական կամուրջների նախագծում: Երկու դասընթացներն էլ հիմնական ուշադրությունը նվիրվում է հեծանային կամուրջների նախագծմանն ամենայն մանրամասնությամբ ու կոնստրուկտավորման, և հաշվարկային տեսակետից, իսկ մնացած կամուրջների տեսակները նայվում են առանց հաշվարկային մանրամասնությունների:

Ինչ վերաբերում է կամրջային հենարաններին, դեֆորմացիոն կարերին, հենարանային մասերին և սեյսմապաշտպանության սարքերին, դրանք նայվում են գրեթե մանրամասնորեն:

Ժամանակակից պայմաններում կան բոլոր եղանակները և միջոցները առարկայական դասընթացը կատարելու համար: Մեր ամփիոնն ունի հատուկ լսարան, որտեղ տեղակայված են ցուցադրական սարքավորումներ, ներառյալ պրոեկտոր Beng MP 515, որի օգտագործման համար էլեկտրոնային կրիչների վրա, կամ հենց սարքավորման մեջ, գրանցվում են թեմատիկ նյութեր այն ծավալներով, որոնք թույլատրելի են տվյալ դասընթացի համար:

Անկասկած, նախկին ինժեներների և այժմյան մագիստրանտների մակարդակը, հաշվի առած եղած թերությունները, կարելի է ընդունելի համարել, բայց բակալավրների ձևավորումը կարիք ունի վերանայելու, քանի որ այն լիարժեք չէ:

Ըստ երևույթին, ելնելով արտասահմանում տարածված պրակտիկայից, երբ հրաժարվում են կոնկրետ մասնագիտացումից բակալավր պատրաստելիս, հարկ կա վերանայել ծրագրերը և հրաժարվել նեղ մասնագիտացումից:

Իհարկե, առաջանում են լուրջ հարցեր երկու դպրոցների միացման վերաբերյալ, հատկապես տարբեր մասնագիտությունների ընտրման հարցերին վերաբերվող: Պետք է պարզ պատկերացնել, որ լուրջ ձևափոխման պետք է ենթարկել կրթական երկու աստիճանը և՛ բակալավրիատը, և՛ մագիստրատուրան:

Աղայան Կ.Լ., ֆիզ.-մաթ. գիտ. դոկտոր

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ «ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹՅԱՆ» ԱՄԲԻՈՆԻ ՆԿԱՏԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

Ժամանակակից տեխնիկական առաջընթացին համապատասխան՝ ճարտարապետական և շինարարական մասնագիտությունների գծով բարձրորակ ճարտարագետների պատրաստման ուսումնական գործընթացում առանձնահատուկ և կարևոր տեղ ունեն ընդհանուր տեխնիկական առարկաների ուսուցումը: Անժխտելի փաստ է՝ համալսարանի շրջանավարտների ավանդը կառուցվածքների նախագծման, հետազոտման, պահպանման և վերականգման գործում մեծ է, դրանց իրականացման համար էլ կարևորվում են տեխնիկական առարկաների դերը: Բավարար համարելով համալսարանում մշակված և ներկայումս կիրառվող ուսումնագիտական ու մեթոդական ծրագրերը՝ կարծում ենք, որ անհրաժեշտ են լրացուցիչ միջոցառումներ, որոնք կնպաստեն ուսման որակի հետագա բարելավմանը: Այդ իսկ նկատառումներով, նյութերի դիմադրության՝ ուսուցման որակի բարձրացման որոնումները դասախոսների մտահոգության և ամենօրյա գործունեության հիմնական առաջնահերթությունն է մնում: Կոնֆերանսին ներկայացվող զեկուցումը հիմնականում վերաբերում է հետևյալ հարցերին, որոնց իրականացմամբ, կարծում ենք նկատելի տեղաշարժ կկատարվի առաջադրված հիմնախնդրի լուծման ճանապարհին:

1. Վերաբացել ամբիոնների ուսումնական կաբինետները և հաստիքներ տրամադրել մշտական խորհրդատու-լաբորանտներ ունենալու համար:
2. Լաբորատոր աշխատանքների կարևորությունն ընդգծելու և փորձարարական աշխատանքների քանակն ավելացնելու նկատառումներից ելնելով՝ ավելացնել լաբորատոր պարապմունքների ժամաքանակը: Դա հնարավորության կտա նոր և կարևոր փորձեր ընդգրկել:
3. Խորացված ուսուցման համար կարևոր է ինքնուրույն աշխատանքների որակի և քանակի հարցը: Առաջարկում ենք ավելացնել հաշվեգրաֆիկական աշխատանքների քանակը և դրանցում ընդգրկված խնդիրների որակը:

Արտեմյան Ա.Ա., մագիստրոս

ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԻՐԱԶԵԿՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Անձը՝ որպես այդպիսին, բնորոշվում է իր գիտակցությամբ, իսկ գիտակցությունը մաս է կազմում գիտելիքի: Գիտելիքն առայժմ մարդկությանը հայտնի ամենակարևոր խթանն է ապրելու, արարելու, պահպանելու և ունեցածը եկող սերունդներին փոխանցելու տեսակետից: Գիտելիքն ընկած է ինքնաճանաչման, ինքնապահպանման հիմքում, որից էլ կախված է ազգի և հայրենիքի պահպանումը: Իսկ գիտելիք ձեռք բերելու ամենատարածված միջոցը ուսումնառությունն է:

Հայաստանի Հանրապետությունում ուսումնական տարին սկսվում է սեպտեմբերի 1-ից: Վերջինս սահմանված է որպես Գիտելիքի և դպրության օր՝ ըստ «ՀՀ տոների և հիշատակի օրերի մասին» ՀՀ օրենքի 12-րդ հոդվածի: Ուստի կարևոր է այդ օրը տոնական և սպասված դարձնել ուսումնառողների համար: Որպես թիրախ խումբ՝ անհրաժեշտ է մեծ ուշադրություն դարձնել հատկապես առաջին անգամ տվյալ կրթօջախ հաճախողներին, քանզի առաջին տպավորությունը սովորաբար վճռական դեր է խաղում: Անհրաժեշտ է, որ այդ մուտքն ազդարարվի տոնական տրամադրությամբ: Ցանկալի կլինի տոնական կարճ միջոցառումների կազմակերպումը, ինչպես նաև դասավանդողների՝ ողջույնի խոսք ասելը: Այնինչ, որոշ հաստատություններում տոնական տրամադրությունն իսպառ բացակայում է: Որոշ դեպքերում դասավանդողները մոռանում կամ ավելորդ են համարում ուսումնառողներին շնորհավորելը կամ էլ դասին ընդհանրապես չեն ներկայանում: Այս ընդհանուր մթնոլորտը բացասաբար է ազդում ուսումնառողների տրամադրվածության վրա:

Երևույթի հետ կապված՝ ստորև որոշակիացվել են Երևանի ճարտարապետության և շինարարության պետական համալսարանի բաց կողմերը: Նոր ընդունված ուսանողն առաջին անգամ մտնում է բուհ և չգիտի, թե որտեղից կարող է իմանալ դասացուցակը, ինչպես այն ճիշտ

կարդալ (համարիչ/հայտարար շաբաթներ), տարբերակել լսարանները, մասնաշենքերը, իմանալ դրանց տեղակայման վայրը, կամ ով է դեկանը, որն է վերջինիս գործառույթը, ինչ հարցերով կարելի է նրան դիմել և, առհասարակ, որտեղ է դեկանատը, կամ շատ ավելի կարևոր հարց՝ ինչ համալսարան է ուսանողն ընդունվել: Այս առաջին հայացքից չնչին թվացող հարցերի բազմությունը կարելի է շարունակել: Հարցեր, որոնք, ի վերջո, գտնում են իրենց պատասխանը, սակայն դրա համար ուսանողից պահանջվում են մի քանի անգամ ավելի շատ ժամանակ և ջանքեր: Այս խնդիրները ստիպում են ուսանողին մտածել, թե ինքը ոչ ոքի չի հետաքրքրում, չկա մեկը, որ իրեն ծանոթացնի այն ամենին, առանց որի ինքը ստիպված ուշանում է դասից, ինչին հաջորդում են դասախոսի զայրացած նկատողությունները դասին ուշացած ներկայանալու, դասն ընդհատելու համար, իսկ երբ ուսանողը փորձում է բացատրել, ստացվում է, որ հակաճառում է: Արդյունքում ուսանողն այլևս չի ցանկանում ներկայանալ դասերին:

Խնդիրը լուծելու համար առաջարկվում է ուսումնական տարվա առաջին աշխատանքային օրը կազմակերպել հանդիպում տվյալ տարվա առաջին կուրսի ուսանողների հետ՝ ըստ դեպարտամենտների: Հանդիպմանը ներկա կլինեն նաև տվյալ դեպարտամենտի դեկավար-դեկանը, դեկանի տեղակալները, մասնագիտական ամբիոնների վարիչները և ուսանողական խորհրդի նախագահը: Հանդիպման ընթացքում ուսանողներին կներկայացվի համալսարանը (պատմությունը, մեծանուն շրջանավարտները, արտերկրի հետ կապերը և այլն), որից հետո տեղի կունենա փոքրիկ շրջայց դեկանատի, գրադարանի, մասնաշենքերի տեղակայումը ցույց տալու համար:

Այս միջոցառումը թույլ կտա բարձրացնել ուսանողի գիտակցությունը համալսարանում իր դերի և նրա տված գիտելիքի ժառանգորդը լինելու մասին:

Ավետիսյան Գ.Հ., դասախոս

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ՆԵՐԴՐՈՒՄԸ ԲՈՒՀԵՐՈՒՄ

Ներկա ժամանակներում, երբ տեղեկատվական տեխնոլոգիաները բուռն զարգանում են, երբ այժմեական է դառնում գիտելիքահեն կրթությունը, երբ համացանցի ներգրավվածությունը կրթական գործընթացում ավելի ու ավելի է աճում, անհրաժեշտ է նորանոր մոդելներ մշակել, թե ինչպես շահադրդել ուսանողներին ավելի լավ սովորել, լինել կրեատիվ (ստեղծարար) և քայլել ժամանակին համահունչ:

Կրթական վերջնարդյունքներ (գիտելիք, կարողություն և հմտություն) ձևավորելու նպատակով հարկավոր է կրթության առաջին և երկրորդ աստիճաններում համապատասխանաբար կուտակել կրեդիտներ, որոնցով սահմավող ուսումնական բեռնվածքը ներառում է ուսանողի լսարանային, արտալսարանային և ինքնուրույն իրականացվող բոլոր տեսակի ուսումնական աշխատանքները: Մինչդեռ ուսանողները լիարժեք ներգրավվածություն չեն ցուցաբերում գործընթացում, քանի որ նրանց մի հոծ զանգված աշխատում է ուսման վարձը վճարելու նպատակով, մյուս մասը դեռ գիտակից չէ, որ այսօր ձեռք բերած ցանկացած գիտելիք վաղվա կապիտալն է լինելու, իսկ մի մասն էլ, գիտակցելով հանդերձ, դրսևորում է լիակատար անտարբերություն: Այս պարագայում խոսք անգամ չի կարող լինել ուսումնական բեռնվածքի մաս հանդիսացող ուսանողի ինքնուրույն իրականացվող ուսումնական աշխատանքների մասին, քանզի լսարանից դուրս դրա ստուգման և ոչ մի շոշափելի գործիք չենք կարող առաջադրել:

Հետևապես, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման դարաշրջանում օրակարգային է դառնում էլեկտրոնային ուսուցման դերը, որի առավելություններ համարվող բլոգները, ֆորումները, խմբակային քննարկումները, էլեկտրոնային սեմինարները, վիդեո կոնֆերանսները կարող են սովորողների նվաճումների ադեկվատ գնահատման հիմք հանդիսանալ և խթանել վերջիններիս մասնակցությունը կրթական գործընթացին:

Նմանատիպ մի հարթակ է՝ Moodle-ը, որը հայտնի է որպես դասընթացի կառավարման համակարգ (այսուհետև՝ ԴԿՀ) կամ վիրտուալ կրթական միջավայր (այսուհետև՝ ՎԿՄ)՝ հայտնի իր դերային 4 խմբերով

(առաջատար ամբիոններ, դասախոս-մշակողներ, դասախոս-թյուրոքներ և ուսանողներ): Ուսանողները, անկախ իրենց զբաղվածությունից, կարող են վերոնշյալ որևէ գործիքի կամ գործիքների օգնությամբ ակտիվ մասնակցություն ունենալ գործընթացում և արձանագրել իրենց իսկ մասնակցությունը կամ արձագանքել տրված առաջադրանքներին առանց հաճախելու համալսարանական կառույց: Վերոնշյալ հարթակը ձեռք բերելու նպատակով բուհը պետք է կատարի համապատասխան վճարումներ Moodle կազմակերպությանը, իսկ հեռավար ուսուցման տարր հանդիսացող էլեկտրոնային ուսուցումն իր հերթին մեծապես կփոխի ուսանողների մոտեցումը կրթական գործընթացի հանդեպ:

Բաղդասարյան Ա.Մ., դոցենտ

ԴԻԶԱՅՆ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՊՐՈՖԵՍԻՈՆԱԼ ՆՈՐ ԿԱԴՐԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ

«Դիզայն» մասնագիտական ուսուցման գործընթացում հավասարաչափ կարևորվում են տեսական և նախագծային գիտելիքների մատուցումը, որն արդյունքում կիրառվում և արտահայտվում է ուսանողի կողմից:

Կրթական ողջ գործընթացում ընթացքը կարգավորվում է ուսումնական պլանի և հեռանկարային գործունեության կազմակերպման համալիր ծրագրով:

«Դիզայն» մասնագիտության ուսուցման առանձնահատկություններից՝ ելնելով ձևավորվում են պրոֆեսիոնալ մոտեցման հիմնախնդիրները, որոնցով պայմանավորված է դիզայնի ոլորտում նոր կադրերի պատրաստման որակը և ուղիների բացահայտումը:

Այդ խնդիրների թվում են՝

- առարկայական ծրագրերի ամենամյա լրամշակում եվրոպական կրթահամակարգին ինտեգրվելու նպատակով.
- դասավանդվող առարկաների գծով մեթոդական ուղեցույցների և ձեռնարկների պատրաստում.
- դասախոսական կազմի ամենամյա վերապատրաստում մեթոդական սեմինարների, գիտաժողովների շնորհիվ.

- կրթական բազայի՝ լաբորատորիաների, արվեստանոցների ընդլայնում և կահավորում.
- ժամանակակից տեխնոլոգիական սարքերի և սարքավորումների կիրառման հնարավորության ստեղծում, էլեկտրոնային գրադարանի հիմնադրում.
- դիմորդների ընտրության, նախապատրաստման, պրոֆեսիոնալ ուսուցման մեթոդական նոր ձևերի ուսումնասիրություն և առաջարկ (քննարկումներ, վերլուծություններ, վարպետաց դասեր).
- ուսանողների կողմից կատարած բոլոր աշխատանքների (գործնական, նախագծային, տեսական) ներկայացման և գնահատման չափանիշների վերանայում.
- դիզայն մասնագիտությամբ թողարկվող կադրերի հետ հետագա կապի ստեղծման, աշխատանքային զբաղվածության ապահովման ուղիների փնտրում:

Նշված խնդիրները դասակարգման կարիք չունեն քանի որ բոլորը փոխկապակցված են և լրացնում են միմյանց:

Սակայն այս բոլորի կողքին ցանկալի է առանձնացնել ուսանողների պրակտիկ աշխատանքի խորացված տիրապետման խնդիրը, որը ներկայումս իրականացվում է ուսումնական, արտադրական, նախադիպլոմային պրակտիկաների սահմանափակ հնարավորություններով:

Այս հարցի կարգավորման նպատակով անհրաժեշտ ենք համարում մոտ ապագայում իրականացնել հետևյալ բարեփոխումները.

- արտադրական և նախագծային ձեռնարկությունների հետ կնքել համագործակցության համաձայնագրեր,
- վերանայել պրակտիկաների կազմակերպման ծրագրերը,
- սովորողների համար ապահովել արտաժամյա գործնական աշխատանք, ուսանողական արտադրության ստեղծման շնորհիվ:

Նշված խնդիրների լուծման ճանապարհով ակնկալում ենք դիզայնի ոլորտում արհեստավարժ նոր կադրերի պատրաստումը և նրանց գործունեության ընդգրկումը աշխատանքային շուկայում:

Բեժանյան Վ.Ա., ֆիզ.-մաթ.գիտ.թեկնածու, դոցենտ

Սարգսյան Ս.Ա., կենս. գիտ.թեկնածու, դոցենտ

Կարապետյան Ա.Թ., ֆիզ.-մաթ.գիտ.դոկտոր, պրոֆեսոր

ԻՆՏԵՆՏԻՐԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՆԵՐԴՐՈՒՄԸ ԵՃՇՊՀ-ՈՒՄ

Կրթական համակարգում շարունակական բարեփոխումներ անցկացնելն որակյալ կրթություն ապահովելու ամենակարևոր պայմաններից մեկն է: ԵՃՇՊՀ-ում անցկացվող կրթական բարեփոխումների շրջանակներում ուսումնասիրվել են աշխարհի առաջատար համալսարաններում ինժեներական կրթության կազմակերպման հիմնական մեթոդները: Այս մեթոդները կարելի է ներկայացնել երեք բաժիններով. առաջին՝ ուսանողներին տրվող ֆինանսական աջակցություն և խրախուսանք, երկրորդ՝ մատուցվող նյութերի և գնահատման էլեկտրոնային տարբերակի առկայություն, և երրորդ՝ խմբային առաջադրանքներ և դրանց վերաբերյալ խորհրդատվություններ արտադրության ոլորտից հրավիրված մասնագետների հետ:

Ուսանողներին տրվող ֆինանսական աջակցություն և խրախուսանք

Ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ արտերկրում ուսանողների սովորմանը ֆինանսական աջակցության կարիք ունի թե՛ կրթավճարի, և թե՛ յուրաքանչյուր օրվա կենցաղային ծախսերը հոգալու համար: Բացի բանկերի առաջարկած ուսումնական վարկերից, որոնք ուսանողները վերադարձնում են տվյալ երկրում գործող օրենքների համաձայն, առաջատար համալսարանները համագործակցում են արտադրական հիմնարկների հետ և հաստատում են կրթաթոշակներ ու կենսաթոշակներ վճարելու համար ուսանողների կրթավճարները և ապրելու ծախսերը: Օրինակ՝ նախագծային ինստիտուտները հաստատում են նման թոշակներ ճարտարապետություն սովորողների համար, շինարարական հիմնարկները քաղաքացիական ու արդյունաբերական շինարարություն սովորողների համար և այլն: Բացի վերը նշված կրթաթոշակներից ու կենսաթոշակներից, հաստատվում են նաև խրախուսական կրթաթոշակներ ու ֆինանսական մրցանակներ առանձին վերցրած առարկաների համար: Վերջիններս նույնպես հաստատվում ու ֆինանսավորվում են արտադրական հիմնարկ-

ների կողմից և շնորհիվում են տվյալ առակայից ամենաբարձր գնահատական ստացած ուսանողին կամ ուսանողներին:

Մատուցվող նյութերի և գնահատման էլեկտրոնային տարբերակի առկայություն

Համակարգիչների և համացանցի մասսայական մատչելիությունը հնարավորություն է տալիս մատուցվող նյութերը, դասախոսությունների սլայդները և ձայնագրությունները ներկայացնել ուսանողներին էլեկտրոնային տարբերակով, ինչպես նաև կազմակերպել ու անցկացնել քննությունների, ստուգարքների և առաջադրանքների ընդունումը և գնահատումը համակարգիչներով: Առարկաների դասավանդման նման կազմակերպումը ունի մի շարք առավելություններ թե՛ դասախոսական կազմի, և թե՛ ուսանողների համար: Այն հնարավորություն է տալիս դասախոսական կազմին ավելի քիչ ժամանակ հատկացնել քննությունների, ստուգարքների և առաջադրանքների ընդունմանը ու գնահատմանը և արդյունքում ավելի շատ ժամանակ հատկացնել իրենց գիտական աշխատանքներին: Օտար լեզվով սովորող ուսանողները և նրանք, ովքեր չեն կարողացել ներկայանալ դասախոսություններին կամ գործնական պարապմունքներին, կարող են վերանայել մատուցվող նյութերի ու առաջադրանքների էլեկտրոնային տարբերակը ցանկացած ժամանակ:

Խմբային առաջադրանքներ և դրանց վերաբերյալ խորհրդատվություն արտադրության ոլորտից հրավիրված մասնագետների հետ

Հարցումները փաստում են, որ ինժեներական մասնագիտություններ ընտրած ուսանողները գերադասում են կատարել անհատական առաջադրանքներ և ավելի ինքնամփոփ են: Մյուս կողմից, ինժեների մասնագիտությունը պահանջում է համագործակցություն խմբի հետ: Ծրագրերում խմբային առաջադրանքներ ներառելը օգնում է ուսանողներին ձեռք բերել անհրաժեշտ կարողություններն ու գիտելիքները: Սրան նպաստում են նաև խորհրդատվությունները, հանդիպումներն ու զրույց-ներն արտադրության ոլորտից հրավիրված մասնագետների հետ: Արտադրական հիմնարկների մեծ մասը ուրախությամբ, և հաճախ անվճար, տրամադրում են իրենց ժամանակը նման ծառայությունների համար: Շատ դեպքերում, արտադրական հիմնարկները որոշ չափով ազատվում են հարկերից կրթությանը և գիտությանը նպաստելու համար:

Այստեղ քննարկված մոտեցումներն ունեն մեկ ընդհանուր առաջնային նպատակ, բոլորի համար ապահովել կրթության հասանելիություն և բարձր որակ, ինչը համահունչ է ԵՃՇՊՀ-ի կրթական բարեփոխումների ծրագրին:

Բուռնուսուզյան Ս.Ա. տեխն.գիտ.թեկնածու, պրոֆեսոր
Հարությունյան Վ.Մ. տեխն.գիտ.թեկնածու, դոցենտ

**ԿՈՒՐՍԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՆԱԽԱԳԾԵՐԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ
ՈՐԱԿԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ ԵՎ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ**

Ճարտարագիտական մասնագիտություններով սովորող ուսանողների համար կուրսային աշխատանքների և նախագծերի կատարումը հանդիսանում է ուսումնական գործընթացի կարևոր տարրերից մեկը:

190300 – “Փոխադրումների և ճանապարհային երթևեկության կազմակերպում ու կառավարում” մասնագիտությամբ սովորող ուսանողներն իրենց ուսումնառության տարիների ընթացքում կատարում են կուրսային աշխատանքներ ավտոմոբիլային փոխադրումներ և ճանապարհային երթևեկության տնտեսագիտություն առարկաներից, ինչպես նաև կուրսային նախագծեր՝ ճանապարհային պայմաններ և երթևեկության անվտանգություն, Տրանսպորտային միջոցների անվտանգություն, Ճանապարհային երթևեկության կազմակերպում և ճանապարհային երթևեկության կազմակերպման տեխնիկական միջոցներառարկաներից: Նշված աշխատանքները և նախագծերը լրիվ կամ մասնակիորեն մտնում են ուսանողների ավարտական աշխատանքներում՝ կախված ավարտական աշխատանքի թեմատիկայից:

Կուրսային աշխատանքների և նախագծերի կատարման համար կարևոր նշանակություն ունի թեմայի ճիշտ ընտրությունը: “ՇՄ և ԵԿ” ամբիոնում որպես նախագծման թեմաներ հանձնարարվում են Երևան քաղաքի ճանապարհափողոցային ցանցի կամ միջպետական նշանակության ճանապարհների առանձին հատվածներ, որոնք կարող են ուսանողի մոտ առաջացնել հետաքրքրություն կուրսային կատարման վերաբերյալ: Որպես ելակետային տվյալներ՝ հանդիսանում են այդ ճանապարհների

հիմնական պարամետրերը: Վերը նշված բոլոր կուրսային աշխատանքների և նախագծերի կատարման համար գոյություն ունեն մեթոդական ցուցումներ, որոնք պարբերաբար նորացվում են գիտության և տեխնիկայի զարգացման տեմպերին համահունչ:

ԿԱ և ԿՆ կատարման ընթացքը յուրաքանչյուր շաբաթ ստուգվում է ղեկավարի կողմից՝ տոկոսավորման արդյունքները գրանցելով մատյանում: Ուսանողների աշխատանքի մշտական հսկողությունը մեծացնում է նրանց պատասխանատվությունը: Յուրաքանչյուր ամբիոնի նիստում քննարկվում է ԿԱ և ԿՆ կատարման ընթացքը:

Կատարված կուրսային աշխատանքները և նախագծերը ընդունվում են ամբիոնի կողմից կազմված հանձնաժողովով:

Կուրսային աշխատանքների և նախագծերի կատարման արդյունավետությունը շատ ավելի բարձր կլիներ համակարգչային տեխնիկայով հագեցված նախագծային լսարանի առկայության դեպքում:

Գրիգորյան Վ.Ի., տեխն. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

Ղուլյան Ա.Բ., տեխն. գիտ. թեկնածու, դոցենտ

ՄԱԳԻՍՏՐԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ

Կրթական համակարգում իրականացվող բարեփոխումների հիմնական նպատակը մասնագետների պատրաստման միջազգային, մասնավորապես եվրոպական ստանդարտներին համապատասխանեցումն է, տնտեսության կազմակերպման և կառավարման ժողովրդավարական սկզբունքների արմատացման ապահովումը:

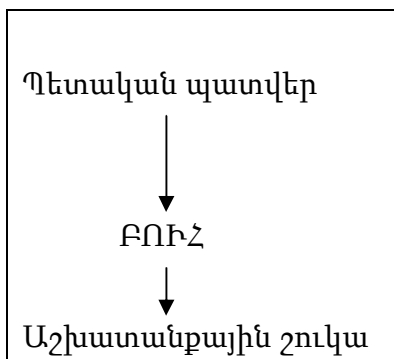
Ներկայում իրականացվող բարձրագույն կրթության բարեփոխումները կարծես տրամաբանական են և հասկանալի, սակայն, մեր կարծիքով, իրացվում են մեխանիկորեն, առանց դրանց անհրաժեշտությունը հասկանալու, ըմբռնելու: Պատճառները բազմաթիվ են.

- խորհրդային բարձրագույն կրթության տասնյակ տարիների դրական փորձը կորցնելու մտավախությունը,

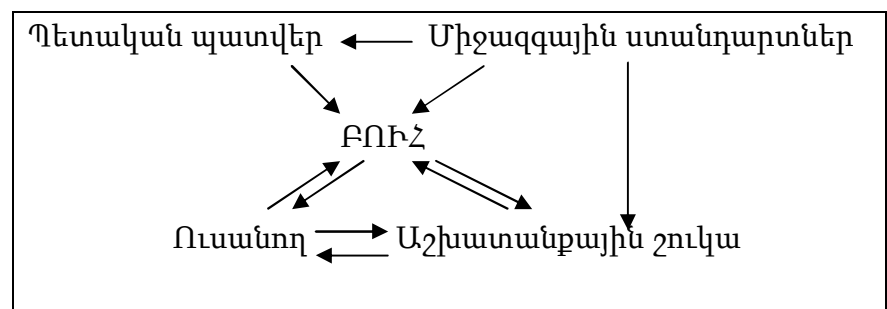
- աշխատանքային շուկայի պահանջների վերաբերյալ տեղեկատվության բացակայությունը,
- միջազգային կրթական համակարգի առավելությունների վերաբերյալ տեղեկատվության անբավարարությունը,
- դասախոսների, հատկապես ավագ սերնդի, որոշակի իներտությունը,
- հետազոտությունների իրականացման նյութական բազայի անբավար վիճակը և այլն:

Նշված խնդիրներն առավել սրված են մագիստրական կրթական մակարդակում, որն իր բնույթով նոր է և պահանջում է հատուկ մոտեցում:

Խնդիրը պարզաբանելու համար կարելի է համեմատել երկու սխեմա, որոնցից առաջինը (նկ.1) ներկայացնում է կրթական համակարգը խորհրդային տարիներին, իսկ երկրորդը (նկ.2), մեր կարծիքով, պետք է ներկայացնի այն ներկայումս:

Նկ.1

Նկ. 2

Այսինքն՝ համակարգում հայտնվել են նոր դերակատարներ, կամ սուբյեկտներ ի դեմս ուսանողների և աշխատանքային շուկայի կազմակերպությունների կամ գործակալների, որոնք պետք է ակտիվ մասնակցություն ունենան ուսումնական գործընթացում:

Հաշվի առնելով վերջին հանգամանքը՝ ԵՃՇՊՀ-ում մագիստրական կրթության որակը կարելի է բարելավել հետևյալ ուղղություններով՝

- մագիստրական թեզերի թեմաների ընտրությունը կատարել ուսանողների, շինարարական ոլորտի կազմակերպությունների և դասախոսների մասնակցությամբ,

- առավել նպատակահարմար է իրական նախագծերի կատարումը կամ պայմանագրային աշխատանքների իրականացումը մագիստրանտի և դասախոսի կողմից համատեղ, հնարավոր է նաև խմբակային աշխատանքների կատարումը,
- նույնիսկ առկա ուսուցման մագիստրանտներին պետք է հնարավորություն տալ աշխատելու՝ դասախոսների հետ հանդիպումների ճկուն գրաֆիկների սահմանմամբ, կամ հեռավոր ուսուցման եղանակների ներդրման միջոցով,
- մշտապես իրականացնել աշխատանքային շուկայի մշտադիտարկում՝ փորձագետների հարցման, անկետավորման կամ այլ եղանակներով՝ մասնագիտացումների ցանկն ու պահանջարկի ծավալը պարզելու նպատակով:

Գյուլզադյան Հ.Հ., տեխն.գիտ. թեկնածու, դոցենտ

ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԵՎ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ՕՊՏԻՄԱԼԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ

Հայաստանի Հանրապետության համար անցումային ժամանակահատվածում՝ շուկայական տնտեսության պայմաններում, ուսումնական գործընթացն առնչվել է մի շարք մարտահրավերների, որոնցից կարևորը տնտեսության մեջ (մասնավորապես շինարարության ոլորտում) այն կառուցակարգերի գործունեության անկատարությունն է, որոնք պետք է ապահովեն բանիմաց և ունակ մասնագետներին միջազգային ցուցանիշներին համապատասխան աշխատավարձով: Դրանից, որպես ածանցյալ, ուսանողների ճնշող մեծամասնության մոտ բացակայում է իրական գիտելիքներ ստանալու հակումը, որը փոխարինված է փաստաթուղթ ստանալու ձգտումով: Մարտահրավերներից մյուսը պայմանավորված է ուսանողների վարձավճարներից բարձրագույն ուսումնական հաստատության բյուջեի կախվածության բարձր աստիճանով: Գործընթացի վրա ազդում են նաև մեր հասարակությանը բնորոշ սուբյեկտիվ առանձնահատկություններ: Հաշվի առնելով վերը նշվածները՝ ցանկացած միջոցառում, որը կարող է առաջարկվել ուսման որակի բարձրացման և

ուսումնական գործընթացի օպտիմալացման նպատակով կլինի ոչ լիարժեք և վերջնական արդյունք չի կարող ապահովել:

Նշենք այն նկատառումները, որոնք, ըստ մեզ, կարող են հնարավոր սահմաններում նպաստել ուսուցման գործընթացի բարելավմանը համալսարանում ընդհանրապես և ավտոմոբիլային ճանապարհներ ամփոփում՝ մասնավորապես.

- Դասախոսությունների որակի բարձրացումը՝ ավելի լայնորեն կիրառելով տեղակատվական ժամանակակից միջոցները: Դասախոսությունները պետք է մերձեցնել ոլորտի գործնական պահանջներին:
- Համալսարանում անհրաժեշտ է հիմնել համաշինարարական լաբորատորիա, որը կենթարկվի անմիջապես համալսարանի ղեկավարությանը և կսպասարկի բոլոր մասնագիտություններին:
- Անհրաժեշտ է ստեղծել կառուցակարգեր, որոնք իրապես կբարձրացնեն ուսանողների պատասխանատվությունը կուրսային նախագծերի և աշխատանքների ժամկետին և որակով կատարման համար (այդ կառուցակարգերի մեջ կարող է ներառվել նաև խորհրդատվություններ չհաճախող և աշխատանքների կատարման մեջ հետ մնացող ուսանողներին ֆինանսապես պատժումը):
- Ճանապարհաշինության ոլորտի առաջատար շինարարական և նախագծային կազմակերպությունների հետ հաստատել փոխշահավետ հարաբերություններ, որոնք հնարավորություն կընձեռեն կազմակերպել ուսանողների երկարաժամկետ մասնակցությունը արտադրական գործընթացներին:
- Համալսարանի ուսումնական պլաններով վերջին կիսամյակը նախատեսված է ութշաբաթյա ժամկետով: Ինչպես ցույց է տվել նախորդ տարիների փորձը, այդ ժամկետը անբավարար է այդ կիսամյակում նախատեսված կուրսային նախագծերի կատարման համար: Հավանաբար իմաստ ունի այդ կիսամյակի երկարացումը և նրա մի մասի համատեղումը ավարտական աշխատանքների կատարման հետ:

- Վերականգնել կիսամյակի ընթացքում ընթացիկ ստուգումների համակարգը, պայմանով, որ պատժամիջոցների նախապես ընդունված պայմանները անառարկելիորեն չխախտվեն ցանկացած իրավիճակում:
- Համալսարանում ստեղծել ավարտական աշխատանքների կատարման հատուկ սենյակ (սենյակներ), որտեղ աշխատանքների ղեկավարները կարող են պարբերաբար խորհրդատվություններ կազմակերպել:
- Հեռակա ուսուցման համար արդյունավետ կարող է լինել ուսանողների կապը դասավանդող դասախոսների հետ հեռահաղորդման միջոցների կիրառմամբ՝ գրանցելով կատարվող խորհրդատվությունները, տեղեկատվության փոխանակումը միասնական հսկող համակարգի մեջ:
- Ստեղծել հեռակա ուսուցման ուսանողների համար դասախոսությունների համառոտագրերի տարբերակներ, որոնց մեջ կընդգրկվեն տվյալ առարկայական մոդուլի առավել առանցքային դրույթները:

Գուրգենյան Ա.Ա., ֆիզ.-մաթ.գիտ.թեկնածու, դոցենտ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆԸ ՄԻՏՎԱԾ ՏԵՍԱԿԱՆ ՄԵԽԱՆԻԿԱՅԻ ԱՄԲԻՈՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

Ճարտարապետաշինարարական մասնագիտություններով ինժեներական կադրերի պատրաստման ուսումնական գործընթացում առանձնահատուկ և կարևոր տեղ ունի ընդհանուր տեխնիկական առարկաների ուսուցումը: Անժխտելի է համալսարանի շրջանավարտների դերը կառուցվածքների նախագծման, հետազոտման, պահպանման և վերականգնման գործում: Այդ հանգամանքները հաշվի առնելով՝ տեսական մեխանիկա առարկայի ուսուցման որակի բարձրացման ուղիների որոնումներն ամբիոնի աշխատակիցների մտահոգության և ամենօրյա

գործունեության կենտրոնում են: Նշենք այն միջոցառումները, որոնց իրականացմամբ, նկատելի տեղաշարժ կկատարվի առաջադրված հիմնահարցի լուծման ճանապարհին:

1. Վերաբացել ամբիոնների ուսումնական կաբինետները և հաստիքներ տրամադրել մշտական խորհրդատու-լաբորանտ ունենալու համար:
2. Կրճատել դասախոսների դրույքի ժամաքանակը՝ 850-ից հասցնելով 500 ժամի: Կրճատված 350 լսարանային ժամերը լրացնել անհատական պարապմունքներով:
3. Դասախոսությունների համար նախատեսված ժամաքանակի որոշ մասը հատկացնել գործնական պարապմունքներին:
4. Ավելացնել առաջադրանքների համար նախատեսված ժամաքանակը, ուշադրություն դարձնել տնային առաջադրանքների ժամանակին և արդյունավետ կատարմանը:

Գուրգենյան Ա.Ա., դասախոս

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԾՈՒՄ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԻ ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԱՐՑԵՐ

Կրթական ողջ գործընթացի հենասյունը՝ դասավանդումը և ուսումնառությունը, պահանջում են կրթական հարաբերությունների փոփոխություններ այնտեղ, որտեղ դրանք իրականանում են. և ոչ կառավարման վերին օղակներում, այլ այնտեղ, որտեղ դասախոսը, ուսանողը և այդ գործընթացը տեղում կառավարողը մտնում են որոշակի կրթական նպատակներից բխող հարաբերությունների մեջ: Եթե այդ՝ կրթության բուն բովանդակությունը կազմող գործնական մակարդակում էական որևէ բան չի փոխվում, ապա անգամ, եթե մենք Բոլոնիայի համակարգի տարբեր պարամետրերով փայլուն ցուցանիշներ ունենք, կրթության որակի էական բարելավման մասին խոսելն անհնար է դառնում:

Ճարտարապետական նախագծում առարկայի դասավանդման գործընթացի բարելավման համար անհրաժեշտ են հետևյալ պայմանները.

- **հատուկ կահավորված լսարաններ** (քանի որ ճարտարապետական նախագծում առարկան գործնական պարապմունք է, և ղեկավարներն ամեն ուսանողի հետ աշխատում են անհատապես, ամեն ուսանողի համար հարկավոր է հատուկ գծագրական սեղան և հոսանքի կետ համակարգիչ միացնելու համար),
- **նախագծային (սրահ) սենյակ** (ճարտարապետական նախագծումը ստեղծագործական գործընթաց է, ինչին մեծապես նպաստում է դասընկերների համատեղ գործունեությունը և մտքերի փոխանակումը: Նախագծային այս սենյակը, որը հագեցած կլինի մասնագիտական գրականությամբ և կահավորված հարմարավետ աշխատատեղերով, հնարավորություն կտա տարբեր կուրսերի ուսանողներին դասերից հետո հանդիպել այստեղ և աշխատել: Այս նույն սենյակում կարող են տեղի ունենալ նաև ուսանողի և ղեկավարի լրացուցիչ հանդիպումները, ինչի կարիքը շատ հաճախ է լինում),
- **մակետավորման սրահ** (ուսանողի տարածական պատկերացման զարգացմանը նպաստում է նրա կողմից մանրակերտի պատրաստումը: Համապատասխան սարքավորումներով, գործիքներով և նյութերով հագեցված՝ այս սրահը ուսանողներին հնարավորություն կտա պատրաստել իրենց նախագծերի մանրակերտերը),
- **աջակցություն ուսանողին** (ցանկալի կլինեն համալսարանի կողմից ապահովել ուսանողների ավարտական և դիպլոմային աշխատանքների պատատառների տպագրությունը:

Դասավանդման գործընթացի բարելավման համար անհրաժեշտ վերը նշված պայմանները կնպաստեն ճարտարապետական կրթության որակի բարձրացմանը, առավել հետաքրքրական և բովանդակալից կդարձնեն բուն դասավանդման գործընթացը ուսանողների և ղեկավարների համար: Այս բարելավումների շնորհիվ կնվազեն բացակայությունները և զգալիորեն կբարձրանա ուսանողների առաջադիմությունը:

Դադայան Տ.Լ., տեխն. գիտ. դոկտոր, դոցենտ

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ

Ուսման որակի բարձրացման ոլորտի խնդիրները բազմազան են, սակայն առաջին հերթին անհրաժեշտ է անբաղաճալ ուսանողների մասնագիտական ճիշտ կողմնորոշման հարցին, քանի որ յուրաքանչյուր ուսանող լավ առաջադիմություն է ցուցաբերում երբ գիտի՝ ուր է եկել և, կարևորը, ինչ մասնագետ է դառնալու: Այս առումով հատուկ ցանկանում են քննարկել արդյունաբերական և քաղաքացիական շինարարություն (այսուհետև՝ ԱՔՇ) ոլորտը, քանի որ վերը նշվածը հիմնականում վերաբերվում է տվյալ մասնագիտությանը:

Տարեցտարի ինչպես ՀՀ-ում, այնպես էլ ողջ աշխարհում ավելանում են կապիտալ շինարարության ծավալները: Ավելացնենք նաև, որ բարդ ճարտարապետահատակագծային լուծումներով շենքերի կառուցման հետ մեծանում է նաև հաշվարկների դժվարությունը, քանի որ ժամանակակից ճարտարապետական ձևերի օգտագործումը բերում է առավել բարդ կառուցողական համակարգերի լուծմանը: Հաշվարկներն ավելի են բարդանում սեյսմակտիվ շրջանների համար նախագծելիս:

Ցավոք, քննարկվող ոլորտում գոյություն ունեցող բացթողումները հանգեցրել են նրան, որ վերջին տարիներին հանրապետությունում կառուցված կամ էլ դեռ կառուցման փուլում գտնվող շենքերում առկա են բազմաթիվ խախտումներ և թերացումներ, որոնք դառնում են լուրջ խոտանների առաջացման պատճառներ:

Առանց այն էլ բարդ իրավիճակը էլ ավելի է բարդացրել ԱՔՇ ոլորտում մասնագիտական շիլաշփոթը: Նշենք, որ ներկա պահին համալսարանում ԱՔՇ մասնագիտությունն արհեստականորեն միացված է բացարձակապես իրեն հետ կապ չունեցող մասնագիտությանը՝ ՇԻԿԱ-ին: Դրա մասին են վկայում նախ և առաջ և՛ բակալավրիատում և՛ մագիստրատուրայում ուսանողների կողմից ներկայացված ավարտական աշխատանքները՝ ինչպես իրենց բովանդակությամբ, այնպես էլ՝ ծավալով: ԱՔՇ մասնագիտության գործունեության ոլորտն է համարվում շենքերի և կառույցների կրող համակարգի հաշվարկը, նախագծումը, զննումը, փորձարկումը,

ինչպես նաև աշխատանքի հետագոտումը և հաշվարկային եղանակների մշակումն և կատարելագործումը, իսկ ՇԻԿԱ մասնագիտության գործունեության ոլորտն այլ է: Ուստի մասնագիտական առարկաների ընդհանրացում այդ երկու մասնագիտությունները չունեն: Ուսանողները ապակողմնորոշված են, քանի որ ներկա պահին այդ երկու մասնագիտությունները միավորված են ոչ ճիշտ անվանման ներքո՝ «Շինարարություն, շինարարական իրերի և կառուցվածքների արտադրություն»: Բերենք վերջերս հանդիպած մեկ վառ օրինակ՝ ներկա պահին մեր համալսարանում մագիստրատուրայում սովորում են Հնդկաստանի Հանրապետության ուսանողներ: Դրանցից մի քանիսը նպատակաուղղված եկել են կոնստրուկտոր դառնալու, սակայն չեն կարողանում այդպես էլ հասկանալ, թե ինչ է գրվելու իրենց մասնագիտությունը:

Ավելացնենք նաև, որ մասնագիտությունների գծով մոտակա «բարեփոխումներով» բակալավրիատում նախատեսվում է կոնստրուկտոր-նախագծող մասնագիտությունը, էլ ավելի խոշորացնել՝ միավորելով այն մի քանի այլ մասնագիտությունների հետ և ներկայացնել շինարարություն ընդհանուր անվան տակ, ընդ որում՝ վերջինիս ուսումնական պլանում չեն արտացոլված տվյալ մասնագետին անհրաժեշտ բոլոր առարկաները՝ իրենց համապատասխան ծավալներով, քանի որ ներառված են գլխավորապես այլ մասնագիտությունների մասնագիտական կրթամասեր: Գտնում ենք, որ վերջինս անընդունելի տարբերակ է կոնստրուկտոր-նախագծողների համար, քանի որ անգամ մագիստրատուրան չի կարող տվյալ որակավորում ունեցող շրջանավարտներին տալ կոնստրուկտորի համար անհրաժեշտ գիտելիքներ:

Գտնում ենք, որ ճարտարապետությունը և շենքերի կոնստրուկտավորումը պետք է ներկայացված լինեն առանձին մասնագիտությունների ձևով, քանի որ դրանք պահանջում են առանձնահատուկ ուսուցման մոտեցումներ ինչպես բակալավրիատում, այնպես էլ մագիստրատուրայում: Այս հարցը բազմիցս քննարկվել է համատեղ ամբիոնների նիստերում, և տարբեր նախագծային ու շինարարական կազմակերպություններում: Նշենք, որ բոլոր քննարկումների արդյունքները նույնն են, և մասնագետները համամիտ են ներկայացված կարծիքների հետ: Երևանի ճարտարապետության և շինարարության պետական համալսարանն իր

շրջանավարտների շարքերում պարտադիր ձևով պետք է ունենա առնվազն երկու տիպի որակավորման մասնագետներ՝ ճարտարապետներ և կոնստրուկտորներ, քանի որ վերջիններս ցանկացած ճարտարապետաշինարարական համալսարանի համար համարվում են գերակա ճյուղեր: Հետևաբար, առաջադրված խնդիրն ունի կարևոր պետական նշանակություն, այն հրատապ է, պահանջում է լուրջ ուշադրություն և անհապաղ լուծում:

Թովմասյան Ս.Ա., ճարտ. թեկնածու
Իվանյան Գ.Ա., ասպիրանտ

**ԵՃՇՊՀ «ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ» ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ԲԱԿԱԼԱՎՐԻԱՏԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ԵՎ ԱՐՏԵՐԿՐԻ
ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԵՐԻ
ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ**

Բոլոնյան գործընթացին ինտեգրվելու նպատակով, ԵՃՇՊՀ-ում, ի թիվս այլ գործողությունների, իրականացվում են մասնագիտական կրթական ծրագրերի վերանայումներ և ձեռնարկվում են քայլեր՝ համապատասխան կառուցակարգերի կանոնակարգման, ինչը թույլ կտա համալսարանում կրթական ծրագրերի բարեփոխումներն իրականացնել համակարգված և ընդհանուր սկզբունքներով:

Մինչև համապատասխան ընթացակարգերով կրթական ծրագրի վերանայման շրջափուլին հասնելը անհրաժեշտ է հստակորեն սահմանել բոլոր այն գործոնները, որոնք ծրագրի վերանայման հիմք են հանդիսանում: Մասնավորապես, որպես առանցքային գործոններ կարելի է դիտարկել ծրագրի ելքային արդյունքների համապատասխանությունը միջազգայնորեն ընդունված փաստաթղթերին և համադրելիությունն արտերկրի ճանաչված բուհերի կրթական ծրագրերին:

Մեր կողմից ուսումնասիրվել են մի շարք երկրների բուհերի «Ճարտարապետություն» մասնագիտության բակալավրիատի կրթական ծրագրերը ինչպես նաև Ճարտարապետների միջազգային միության և ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի համատեղ հռչակագիրը՝ «Ճարտարապետական կրթության

մասին»: Հանգամանալից ուսումնասիրվել են Մոսկվայի ճարտարապետական ինստիտուտի, Լիոնի և Ստրասբուրգի ճարտարապետական դպրոցների կրթական ծրագրերը՝ նկատի ունենալով, որ առաջին դեպքում առկա է նույն կրթական համակարգի ժառանգորդ լինելու գործոնը, իսկ Ֆրանսիայի բուհերի պարագայում՝ տասնամյակների համագործակցության և Երևանի ճարտարապետության և շինարարության պետական համալսարանի «Ճարտարապետություն» մասնագիտության վկայագրեր ֆրանսիայում պաշտոնապես ճանաչված լինելու գործոնը:

Կատարված ուսումնասիրությունները փաստում են, որ ընդհանուր մասնագիտական և մասնագիտական կրթամասերի կշիռները գրեթե նույնն են բոլոր բուհերում, հիմնարար և բնագիտական կրթամասն ամենամեծ կշիռն ունի ԵՃՇՊՀ-ում, չնայած ընդհանուր առմամբ խզումները մեծ չեն, գեղեցիկ արվեստների (գծանկար, գունանկար, քանդակ, գրաֆիկա) կշիռը ԵՃՇՊՀ-ում շոշափելի մեծ է՝ մյուս բուհերի հետ համեմատած, մշակույթի և ճարտարապետության պատմության դասաժամերը ԵՊՃՇ-ում ավելի քան 2 անգամ պակաս են մյուս դպրոցների համեմատությամբ, պրակտիկաների կրթամասն ամենից ավելի մեծ կշիռ ունի Մոսկվայի ճարտարապետական ինստիտուտում, միաժամանակ, ֆրանսիական դպրոցներում այդ բաղադրիչը գործնականում ներառված է մասնագիտական կրթամասում՝ արվեստանոցային սկզբունքով դասավանդման շրջանակներում:

Ինչպես վերը նշված բուհերի, այնպես էլ ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի և Ճարտարապետների միջազգային միության համատեղ հռչակագրի դրույթների հիման վրա ճարտարապետության ֆակուլտետում արդեն մշակվել է բակալավրիատի կրթական ծրագրի բարեփոխված կառուցվածքը, որը դեռևս լրացուցիչ քննարկումների կարիք ունի, և նախատեսվում է կիրարկման մեջ դնել 2014-2015 ուսումնական տարվանից:

Նշված խնդրի լուծումը հնարավորություն կընձեռի շրջանավարտներին ներկայացվող ելքային արդյունքները համապատասխանեցնել միջազգայնորեն ընդունված պահանջներին, ինչն իր հերթին ներքին և արտաքին կրթական միջավայրում և աշխատաշուկայում ուսանողների, շրջանավարտների և դասախոսների պահանջվածություն և շարժունակության հնարավորություններ կապահովի:

Թոքմաջյան Լ.Վ., տեխն. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՊԼԱՆՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆ

Կրթության որակն այն հիմնական չափանիշն է, որով կարելի է և պետք է գնահատել ցանկացած բուհի աշխատանքը: Այն կախված է մի շարք գործոններից՝ դասախոսական կազմի պրոֆեսիոնալ և բարոյական հատկանիշներից, մասնագիտական լսարանների տեխնիկական վիճակից, դասավանդող դասախոսների մանկավարժական հատկանիշներից, դասավանդող առարկաների ճիշտ համադրումից, առարկաների դասավանդման որակից (դասավանդման ընթացքում ժամանակակից տեխնիկական միջոցների կիրառում, լաբորատորիաների պատշաճ հագեցվածություն, դասավանդվող առարկաների արդիականություն, դասախոսի կողմից առարկայի ներկա վիճակի տիրապետում, նյութի հետաքրքիր մատուցում, ուսանողական լսարանի համապատասխան մակարդակի առկայություն, տվյալ մասնագետների պահանջարկը աշխատանքի շուկայում, դասախոսի նորմալ աշխատավարձը, որկյալ աշխատանքի խրախուսման այլ միջոցներ և այլն): Նշված հիմնախնդիրները պահանջում են համակարգային մոտեցումներ և լուծումներ, որոնք յուրաքանչյուր կրթական միավոր, լինի դա բուհ, թե ամբիոն, փորձում է լուծում տալ յուրովի:

Ամենևին չնամացնելով վերը նշված (ինչպես նաև չնշված) որևէ գործոն՝ փորձեմ կանգ առնել, ըստ իս, մեկ շատ կարևոր հանգամանքի վրա: Ներկայացնեմ հիմնախնդիրը.

Երբ անցում կատարվեց երկաստիճան կրթական համակարգից եռաստիճանի, (բակալավրատուրա, մագիստրատուրա և ասպիրանտուրա), համարյա բոլոր մասնագիտությունների համար նախկին հնգամյա ուսումնական պլանները փորձեցին “տեղավորել” քառամյա ուսալաններում: Հիմնական պատճառը պահանջի ոչ խորը գիտակցումն ու ընկալումն էր: Անցումը կատարվեց արագ և հիմնականում ձևականորեն՝ առանց եվրոպական փորձի խորը և համապարփակ վերլուծության (դրա համար չկար ոչ լուրջ հնարավորություն և ոչ էլ ցանկություն) չհստակեցվեցին բակալավրին, մագիստրոսին ներկայացվող պահանջ-

ները՝ ըստ մասնագիտությունների: Փոխարենը, չփոփոխելով նախկին կրթական մոտեցումները, փորձ կատարվեց նույն որակները տալ չորս տարում՝ ելնելով այն բարի ցանկությունից, որ թողարկվող մասնագետը համապատասխանեցվի իրենց պատկերացրած չափանիշներին): Նորաստեղծ ուսումնական պլաններում հայտնվեցին անհասկանալի փոքր ծավալներով հիմնարար և մասնագիտական առարկաները, կատարվեցին առարկաների անհաջող տեղափոխումներ: Առավել անընդունելի է այն, որ այդ գործընթացին ամբողջովին չնվիրվեցին ամբիոնները (հատկապես թողարկող) պասիվ գտնվեցին կամ ընդհանրապես չգործեցին ֆակուլտետների խորհուրդները՝ այդ գործընթացը հիմնականում թողնելով բարեփոխումների վարչության վրա: Ամեննին չնսեմացնելով կատարված դրական աշխատանքը, ինչպես նաև չքննարկելով թերությունների օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ պատճառները՝ արդյունքում ունեցանք հապճեպ կազմված ուսումնական պլաններ՝ չհիմնավորված կառուցվածքներով, առարկայական ծավալներով և կապերով:

Հատկապես վատ է վիճակը մագիստրատուրայում, որտեղ շեշտը հիմնականում դրվում է բակալավրատուրայում փոքր ժամաքանակներով ներկայացված առարկաների “խորը” ուսումնասիրության վրա: Պատկերը շատ անհրապույր է:

Առաջարկում եմ առաջնահերթ վերանայել բոլոր ուսումնական պլանները: Դրանք կազմելիս, հաշվի առնելով նախորդ տարիների սխալները և փորձը, առաջնորդվել հետևյալ սկզբունքներով՝

- հստակեցնել մասնագետին (բակալավր, մագիստրոս) ներկայացվող պահանջները՝ գիտելիքներ, հմտություններ, ունակություններ.
- ընդհանուր ներկայացվող պահանջներին հասնելու համար ստեղծել մակարդակներ (ցանկալի է ըստ ուստարիների), որոնց հասնելու նպատակով հստակեցնել այն առարկաների ցանկը և ժամաքանակը, որոնք անհրաժեշտ պետք է լինեն նպատակին հասնելու համար.
- դասավանդվող առարկաները դասակարգել ըստ կրող (հիմնական մասնագիտական(և սպասարկող) հիմնարար տեսական, տեխնոլոգիական և հումանիտար).
- հնարավորության դեպքում յուրաքանչյուր մասնագիտության համար ամեն ուստարի շեշտադրում կատարել հիմնական մեկ կամ երկու

(ցանկալի է նախագծային) առարկաների վրա, որոնց միջոցով կարելի է ստուգել տվյալ մակարդակի հիմնական արդյունքները.

- յուրաքանչյուր առարկայի “Առարկայական ծրագիր”-ը կազմելիս հատուկ նշել այդ առարկան (մոդուլը) յուրացնելու նախապայմանները (այն առարկաների անվանումները և ծավալները, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ առարկան յուրացնելու համար, ինչպես նաև տվյալ առարկայի կապը մյուս, հատկապես հիմնական առարկայի հետ.
- մագիստրատուրական ուսպլանները կազմելիս հստակեցնել այն գիտելիքների, հմտությունների, ունակությունների կազմը, որը պետք է ձեռք բերվի կրթության երկրորդ մակարդակում (ի տարբերություն բակալավրիատի):

Թոքմաջյան Հ.Վ., տեխ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԲԱԿԱԼԱՎՐԻԱՏՈՒՄ ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽՈՇՈՐԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆ ՈՐՊԵՍ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾՈՆ

Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն կրթության եռաստիճան համակարգում տարբեր մասնագիտությունների համար անհրաժեշտություն է առաջացել, հիմնվելով վերջնարդյունքների պահանջներից, վերանայելու ուսումնական պլանները և առարկայական ծրագրերը: Դա վերաբերում է նաև շինարարական մասնագիտություններին: Բոլոնյան գործընթացով պայմանավորված՝ բարեփոխումների առաջին տարիներին հնարավոր եղավ լուծել մեծ թվով կազմակերպչական ու իրավական խնդիրներ, սակայն, ըստ էության, բաց մնաց գլխավոր հարցերից մեկը. չհստակեցվեց այն սահմանը, որը տարանջատում է բակալավրիատը և մագիստրատուրան: Ստեղծված իրավիճակը խոչընդոտում է մագիստրատուրայի կայացմանը, և առաջին հերթին՝ դրա կարևորության ընկալումն ուսանողների կողմից: Այն ունի մի շարք պատճառներ: Այժմ, Երևանի ճարտարապետության և շինարարության պետական համալսարանում ուսումնական պլանների և առարկայական ծրագրերի կազմումը պայմա-

նավորված են տասնամյակների ընթացքում ձևավորված ավանդույթներով: Դրանք հիմնականում բխում են պրոֆեսորադասախոսական կազմի սուբյեկտիվ նախասիրություններից, որոնք շատ դեպքերում "կարծրացել" են և հաշվի չեն առնում ներկայիս կյանքի կողմից թելադրված վերջնարդյունքների պահանջները: Թույլ է դասընթացների կապակցվածության աստիճանը: Հաճախ տպավորություն է ստեղծվում, որ բակալավրիատում փորձ է արվում խտացված տեսքով դասավանդել դիպլոմավորված մասնագետի հնգամյա ծրագրային կուրսը, իսկ մագիստրատուրայում խորացնել բակալավրիատում անցածը: Մեր կարծիքով այսօրի մոտեցումը հեռանկարային չէ: Մյուս կողմից օրենսդրական կարգավորման կարիք ունի աշխատաշուկայում բակալավրի կողմից իրականացվող որոշակի գործառույթների վրա սահմանափակում դնելու խնդիրը: Այսինքն՝ անհրաժեշտ է օրենսդրորեն հստակեցնել այն գործառույթների ցանկը, որով անձը կարող է զբաղվել առնվազն մագիստրոսի որակավորում ունենալու դեպքում:

Ներկայում աշխատանքներ են ընթանում մասնագիտությունների խոշորացման առումով, ինչը դարձել է օրվա հրամայական և հիմնվում է եվրոպական բարձրագույն կրթության առաջավոր փորձի վրա (նախատեսվում է մասնագիտությունների խոշորացումն ավարտել 2014-ին և այն կիրառության մեջ դնել 2015-2016 ուսումնական տարվանից): Մասնավորապես, ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի կողմից առաջարկվում է ճարտարապետության և քաղաքաշինության ոլորտի բակալավրիատում ունենալ 2-3 մասնագիտություն: Մեծ հաշվով դրանք ճարտարապետությունն ու շինարարությունն են: Նույնիսկ վերջին տարիներին կատարված մասնագիտությունների խոշորացումներից հետո, ԵՃՇՊՀ-ում դեռևս առկա է շինարարական թվով 5 մասնագիտություն: Մեր կարծիքով, բակալավրիատում այն պետք է փոխարինվի մեկով՝ "Շինարարություն": 2015-2016 ուսումնական տարում այն կիրառելու համար առաջարկում եմ.

1. ԵՃՇՊՀ-ի բակալավրիատում գործող շինարարական թվով 5 մասնագիտությունների համար մշակել չորրորդ կուրսում թվով չորս ընտրովի առարկայական բլոկներով մեկ միասնական ուսումնական պլան և առարկայական ծրագրեր, և այն որպես թռիչքային ծրագիր փորձարկել 2014-2015 ուսումնական տարվանից:

2. Փորձնական ուսումնական պլանի և առարկայական ծրագրերի մշակման և դրանց քննարկման աշխատանքներին մասնակից դարձնել համալսարանի դասախոսներին, ուսանողներին, առանձին գործատուների: Մշակման ընթացքում ուշադրություն դարձնել սովորողների ուսումնառության վերջնական արդյունքներին, ինչը պետք է արտահայտվի սովորողի կողմից ստացած գիտելիքների համակազմով, սովորածը հասկանալու և վերլուծելու կարողությամբ (կարողություններ) և ստացած գիտելիքները կիրառելու ունակությամբ (հմտություններ):
3. Փորձնական ուսումնական պլանը և առարկայական ծրագրերն անհրաժեշտ է հաեմատել եվրոպական և ԱՊՀ բուհերի համապատասխան մասնագիտություններով իրականացվող ուսումնական պլանների ու առարկայական ծրագրերի հետ և վերլուծությունների արդյունքներից ելնելով կատարել համապատասխան շտկումներ:
4. Մշակել և ԵՃՇՊՀ գիտական խորհրդում հաստատել փորձնական ուսումնական պլանի և առարկայական ծրագրերի մշակման, դրանց քննարկման և ընդունման քարտեզը:

Լևոնյան Լ.Հ., տեխն. գիտ. թեկնածու, դոցենտ

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Երևանի ճարտարապետության և շինարարության պետական համալսարանի առաքելությունն է պատրաստել մասնագիտական գիտելիքներով, հմտություններով, կարողություններով օժտված մասնագետներ, որոնք ունակ են աշխատանքային գործունեություն ծավալելու ճարտարապետության, նախագծման, շինարարության, տրանսպորտի, գեոդեզիայի, ինֆորմատիկայի, բնօգտագործման, բնապահպանության և կառավարման ոլորտի ճյուղերում:

Որակյալ մասնագետների թողարկումը ենթադրում է անհրաժեշտ նախադրյալների առկայություն.

- նյութատեխնիկական բազա և ֆինանսներ,

- դասախոսական որակյալ անձնակազմ,
- ուսումնական փորձարկված ծրագրեր և դրանց համապատասխան ուսումնամեթոդական գրականություն,
- առաջին կուրս ընդունված դպրոցի այնպիսի շրջանավարտներ, որոնք մասնագիտության նպատակային ընտրություն են կատարել, ունեն անհրաժեշտ բազային գիտելիքներ և միտված են յուրացնելու ծրագրային նյութը,
- բարձրագույն կրթության ընկալումը դասավանդողի և ուսանողի, ինչպես նաև հասարակության ու պետության կողմից՝ որպես անհատի բարձրագույն ձեռքբերում:

Խորհրդային կրթական համակարգում, թվարկված նախադրյալների շնորհիվ, թողարկված ինժեներների ու ճարտարապետների զգալի մասի որակը դիմացել է ժամանակի քննությանը և միջազգային ճանաչում ունի: Հետխորհրդային շրջանում համալսարանի շրջանավարտների մեջ գնալով պակասում է որակյալ մասնագետների թիվը (ըստ որում, բարեբախտաբար, մշտադադար կորիզը պահպանվում է): Տագնապահարույց է ուսանողների զգալի մասի անտարբեր վերաբերմունքը ուսման նկատմամբ:

Որոնք են խնդրահարույց գործոնները, և ինչպես մեղմել իրավիճակը: Ուսանողի հետ անհատական աշխատանքի ընթացքում ակնհայտ է դառնում, որ որակյալ մասնագետի թողարկման համար անհրաժեշտ նախադրյալներում առավելապես հետընթաց է տեղի ունեցել երկու գործոններում՝ համալսարան ընդունվածի բազային գիտելիքներում և երիտասարդության մտածելակերպում. այն է՝ գիտելիքը չի որոշում արժանապատիվ աշխատանք ունենալու հեռանկարը:

Այս պարագայում առավել կարևորվում է դասախոս-մանկավարժի դերը. գրավիչ և մատչելի մատուցել նյութը, ուսանողի մեջ սերմանել հավատ իր ուժերի նկատմամբ: Հակառակ պարագայում, որքան էլ տարօրինակ է, վճարովի հիմունքներով սովորող ուսանողը բոլորովին մոռանում է, որ վճարել է գիտելիք ստանալու ակնկալիքով և վատնում է կյանքի լավագույն ժամանակահատվածը լսարանից դուրս կամ լսարանում՝ դասին անհադորդ: Հաճելի բացառություն է կազմում ճարտարապետություն մասնագիտությամբ ուսանողների ճնշող մասը. նրանք մասնագիտության նպատակային ընտրություն են կատարել, դրսևորում են

ուսանողին հարիր վարքագիծ, հիացնում առավելագույնը իմանալու ձգտումով:

Քանի դեռ չի փոխվել ուսանողի վերաբերմունքը վճարած գումարի դիմաց գիտելիք ձեռք բերելու (պահանջելու) հարցում, հրատապ է դառնում դասախոսի, ամբիոնի, դեկանատի և ծնողի միջամտությունը: Դասախոս-դեկանատ-ծնող սթափեցնող միջոցառումները կստիպեն պոտենցիալ ընդունակություններով ուսանողին գիտակցել իր խնդիրը և օգտագործելով համակարգչային տեխնոլոգիաների ընձեռած ֆանտաստիկ հնարավորությունները՝ հետ բերել կորցրածը:

Իսկ խնդրի բնական լուծումը կլինի այնժամ, երբ ուսանողները և ծնողները կգիտակցեն՝ վճարել են ուսման համար և պետք է ստանան համապատասխան գիտելիքներ, ինչպես կյանքի ցանկացած այլ ոլորտում կատարված վճարման դեպքում:

Կանայան Ա.Ա., ճարտ. թեկնածու, պրոֆեսոր

**ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԻ ՄՏԱԾԵԼԱԿԵՐՊԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ
ԵՎ ԼԱՆԴՇԱՖՏՆԵՐԻ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ
ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ**

Լանդշաֆտները, լինեն դրանք բնական, թե ուրբանիզացված, ենթարկվելով արդի, ճարտարապետական ակտիվ միջամտության, հաճախ կորցնում են իրենց ինքնությունը, ճանաչելիությունը, հիշելիությունը: Լանդշաֆտների ինքնության պահպանությունը այսօր դառնել է արդի քաղաքաշինության հիմնախնդիրներից մեկը, որի լուծումը ի թիվս բազմաթիվ գործոնների՝ հասարակության վերաբերմունք ու մշակութային մակարդակ, պետական քաղաքաշինական քաղաքականություն, պատվիրատուի /հասարակական կամ մասնավոր/ մշակույթ, անմիջականորեն կապված է ճարտարապետի մտածելակերպի ձևավորման կրթական գործընթացի հետ:

Ինչպե՞ս գործել արտահայտված ինքնություն ունեցող տեղանքներում, բնակավայրերում, թաղամասերում..., ի՞նչ գործիքներ կիրառել, ինչպիսի՞ նախատիպեր կամ մոդելներ կիրառել որպեսզի նախնական կերպարի բնույթը չաղճատվի:

Ստորեւ փորձ է արված ներկայացնել այն հարցերը, որոնց ընդգրկումը ուսումնական գործընթացում կարող են նպաստել ճարտարապետական միջամտության միջավայրի նույնական ընկալմանն ու համապատասխան ու համահունչ լուծումների հանգեցում:

Նախագծմանը նախորդող վերլուծության հիմք հանդիսացող հասկացություններ եւ տեսական գիտելիքներ

- Ժառանգել ժառանգվածը
- Ժառանգված լանդշաֆտների բազմազանությունը, որպես ազգային հարստության բացարձակ կատեգորիա:
- Լանդշաֆտների ինքնությունը, որպես այդ բազմազանության արտահայտություն:
- Ժառանգված, ներկա, կամ կորցված լանդշաֆտի ինքնության անհատականացում և ճանաչում:
- Լանդշաֆտի ինքնությունը բնորոշող տարրերի բացահայտում ու բնորոշում՝ պատմական, գրական, պատկերագրական, քարտեզագրական, քաղաքաշինական, ճարտարապետական հետազոտությունների հիման վրա:
- Ճաշակի գիտակցված, նպատակային ձևավորում:

Փոխառությունների ու հղումների կիրառում

- Ճարտարապետական մտահղացման մեջ հղումների կիրառման հիմնավորում: Նախատիպեր, մոդելներ, օրինակներ:
- Լանդշաֆտի հանդուրժողականությունը նոր, ոչ բանալ միջամտություններին:

Գործիքներ ու գործելաոճ

- Լանդշաֆտի ինքնությունն արտահայտող պատկերներ. տեսարան,

համայնապատկեր, ուրվապատկեր, հեռանկար, գունապատկեր, մշակվածք /տեքստուրա/...

- Ինքնությունն արտահայտող քաղաքաշինական չափորոշիչներ. հատակագծային հյուսվածք, փողոցային ցանց, կտրտվածություն, խտություն, հոծի ու փուչի փոխհարաբերություն:
- Տեղական ճարտարապետությանը բնորոշ արտահայտչամիջոցներ. շարվածք, շաղախ, սվաղ, տանիք, պատշգամբ...
- Լանդշաֆտի գունապնակ, հարգանք միջավայրի բազմագունության նկատմամբ:
- Տեղական ավանդույթների ու ներմուծված լուծումների ներդաշնակության համապատասխանություն, համաձայնություն:
- Կառուցապատումից ազատ տարածությունների կազմակերպում ու բարեկարգում տվյալ համայնքի կամ թաղին բնորոշ ոգով:

Կնյազյան Շ.Ա., տեխն. գիտ. թեկնածու, դոցենտ

ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՀՈԳԵԲԱՆԱՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՂԻՆԵՐԸ

Ուսուցման ներկա փուլում մենք դեր են խաղում հոգեբանա-մանկավարժական գիտելիքները, որոնք կապված են սովորողի տարիքային առանձնահատկությունների հետ: Դասավանդողն իր ամենօրյա գործունեության ընթացքում հանդիպում է այնպիսի խնդիրների, որոնք կարելի է լուծել միայն հոգեբանա-մանկավարժական գիտելիքների իմացությամբ:

Յուրաքանչյուր դասախոս պետք է ձգտի թեման մեկնաբանել պարզ և հասկանալի, որպեսզի այն ընկալվի ուսանողի կողմից:

Դասախոսության պատրաստվելիս դասախոսն իր առջև պետք է դնի հետևյալ խնդիրները.

1. ուսուցման ձևը (առկա, թե հեռակա),
2. դասախոսության նպատակը՝ որակյալ կրթության ապահովում,

3. ինչպես ձևակերպել հասկացությունները, որպեսզի դրանք բավարարեն ուսանողների ունակություններին և հասանելի լինեն բոլորին,
4. ինչպես վերացնել հոգեբանական արգելքն ուսանողի և դասախոսի միջև, ինչպես գտնել այդ կապը,
5. դասախոսությանը մասնակից դարձնել ուսանողներին:

Դասախոսը ոչ միայն պետք է լինի ուսուցանող, այլև՝ դաստիարակող, լինի օրինակելի՝ ապագա երիտասարդ մասնագետների համար:

Սա նշանակում է, որ դասավանդման գործընթացում մասնակցում են մի կողմից դասախոսը, մյուս կողմից՝ ուսանողը: Նրանց դերն այդ գործընթացում, թվում է, շատ պարզ է. դասախոսը կազմակերպում և ղեկավարում է ուսուցման ընթացքը, իսկ ուսանողը յուրացնում է թեման և կատարում իր առջև դրված բոլոր պահանջները: Սակայն, ինչպես ցույց է տալիս վերջին տարիների փորձը, թեև դասախոսը կատարում է իրենից պահանջվող աշխատանքը, ուսանողների գիտելիքների մակարդակն իջել է: Այդ իսկ պատճառով հարց է առաջանում՝ ի՞նչ միջոցներ ձեռնարկել ուսանողների գիտելիքների մակարդակը բարձրացնելու համար:

Այդ նպատակով առաջարկում են՝

1. կատարել ուսանողների հաճախումների ամենօրյա պարտադիր հաշվառում,
2. կատարել տնային առաջադրանքների ստուգում,
3. գործնական պարապմունքների ընթացքում ստեղծել հնարավորություն ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի համար,
4. հանձնարարել տնային առաջադրանք,
5. անցկացնել խորհրդատվություններ, լրացուցիչ պարապմունքներ թույլ ուսանողների հետ՝ միաժամանակ աչքաթող չանելով առաջադիմող ուսանողներին և ավելացնելով անհատական դասաժամերի քանակը,
6. անցկացնել միջանկյալ և կիսամյակային ավարտական քննություններ առանց դասավանդող դասախոսի մասնակցության, որով կպարզվի ուսանողի յուրացրած գիտելիքների որակը և դասախոսի կողմից ծրագրի կատարման լիարժեքությունը,
7. դասալսումների կազմակերպում և քննարկում,

8. դեկանների դեկավարությամբ ստեղծել կուրսդեկների խումբ, որոնք ակտիվ գործունեություն պետք է ծավալեն՝ համագործակցություն ապահովելու ամբիոնի դասախոսների և ուսանողների ծնողների միջև,
9. առաջադեմ ուսանողներին, սկսած երկրորդ կուրսից, ներգրավել գիտահետազոտական աշխատանքներում,
10. յուրաքանչյուր ուսումնական տարվա սկզբում դեկանատները պետք է հրավիրեն ընդհանուր ժողով առաջին կուրսի ուսանողների և ծնողների մասնակցությամբ, որտեղ ներկայացվի համալսարանի կանոնադրությունը, ուսումնադաստիարակչական գործընթացը և ուսանողներին առաջադրվող պահանջները,
11. մշակել ուսանողների առաջադիմության բարձրացման կրթական մոդելը՝ հիմնված դասախոսի չափորոշիչների, վարկանիշների և ուսանողների առաջադիմության վրա,
12. յուրաքանչյուր ամբիոն պետք է առաջարկի դասախոսների աշխատանքների գնահատման չափորոշիչներ և վարկանիշների որոշման եղանակներ, որոնցով պետք է մշակվի համալսարանի դասախոսների վարկանիշային մոդելը:

Ուսուցման գործընթացը պետք է արտահայտի այն փաստը, որ չնայած դասախոսի դերը դասավանդման ընթացքում առաջնային է, բայց հիմնականը, այնուամենայնիվ, ուսանողի գիտելիքների ապահովումն է:

Կոշկարյան Գ.Ն., տեխն.գիտ.թեկնածու, դոցենտ

Մարտիրոսյան Ա.Վ., տեխն.գիտ.թեկնածու

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ ԵՎ ԱՄԲԻՈՆԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ամբիոնում մատուցվող կրթական ծառայությունների որակն ուղղակիորեն ազդում է հասարակության համար մարդկային արժանիքներով օժտված, բարձրագույն կրթությամբ, պրոֆեսիոնալ, ժամանակակից անհրաժեշտ գիտելիքներին տիրապետող մասնագետների ձևավորման վրա:

Մասնագիտական կրթական համակարգի շրջանակներում որակյալ մասնագիտական կադրերի պատրաստման խնդրի լուծումը հնարավոր է իրականացնել միայն համակարգված, մեթոդապես ու գործնականորեն կողմնորոշված մոտեցման դեպքում և առաջին հերթին՝ ամբիոնի մակարդակով:

Մասնագիտական կրթության որակի ապահովման ամբիոնային համակարգի համար հիմք են հանդիսանում հետևյալ դրույթները.

- ամբիոնն առաջնային պատասխանատվություն է կրում կրթության մատուցման և որակի ապահովման համար,
- ամբիոնն իրականացվող կրթության որակի ապահովման համար հաշվետու է իր ուսանողների, գործատուների, ֆինանսավորողների (կառավարություն, հիմնադիրներ) և համալսարանի առջև,
- «Մասնագիտական կրթության որակի ապահովում» հասկացությունը, ընդհանուր առմամբ, իր մեջ ընդգրկում է նաև կառավարման (պլանավորում, իրականացում, գնահատում, բարելավում, վերահսկում) և հավաստման գործընթացներ:

Որակը՝ որոշակի ստանդարտներին համապատասխանության մակարդակն է, ինչը պետք է շարունակաբար բարձրացվի:

- ամբիոնը հավաստում է մասնագիտական կրթության որակը ՀՀ-ում և միջազգայնորեն,
- ամբիոնը հետևողականորեն իրականացնում է կրթության որակի շարունակաբար բարելավվում և ուսանողների ու կրթության այլ շահակիցների սպասելիքներին համահունչ՝ դրա բարձրացում:

Այս դրույթների իրականացման համար, որպես գլխավոր սկզբունքներ, ամբիոնի կրթական համակարգում կիրառվում են կրթության որակի ապահովման և կառավարման եվրոպական ուղենիշներն ու չափանիշները.

- կրթական ծրագրերի մշակում, հաստատում և մշտադիտարկում,
- ուսանողների ուսումնառության գնահատում,
- պրոֆեսորադասախոսական կազմի որակի ապահովում,
- ուսումնառության ռեսուրսների ապահովում և ուսանողներին աջակցում,
- տեղեկատվության հավաքում, վերլուծում և օգտագործում,
- հաշվետվության կիրառում և հետագա ընթացակարգերի իրականացում,

- ինքնագնահատումների պարբերական (փուլային, կիսամյակային, տարեկան և այլն) անցկացում,
- հրապարակայնության ապահովում:

Այսպիսով, մասնագիտական կրթության որակի ապահովման ամբիոնային համակարգը ներառում է մի շարք շարունակական գործընթացներ, ինչպես օրինակ՝ որակի ապահովման համակարգի առկա վիճակի ու կարիքների գնահատում, կրթական ծրագրերի վերանայում, արդիականացում և բարելավում, գործատուների պահանջների բավարարում, դրանց իրականացման անհրաժեշտ կառուցակարգերի կիրառում, ուսանողներին աջակցում, հրապարակայնության ապահովում և այլն:

Այս ամենը բնութագրում են մասնագիտական կրթության որակի ապահովման ամբիոնային համակարգի արդյունավետությունը, արդիականությունը և հավաստում՝ համալսարանում որակյալ մասնագիտական կրթության իրականացումը:

Հակոբյան Ն.Ս., հայցորդ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ ՊՈԱԿ Թ՞Ե ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Կրթական բարեփոխումների իրականացման գործընթացի արդյունավետության բարձրացման, բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների անկախության ու ինքնավարության սկզբունքների ապահովման նպատակով միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ եվրոպական երկրներում բուհերի կազմակերպչաիրավական հիմնական ձևը հիմնադրամն է, այլ ոչ թե պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունները (այսուհետ՝ ՊՈԱԿ): Մասնավորապես, Գերմանիայի Դաշնությունում համալսարանների 92%-ը հանդիսանում են հիմնադրամներ:

Երևանի ճարտարապետության և շինարարության պետական համալսարանում և ընդհանրապես Հայաստանի Հանրապետության պետական բուհերում այժմյան ՊՈԱԿ կարգավիճակն որոշակիորեն խոչընդոտում է բուհերի անկախության ու ինստիտուցիոնալ ինքնավարության սկզբունքներին, որոնք որոշակիորեն սահմանված են Հայաստանի Հանրապե-

տության օրենքներով, սակայն ՊՈԱԿ կազմակերպաիրավական ձևը չի նպաստում այդ սկզբունքներն իրականացնելու գործընթացներին:

Առաջին հերթին խոչընդոտները վերաբերվում են բուհերի ֆինանսատնտեսական հնարավորությունների և իրավունքների սահմանափակմանը, հետևաբար նաև բարեփոխումների լիակատար իրականացմանն ու արդյունավետությանը:

Բուհերի ինստիտուցիոնալ ինքնավարություն ասելով առաջին հերթին հասկացվում է ակադեմիական, կառավարման և ֆինանսատնտեսական գործունեության ազատականացում: Հայաստանի բուհերին այսօր անհրաժեշտ է ակադեմիական ինքնավարություն իր բնականոն գործունեությունն առաքելությանը համապատասխան կազմակերպելու համար: Անհրաժեշտ է ունենալ նաև բավարար ֆինանսավորման կայուն աղբյուրներ, ինչն ի գործու կդարձնի նրան մրցակցության մեջ մտնել եվրոպական բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների հետ:

Հիմնադրամի առավելությունը ՊՈԱԿ-ի նկատմամբ արտահայտվում են հետևյալ հանգամանքներում.

1. հիմնադրամն իրավաբանական անձ է և ունի հիմնադրի գույքից առանձնացված գույք, որը հաշվառվում է ինքնուրույն հաշվեկշռում («Հիմնադրամի մասին» ՀՀ օրենքի (այսուհետև՝ օրենք) 3-րդ հոդվածի 2-րդ մաս), այսինքն հիմնադրամի գույքը չի կարող հանձնվել մեկ այլ իրավաբանական անձի հաշվեկշիռ, ինչպես ՊՈԱԿ-ի դեպքում,
2. հիմնադրամն իրավունք ունի օրենքով սահմանված կարգով բացել բանկային հաշիվներ, այդ թվում օտարերկրյա պետությունների բանկերում (օրենքի 3-րդ հոդվածի 5-րդ մաս) ՊՈԱԿ-ի համար օրենսդրությամբ նման հնարավորություն չի նախատեսված,
3. հիմնադրի կողմից հիմնադրամին հանձնված գույքը հիմնադրամի սեփականությունն է (օրենքի 8-րդ հոդվածի 5-րդ մաս), մինչդեռ ՊՈԱԿ-ի դեպքում որպես սեփականություն հանձնվում է միայն նվազագույն աշխատավարձի տասնապատիկից պակաս արժողությամբ գույք, որը ՊՈԱԿ-ի գույքի չնչին մասն է կազմում: Օրենքի այս դրույթից ելնելով՝ ՊՈԱԿ-ը հիմնադրամի վերակազմակերպման մասին իրավական ակտով ՊՈԱԿ-ին ամրացված գույքը (շարժական թե անշարժ) պետք է հանձնվի հիմնադրամին սեփականության իրավունքով, որն էլ մեծապես կնպաստի

այդ գույքի ավելի ռացիոնալ, արդյունավետ շահագրգիռ և պատասխանատու կերպով օգտագործելու գործընթացին,

4. հիմնադրամի կանոնադրությամբ նախատեսվում է հիմնադրամի գույքի տնօրինման և կառավարման լիազորություն (օրենքի 15-րդ հոդված), որը ՊՈԱԿ-ի դեպքում, ինչպես նշվել է վերը, խիստ սահմանափակ է,

5. օրենքի 15-րդ հոդվածի 4-րդ և 5-րդ մասերով նախատեսված է հիմնադրամի կանոնադրության մեջ փոփոխություններ մտցնելու իրավունք՝ հիմնադիրների և հոգաբարձուների խորհրդի կողմից, իսկ ՊՈԱԿ-ի կանոնադրությունը կարող է փոփոխվել միայն հիմնադիր հանդիսացող ՀՀ կառավարության կողմից,

6. հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհուրդը հաստատում է հիմնադրամի բյուջեն և դրա փոփոխությունները, ինչպես նաև տարեկան գործունեության և ֆինանսական հաշվետվությունները, իսկ ՊՈԱԿ-ի դեպքում հաշվետվությունը հաստատում է պետական լիազորված մարմինը,

7. հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհրդի անդամների (նախագահի, հիմնադրամի կառավարիչ) լիազորությունների ժամկետը չի սահմանափակվում օրենքով, եթե այլ բան նախատեսված չէ կանոնադրությամբ (օրենքի 23-րդ հոդվածի 1-ին մաս), ՊՈԱԿ-ի դեպքում՝ գործադիր մարմնի և որոշ կառուցվածքային ստորաբաժանումների ղեկավարների համար օրենքով սահմանվել է տարիքային սահմանափակում (65 տարեկան): Մինչդեռ ավելի ճիշտ կլինի զբաղեցրած պաշտոնին նշված անձանց համապատասխանությունն որոշվեր նրանց գործարար, մտավոր, առողջական և բարոյական հատկանիշների հաշվառմամբ, ոչ թե միայն տարիքով:

Վերակազմակերպելու արդյունքում հիմնադրամը կունենա լայն հնարավորության ավելի ճկուն, ազատ, ռացիոնալ, արդյունավետ, շահագրգիռ օգտագործել իր գույքը, ներգրավել արտաքին ներդնողների, ի նպաստ կրթության, գիտության և խորհրդատվության զարգացման: Զգալիորեն կավելանան հիմնադրամի կողմից պետական բյուջե մուծվող հարկերը: Պետությունը կպահպանի նաև հիմնադրամի օգտագործման իրավունքով հանձնված գույքի ճիշտ, նպատակային օգտագործման նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու իրավունքը, պահպանելով նաև

օրենքով նախատեսված կրթության ֆինանսավորումը պետական բյուջեից: Հիմնադրամը ինքն է սահմանում ձեռնարկատիրական գործունեության այն տեսակները, որոնցով կարող է զբաղվել, իսկ ՊՈԱԿ-ի դեպքում այդ ցանկը հաստատում է ՀՀ կառավարությունը: Մինչդեռ ակնհայտ է, որ ձեռնարկատիրական գործունեության չարդարացված սահմանափակումները չեն նպաստում զարգացման գործընթացին:

Հաշվի առնելով, որ հանրապետության բուհերը գրեթե ամբողջությամբ իրենց գնումներն իրականացնում են արտաբյուջետային մուտքերով ձևավորված միջոցների մասով, և դրանք մեծամասամբ թելադրվում են բուհերի դինամիկ աշխատանքի առանձնահատկություններից, «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքը, որը գործում է ՊՈԱԿ-ների համար, լուրջ արգելք է հանդիսանում բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների բնականոն գործունեությունը կազմակերպելու համար: Պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների իրավական նորմերի գաղափարախոսությունը չի կարող ապահովել ԲՈԻՀ-երի գույքային և լաբորատոր բազայի բնականոն զարգացումը և չի երաշխավորում դրանց պահպանությունը:

ՊՈԱԿ-ից որպես հիմնադրամ վերակազմակերպելու դեպքում բուհերին նաև հնարավորություն կընձեռվի պահպանել և զարգացնել իրենց ուսումնագիտական ներուժը, պրոֆեսորադասախոսական կազմին մշտապես հաղորդակից դարձնել պրակտիկայում տեղի ունեցող զարգացումներին, ինչպես նաև կնպաստի կրթության որակի բարելավմանը:

Համբարձումյան Պ.Վ., տեխն. գիտ. դոկտոր, դոցենտ

**ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՐՃԱՏՄԱՆ
ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳԵՐԻ ՄԱՍԻՆ**

Քննարկվող թեման կարելի է ասել այնքան հին է, որքան աշխարհը, և քանի կա ուսանող- դասախոս հարաբերությունները (կատեգորիաները), այն չի կորցնի իր արդիականությունը: Այդ իսկ պատճառով թեման հարկավոր է դիտարկել որպես ժամանակի առկա իրողություններ:

Յուրաքանչյուր խմբում կան ուսանողներ, մոտավորապես 20÷25%-ի սահմանում, ովքեր սովորում են պետպատվերի շրջանակներում և ստանում են ամենամսյա կրթաթոշակ՝ 5000 դրամի չափով, կան նաև վճարովի համակարգի ուսանողներ, որոնք յուրա-քանչյուր խմբում կազմում են 75÷80% և վճարում են ուսման վարձավճար տարեկան 590.000՝ քակալավրիատում և 690.000՝ մագիստրատուրայում: Մյուս կողմից դասախոս-դոցենտ, որը ստանում է մինչև 200.000 դրամ, պրոֆեսորը՝ մինչև 300.000 դրամ:

Կարելի է ասել, որ ուսանողների միջին առաջադիմությունը նախկին տարիների համեմատ վատթարացել է: Դասախոսներն այդ երևույթը բացատրում են նրանով, որ ուսանողները շատ են բացակայում դասերից: Ապահովվում է միայն խմբի (կուրսի և այլնի) կեսի ներկայությունը: Իհարկե, այսպիսի պատկերով համաձայնվել կարելի է, բայց արդարացի կլինի նշել, որ այդ պատկերը ոչ բոլոր առարկաների և դասախոսների դասերին է բնորոշ: Այնպիսի դասախոսների դասերին, որոնց ուսանողները դժկամությամբ են հաճախում, պարբերաբար իրենք իսկ իրենց լծակներով ստեղծում են իրավիճակ լսարաններում ուսանողների 70 և ավելի տոկոսի ներկայությունը:

Դեկանատի աշխատակազմի գործունեությունը միայն նպաստում է այդպիսի դասախոսների դասաժամերին ուսանողների ներկայությունն ապահովելու գործում: Բայց նույնիսկ նրանք են բողոքում ուսանողների բազային գիտելիքների ցածր մակարդակից: Պատկերի օբյեկտիվությունը կարող է հանդիսանալ այն, որ այսօրվա ուսանողներն այն սերունդն են, որոնք ծնվել են Հայաստանի Հանրապետության ամենադժվար տարիներին՝ 1992թ-ից մինչև 1995թ., մի կողմից՝ պատերազմ ադրբեջանցիների հետ, մյուս կողմից՝ էլեկտրաէներգիայի, վառելիքի, ծանր շրջափակման պատճառով պարենային ապրանքների սղության, դպրոցների և մանկապարտեզների ընդատումներով վատ աշխատանքի հետևանք, որը հետք է թողել ներկայիս կրթամակարդակին:

Բացի այդ, այսօր բնակչության ներկա կենսամակարդակն այնպիսին է, որ վճարել ուսման վարձն առանց կողմնակի միջամտության, ոչ բոլորը կարող են: Հաճախ ուսանողն ինքն է անցնում աշխատանքի, որպեսզի

կարողանա քիչ թե շատ օգնել ծնողներին կամ վճարել ուսման վարձը իր իսկ միջոցներով: Դա ստիպում է նրանց բացակայել դասերից:

Բացի այդ, երբ սեզոնային գյուղատնտեսական աշխատանքների պատճառով աշխատող ձեռքի պակաս է նկատվում, որոշ ուսանողներ ստիպված գնում են հարազատ գյուղ օգնելու ծնողներին՝ բացակայելով դասերից:

Առաջինկուրսեցիների դեպքում բացակայությունների պատճառ են հանդիսանում զինկոմիսարիատների կողմից պարտադիր բժշկական քննության կանչերը: Հաճախ դա տևում է ամբողջ օր կամ ավելի:

Եվ վերջապես, բացակայություններ առանց պատճառի:

Ամեն դեպքում, այս բացակայություններն են հանդիսանում ուսանողների կրթական ցածր մակարդակի պատճառը շինարարության դեպարտամենտում:

Իրավիճակի շտկմանն ուղղված միջոցառումների պայմաններից մեկը ուսանողներին դասընթացներին հաճախելու շահագրգռելն է, որի համար հարկավոր է.

1. որպեսզի ուսանողը կարողանա մասնակցել ռոտացիայի, պետք է լինի պարտադիր հաճախումների պայման: Օրինակ՝ 20 բալլի դեպքում հաճախումները կազմեն 100%, 10 բալլի դեպքում հաճախումները կազմեն 50% և այլն,
2. բացի այդ, ուսանողը կարող է ինքնուրույն պարապմունքների հաշվին, դասախոսի խորհրդատվությունների շնորհիվ, լրացնել բաց թողնվածը՝ խմբային մատյանում հատուկ նշումով: Օրինակ՝ դասախոսի կողմից նշված բացակայության նշումի դիմաց դասախոսի ստորագրությամբ,
3. 100% հաճախելիության դեպքում, երբ ուսանողը ժամանակին հանձնել է կուրսային աշխատանքները, նախագծերը, լաբորատոր և հաշվեգրաֆիկական աշխատանքները, հնարավորություն է տալիս դասախոսին ուսանողի համաձայնությամբ ավտոմատ կերպով դրական նշանակել ստուգարք կամ քննություն, բայց ուսանողի ցանկության դեպքում գնահատական բարձրացնելու նպատակով, թույլ տալ նրան պատասխանել քննական հարցաշարին:

Հովակիմյան Թ.Ս., տեխն. գիտ. թեկնածու, դոցենտ

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒՅՈՒՆԸ ՀՀ-ՈՒՄ

Ֆինանսական ճարտարագիտություն առարկան նոր դասընթաց է, ֆինանսական ինդուստրիայի դինամիկ զարգացման արդյունք: Ֆինանսական տեսությունը իր որակական նոր զարգացումը ստացավ անցած դարի 60-ական թվականներից սկսած, երբ աստիճանաբար ձևավորվեցին ֆինանսական տեսության նոր մոտեցումներ, ինչպիսիք են՝ ֆինանսական, ակտուարային մաթեմատիկա առարկաները:

Ֆինանսական գիտության այսպիսի զարգացումը պայմանավորված էր համաշխարհային ֆինանսական և ապրանքային շուկաներում ձևավորվող նոր պահանջներով, դրանցում ծագող նոր ֆինանսական հարաբերություններով, ինչպիսիք են՝ արտարժույթային փոխարժեքների տատանումները, տոկոսադրույքների և ապրանքների գների փոփոխությունները, շուկաների գլոբալացման, մրցակացության սրացումը միաժամանակ և՛ ապրանքային, և՛ ֆինանսական շուկաներում: Եվ, եթե մինչև 80-ական թվականները ֆինանսական գիտությունը զուտ տեսականից վերափոխվում էր վերլուծականի, ապա 80-ական թվականներից հետո, շնորհիվ նոր բարձր տեխնոլոգիաների ներդրման և արագ զարգացող գիտատեխնիկական նվաճումների, այն սկսեց վերլուծողականից վերածվել ինժեներական գիտության: Հենց այս ժամանակաշրջանից սկսած, առաջին անգամ սկսեցին խոսել ֆինանսական նոր գիտության, ֆինանսական ճարտարագիտության մասին:

1990-ական թվականներից սկսած ժամանակ առ ժամանակ ֆինանսական գրականության մեջ արդեն սկսեց երևալ ֆինանսական ճարտարագիտություն տերմինը, իսկ ֆինանսական շուկայում գործող ֆինանսական մասնագետներին սկսեցին անվանել ֆինանսական ճարտարագետներ: Աստիճանաբար ֆինանսական գիտությունը վերաճեց ճարտարագիտական գիտության և 1991-ին մի խումբ բարձրակարգ որակավորում ունեցող մասնագետների կողմից ԱՄՆ-ում հիմնադրվեց Միջազգային ֆինանսական

ճարտարագետների միությունը: 1996-ին միության անդամների թիվն արդեն անցնում էր 1500-ը:

Ըստ ժամանակակից առաջատար մասնագետների սահմանումների՝ ֆինանսական ճարտարագիտությունը ընդգրկում է ֆինանսական գործընթացների և դրանում տեղ գտնող խնդիրների լուծմանն ուղղված ստեղծագործական նորարական մոտեցումներ, ինչպես արդեն հայտնի, այնպես էլ նոր ձևավորվող ֆինանսական գործիքների նախագծում, մշակում և իրականացում: Այդպիսի նորարական օրինակներ կարող են ծառայել կազմակերպության ֆինանսական ռիսկերի գնահատումը, ֆինանսական միջոցների արդյունավետ տեղաբաշխումը, ակտիվների արդյունավետ օգտագործումը, ֆինանսական հաշվառման և հարկային օրենսդրության առանձնահատկությունների համադրումից օգուտներ քաղելը, ներդրումային որոշումներում կողմնորոշվելը և այլն:

Ֆինանսական ճարտարագիտությունը չի սահմանափակվում միայն գործարար շրջանակներով, այն ընդգրկում է նաև սպառողական մակարդակներով կատարվող գործառնությունները: Վերջին ժամանակների հաջողված նորարարությունների շարքին կարելի է դասել կարգավորվող տոկոսադրույքներով հիփոթեքը, կանխիկ միջոցների հաշիվների կառավարումը, անհատական կենսաթոշակային հիմնադրամները, ինչպես նաև տարբեր տիպի կյանքի ապահովագրության տեսակները:

Ամփոփելով վերոնշյալը՝ կարելի է ձևակերպել, որ ֆինանսական ճարտարագիտությունն առաջին հերթին ուսումնասիրում է ֆինանսական տեխնոլոգիաները՝ ֆինանսական խնդիրների լուծման և ֆինանսական հնարավորությունների լիարժեք օգտագործման ճանապարհով: Ֆինանսական ճարտարագիտությունն առարկան ներառում է մի քանի դասընթացների իմացության անհրաժեշտություն: Մասնավորապես՝ ֆինանսների տեսության, մաթեմատիկական և վիճակագրական մեթոդների, ֆինանսական հաշվառման, օրենսդրական ու հարկային դաշտի գերազանց իմացություն և դրանց կիրառման հմտությունների տիրապետում: Ֆինանսական ինժեներիայի գործիքակազմն իր մեջ ներառում է, ինչպես մեզ հայտնի ավանդական ֆինանսական գործիքներ, այնպես էլ ոչ ավանդական գործիքներ, ինչպիսիք են ածանցյալ գործիքները: Ֆինանսական ճարտարագիտության գործառնական սխեմաները հիմնված են

համապատասխան կառուցողական տեսական մոտեցումների և կիրառվող ֆինանսական գործիքների համադրված լուծումների վրա:

Հայաստանում ընդհանրապես բացակայում են ֆինանսական ճարտարագիտություն առարկան, որպես դասընթաց, ինչպես նաև ֆինանսական ճարտարագիտության հասկացությունը, որպես մասնագիտացում: Մինչդեռ մեր շուկայում, վաղուց արդեն հասունացել են խնդիրներ, որոնք հենց ֆինանսական ճարտարագիտության ակտիվ մասնակցությամբ կարող են գտնել իրենց տրամաբանական լուծումները: Որպես այդպիսի հիմնախնդիրներ կարելի է դիտարկել՝ ստվերային տնտեսության կրճատման, հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացման, տնտեսության երկարաժամկետ զարգացում ապահովող, պարտքի արդյունավետ կառավարման և այլ նմանատիպ հիմնահարցերի լուծմանն ուղղված նոր ֆինանսական գործիքների մշակումն ու ներդրումը:

Այս առումով գտնում ենք, որ ԵՃՇՊՀ-ում, որպես ճարտարագիտական ուսուցման մեջ մասնագիտացած միակ բուհը Հայաստանում, հարկ է, որ ձեռնամուխ լինի այս դասընթացի ներդրմանը և ֆինանսական ճարտարագետների դպրոցի ստեղծման նախաձեռնողը:

Հովհաննիսյան Ա.Վ., տնտ. թեկնածու, դոցենտ

ԵՃՇՊՀ ՄԻՋԻՆ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՔՈԼԵԶԻ ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐ

Միջին մասնագիտական կրթության քոլեջն ունի բազմամյա գործունեության փորձ: Շատ շատերն ավարտելով այս ուսումնական հաստատությունը՝ դարձել են և ճանաչված մասնագետներ, հայրենիքի արժանավոր քաղաքացիներ, անվանի գործիչներ, գիտության ջատագովներ: Սակայն ոչ մեկի համար գաղտնիք չէ, որ 90-ական թվականներից հետո մեր երկրում կրթությունն անկում ապրեց: Ձեռնարկված միջոցառումների շնորհիվ մղվեց հետ վերջին 10 տարիների ընթացքում միջին մասնագիտական կրթությունը սկսեց իր զարգացումն ապրել՝ բազմաթիվ ծրագրերի: Շինարարական քոլեջը 2008-ին վերակազմակերպվեց և միացավ

համալսարանին, որը նույնպես խթան հանդիսացավ միջին մասնագիտական կրթության որակի բարձրացմանը:

Մեկ բարձրագույն կրթություն ունեցողին հասնում է երկու-երեք միջին մասնագիտական կրթություն ունեցող մասնագետ, ովքեր օժանդակում են տվյալ ոլորտում հարցերի լուծմանը՝ իրենց բարձր կատարողական որակներով: Որպեսզի հնարավոր դառնա միջին մասնագիտական կրթօջախներում պատրաստել իսկապես մրցունակ մասնագետներ, կարևոր հարցերից մեկն էմ համարում ուսանողներին հասցնել լսարան, նրա մեջ առաջացնել հետաքրքրություն իր ընտրած մասնագիտության հանդեպ, արժևորել մասնագիտությունը, նրա դերն ազգային տնտեսությունում և ստեղծել բարոյահոգեբանական կապ՝ դասախոս – ուսանող և ուսանող-ուսանողի միջև: Ուսուցումը կազմակերպել ուսանողամետ կերպով, որի համար հարկավոր է առաջին հերթին կրթական այս մակարդակում ներգրավված լինեն բարձրորակ մանկավարժ-մասնագետներ, ովքեր լինեն իրենց մասնագիտության նվիրյալները և կարողանան դասը կազմակերպել, ուսանողներին ներգրավել ուսուցման գործընթացում: Դրա համար հարկավոր է լսարանում ստեղծել նպաստավոր բարոյահոգեբանական մթնոլորտ, այսինքն՝ ձևավորել ուսանող դասախոս կապը, փոխադարձ հավատի՝ միմյանց նկատմամբ: Նախ դասախոսը պետք է վստահ լինի, որ գիտելիք է հաղորդում ուսանողին այնպիսի մեթոդներով, որոնք ընկալելի և հետաքրքիր կդարձնեն մատուցվող նյութը: Ուսանողը պետք է վստահի դասախոսին, հավատա նրա կարողությանը՝ որ դասախոսը իսկապես մատուցում է առարկան այնպես, որ իր համար հասկանալի է, որի միջոցով նա կարող է դառնալ մրցունակ մասնագետ՝ համապատասխան գիտելիքներով, կարողություններով և հմտություններով: Այսինքն՝ ուսանողի հետաքրքրությունը հանդեպ իր մասնագիտությունը որոշակի առարկաների միջոցով նրան կբերի լսարան և աննպատակ բացակայությունների թիվը կնվազվի: Կարևոր է դասախոսի կողմից առարկայի անհրաժեշտության հիմնավորումը տվյալ մասնագիտության համար: Ուսանողն այն ինդիկատորն է, ով իսկույն զգում է՝ դասախոսը ինչպես է մտնում լսարան՝ պատրաստ, անպատրաստ, նվիրումով, թե իմիջիայլոց, և թե ինչու չէ, նաև կյանքից հոգնած: Ուսանողի հետաքրքրությունը կարելի է առաջացնել տարբեր հնարքներով և

մեթոդներով: Դա հնարավոր է ինտերակտիվ մեթոդի կիրառմամբ՝ դասի ընթացքում նյութերի քննարկման և նրանց ներկայացման, խմբային աշխատանքների միջոցով և այլն: Վերը նշվածից կարելի է հետևություն անել, որ դասերի հետաքրքիր և բազմաբովանդակ անցկացումը կարող է կապել ուսանողին կրթության հետ և առաջացած բարձր հետաքրքրությունը կստիպի ուսանողին դասերին ներկայանալ պատրաստ, առանց բացակայությունների և հստակ պատկերացում կազմել ընտրած մասնագիտության մասին: Կարևոր է նաև ուսումնական հաստատություններում ունենալ վերազինված և ժամանակակից պահանջներին համապատասխան լաբորատորիաներ, կաբինետներ, արհեստանոցներ, որոնք առավելագույնս մոտեցված կլինեն արտադրությանը, այսինքն՝ ունենալ նյութատեխնիկական հարուստ բազա: Ուսման որակի բարձրացման գործում մեծ ազդեցություն ունի չափորոշիչը, ուսումնական պլանը, առարկայական ծրագրերը՝ ուստի կարևոր է վերը նշվածների հիմնավոր փոխկապակցվածությունը, համապատասխան ժամաքանակի հատկացումը և պարբերական փոփոխությունները՝ կապված ժամանակակից շուկայի և պահանջների հետ:

Միջին մասնագիտական կրթության քոլեջի առաքինությունը, ինչպես արդեն նշեցի, որակյալ մասնագետների պատրաստումն է, ովքեր կունենան համապատասխան հմտություններ և կարողություններ, իսկ վերջինիս իրականացման համար կարելի է առանձնացել հետևյալը՝

1. ուսումնական հաստատությունում ապահովել այն պայմանները, որոնց շնորհիվ կապահովվի ուսանողամետ ուսուցում.

- ունենալ որակյալ և փորձառու մասնագետներ,
- անցկացնել մասնագետների պարբերաբար վերապատրաստում,
- ունենալ հազեցված մասնագիտական ուղվածությամբ լսարաններ,
- պրակտիկայի անցկացում՝ համապատասխան մասնագիտական ուղղություններով
- կապ ստեղծել ուսումնական հաստատության և առաջատար արտադրական կազմակերպությունների հետ,

2. հիմնավորված մոդուլային կրթության ներդրում/ միտված հմտությունների և կարողությունների ձևավորմանը/.

- դասալսումներ, դրանց քննարկումներ, բաց դասերի կազմակերպում և անցկացում,
  - դասախոսների կողմից ուսումնառության նյութի պատրաստում,
  - ներքին կարգապահության կանոնների պահպանում և ամրապնդում,
  - ծնողների մասնակցության ապահովում ուսումնական գործընթացին՝ ծնողական ժողովներ և հանդիպումներ,
  - ուսանողական խորհուրդի դերի բարձրացում և աջակցության ապահովում,
3. անձնական օրինակով աջակցել վերոնշյալ հարցերի լուծմանը և կատարմանը:

Հովսեփյան Գ.Շ., քիմ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ

Քալանթարյան Մ.Ա., դասախոս

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ՝ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Վերջին տարիներին հանրապետության բոլոր, այնպես էլ մեր բուհում նկատվում է ուսանողների առաջադիմության նվազման միտում: Նրանք դարձել են անտարբեր թե՛ ուսման, թե՛ շրջապատի հանդեպ:

Գաղտնիք չէ նաև, որ երիտասարդներին այժմ հետաքրքրում են ժամանակակից տեխնոլոգիաները: Դասախոսական կազմի հիմնական նպատակը պետք է լինի ուսանողներին կողմորոշել ճիշտ և ռացիոնալ օգտագործել այդ տեխնոլոգիաները: Համակարգիչը դարձնել ուսանողների գիտելիքների խթանող, ոչ թե ժամանակը վատնող: Կարևոր է նաև դասախոս-ուսանող հարաբերությունը, որը միշտ էլ եղել է բարդ և հակասական: Դասախոսը պետք է յուրաքանչյուր ուսանողի նկատմամբ կիրառի հոգեբանական այնպիսի մեթոդներ, որոնցով կբացահայտվի ուսանողի անհատականությունը: Ուսանողը, որպես չափահաս, նոր կյանք մտած և իր կյանքի ուղին ընտրած մարդ, գիտակցի իր յուրաքանչյուր քայլը, և որն, ամենակարևորն է, հասկանա, որ միայն բուհն ավարտելը դեռ ապագա կերտել չէ: Կյանքում իր տեղը գտնում է նա, ով բուհից հեռանում է գիտելիքների մեծ պաշարով:

Վերոհիշյալ խնդիրները կանխելու և աշխատանքն ավելի արդյունավետ դարձնելու համար առաջարկում ենք հետևյալը.

1. ամրապնդել բուհի և գործող արտադրական ու գիտահետազոտական ձեռնարկությունների համագործակցությունը,

2. դասընթացները կազմակերպել նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաներով.

3. թարմացնել լաբորատոր աշխատանքները՝ կիրառելով ժամանակակից սարքեր, հետազոտության մեթոդներ և նոր գիտական մոտեցումներ.

4. ուսանողների մոտ ձևավորել ինքնուրույն աշխատանքներ կատարելու կարողություններ,

5. ուսանողների կողմից առարկայի յուրացումը հեշտացնելու համար կազմակերպել միջանկյալ քննություններ, որոնց արդյունքը կներառնի վերջնական քննական գնահատականի մեջ,

6. լավագույն ուսանողներին ներգրավել գիտահետազոտական աշխատանքներում.

7. կազմակերպել ուսանողական գիտաժողովներ և խրախուսել լավագույն աշխատաքները,

8. յուրաքանչյուր խմբին կցել կուրսղեկներ, ովքեր անմիջականորեն կգրադվեն ուսանողների թե՛ սոցիալական և թե՛ ուսումնական հարցերով,

9. ելնելով ուսանողների ժամանակակից պահանջներից՝ մշակել դասավանդման ժամանակից մեթոդներ,

10. դասախոսությունները հագեցնել դիտակտիկ նյութերով,

11. անընդհատ նորացնել ուսումնամեթոդական գրկանությունը՝ ժամանակակից փոփոխություններին համահունչ,

12. կազմակերպել արտալսարանային դասեր տարբեր ձեռնարկություններում և լաբորատորիաներում:

Իհարկե, մեր բուհում ուսման որակի բարձրացման, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ներդրման, ուսումնամեթոդական բազայի նորացման և կազմակերպման, գիտահետազոտական աշխատանքների մակարդակի բարձրացման ուղղություններով մշտապես իրականացվում են հետևողական աշխատանքներ, որոնց արդյունքներն ակնհայտ են, սակայն կան դեռևս բազմաթիվ խնդիրներ, որոնց ուղղությամբ պետք է տարվեն մշտական և հետևողական աշխատանքներ, որոնք, համոզված ենք, կտան իրենց դրական արդյունքները:

Ղազարոսյան Ա.Տ.

**ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ՎԱՐՉԱՏՐՈՒԹՅԱՆ
ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄԻ
ՔԱՆԻ ՀԱՐՑԵՐ**

2005 թվականից սկսած՝ Հայաստանի Հանրապետությունը միացավ Բոլոնիայի գործընթացին:

Բազմաթիվ երկրների բուհեր, այդ թվում նաև Երևանի ճարտարապետության և շինարարության պետական համալսարանն անցել են արմատական փոփոխությունների իրականացմանը:

Արմատական փոփոխություններն իրականացվում են կրթության որակի բարելավման ուղղությամբ: Կրթության որակը ներառում է տնտեսական, սոցիալական, մշակութային, ճանաչողական տեսանկյուններ:

Բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում նշանակալի են կադրային ռեսուրսները: Այդ պատճառով բարձրագույն կրթության նորարարությունները պետք է ներառեն պրոֆեսորադասախոսական կազմի վարձատրության բարեփոխումներ, ինչը կնպաստի դասախոսական կազմի որակի բարձրացմանը:

Երևանի ճարտարապետության և շինարարության պետական համալսարանի եկամուտների շուրջ 70%-ն ուղղված է աշխատավարձի ֆոնդին: Եկամուտները հիմնականում ձևավորվում են պետական ֆինանսավորումից (այն կազմում է համալսարանի բյուջեի շատ ցածր տոկոսը), ուսման վարձավճարներից և այլն:

Վարձատրության բարեփոխումներ իրականացնելու համար անհրաժեշտ է ավելացնել համալսարանի եկամուտները՝ հիմնականում ուսման վարձավճարների բարձրացման կամ ուսանողների թվի ավելացման միջոցով: Իսկ ուսանողների թվի ավելացումը համալսարանն իրականացնում է դպրոցաշինության միջոցով: Համալսարանի կազմում գործում են միջին մասնագիտական քոլեջ և ավագ դպրոցներ, որոնց սաները համալսարանի ապագա ուսանողները կդառնան:

Համալսարանում պրոֆեսորադասախոսական կազմի աշխատավարձերի բարձրացումը շարունակական բնույթ է կրում:

Դիտարկենք պրոֆեսորադասախոսական կազմի վարձատրության չափերը վերջին երեք տարիների ընթացքում:

					2011		2012		2013	
№	Գիտ. աստիճան	Կոչում	Զբաղեցրած պաշտոն	Ուսումնական բեռնվածություն	Աշխատավարձ	1 ժամ.համար ժեք /դրամ/	Աշխատավարձ	1 ժամ.համար ժեք /դրամ/	Աշխատավարձ	1 ժամ.համար ժեք /դրամ/
1	Գիտ. Դոկտոր	Պրոֆեսոր	Պրոֆեսոր	700-1080	112000 - 172800	160	133000 - 205200	190	165900 - 255960	237
2	Գիտ. Թեկնածու	պրոֆեսոր	Պրոֆեսոր	700-1080	105000 - 162000	150	112000 - 172800	160	141400 - 218160	202
3	-	Պրոֆեսոր	Պրոֆեսոր	700-1080	101500 - 156600	145	108500 - 167400	155	137900 - 212760	197
4	Գիտ. Դոկտոր	դոցենտ	Դոցենտ	700-1080	91000-140400	130	96600-149040	138	123900 - 191160	177
5	Գիտ. Թեկնածու	դոցենտ	դոցենտ	700-1080	84000-129600	120	88900-137160	127	114800 - 177120	164
6	-	դոցենտ	դոցենտ	700-1080	67900-104760	97	71400-110160	102	95200-146880	136
7	Գիտ. Դոկտոր	Ասիստենտ	ասիստենտ	700-1080	68600-105840	98	84000-129600	120	114800 - 177120	164
8	Գիտ. Թեկնածու	Ասիստենտ	ասիստենտ	700-1080	64400-99360	92	70000-108000	100	95200-146880	136
9	-	Ասիստենտ	Ասիստենտ	700-1080	57400-88560	82	62300-96120	89	91700-141480	131
10	-	Դասախոս	Դասախոս	700-1080	54600-84240	78	58800-90720	84	86800-133920	124

Համալսարանում մշակվում է նախագիծ՝ դիֆերենցիալ աշխատավարձերի վերաբերյալ: Այսինքն՝ բացի բազային աշխատավարձից

(վերոնշյալ սանդղակին համապատասխան)՝ դասախոսները կարող են ստանալ հավելաճարներ՝ ելնելով տպագրված գիտական աշխատությունների և մեթոդական ձեռնարկների քանակից, դասավանդման ընթացքում ժամանակակից տեխնոլոգիաների կիրառումից, օտար լեզուներով դասավանդումից և այլ գործոններից:

Այսինքն՝ պրոֆեսորադասախոսական կազմի վարձատրության բարեփոխումները կարևոր են կրթության որակի բարձրացման գործընթացում:

Ղազարյան Հ.Վ., մագիստրոս
Ալեքսանյան Ա.Ա., մագիստրոս

ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ԿԻՐԱՌՈՒԹՅԱՄԲ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԾՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Այսօր դժվար է պատկերացնել որևէ գործընթաց առանց համակարգչային տեխնիկայի կիրառության: Այն կարծես դարձել է յուրաքանչյուր բնագավառի զարգացման հիմքն ու շարժիչ ուժը և հիմնովին փոխել տարիներ շարունակ այդ ասպարեզներում կիրառվող ու արդյունավետ համարվող մեթոդները: Բնականաբար այդ դրական շրջադարձի մեջ անմասն չմնաց նաև կրթական համակարգը, որը մեծ արագությամբ ինտեգրվեց և ադապտացվեց կրթական այնպիսի նոր մեթոդների ու չափանիշների կիրառմանը, որոնք իրենց մեջ ընդգրկում են նորագույն տեխնոլոգիաների լայն կիրառություն:

Այսօրվա ճարտարապետության զարգացման ուղին նույնպես անհնար է պատկերացնել առանց նրա արագ ու հուսալի առաջընթացն ապահովող, համակարգչային միջամտության, ինչպես անհնար է պատկերացնել առանց համակարգիչների նախագծման աշխատանքների իրականացումը:

Ընդհանուր առմամբ համակարգիչը դա արհեստական իմացական համակարգ է, որը նպաստում է արագ և արդյունավետ կերպով ստանալ մարդու ինտելեկտուալ ստեղծագործական գործունեության արդյունքները: Արհեստական ինտելեկտին ժամանակակից մոտեցման կարևոր դրսևորումներից մեկն այն է, որ պարտադիր չէ ստեղծվող համակարգերը ճշգրտորեն

արտապատկերեն մարդու ինտելեկտուալ գործողությունները: Անհրաժեշտ է, որ ինտելեկտ համակարգի աշխատանքի վերջնական արդյունքը լինի համարժեք մարդու կողմից այդ նույն խնդրին տրված լուծման արդյունքին:

Ճարտարապետական նախագծման ստեղծագործական գործընթացի ամբողջական վերլուծությունը և նրանում կիրառվող համակարգչային տեխնոլոգիաները հնարավորություն տվեցին հստակեցնել ստեղծագործական գործընթացում համակարգչային տեխնիկայի կիրառման երկու մեթոդ.

Առաջինը՝ հիմնվում է «համակարգչային էսքիզների» իրականացման համար համակարգչի կիրառության վրա, որի համար նախատեսված են մի շարք համակարգչային ծրագրեր: Ի դեպ, ժամանակակից CAD ծրագրերը նախատեսված են նախագծման, մոդելավորման և վիզուալացման համար: Դրանք գրեթե չեն կիրառվում նախագծի սկզբնական մշակման փուլերում, քանի որ այդ ծրագրերը չեն կարող օգնել նախագծային եզրակացություններում: Սկզբնական փուլում մատիտը թույլ է տալիս ճարտարապետին ուղիներ փնտրել արագ և ազատ, սակայն հետագա մշակումներում համակարգչի դերն անփոխարինելի է:

Երկրորդ մեթոդը համակարգչի կիրառումն է՝ որպես միջնորդ ճարտարապետի և գծագրի միջև: Այս դեպքում համակարգիչը ոչ միայն գործիք է, այլ միջնորդ միջավայր, որն ուժեղացնում է ստեղծագործական պոտենցիալը և իր վրա վերցնում ստեղծագործական մտածողության գործընկերոջ դերը:

Ուստի ժամանակակից կրթությունը պետք է տանի կրթական համակարգերում տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ամբողջական ինտեգրմանը: Մեր օրերում անհնար է ապահովել բարձրորակ կրթություն և զարկ տալ նորարարական մտքին առանց համակարգչային տեխնիկայի միջամտության: Ընդարձակ և հարմարավետ լսարանները՝ հագեցված ժամանակակից համակարգիչներով և որակյալ կրթությամբ նպաստող անհրաժեշտ սարքավորումներով, նոր թափ կհաղորդեն և կնպաստեն կրթության որակի բարձրացմանը, ուսանողների մեջ կավելացնեն հետաքրքրությունն իրենց իսկ մասնագիտության նկատմամբ, կօգնեն իրականացնել ավելի բարդ լուծում պահանջող նախագծային առաջադրանքներ և վերջապես կխթանեն նորարարական միտքը:

Ղուկասյան Ս.Ժ., տեխն. գիտ. դոկտոր, դոցենտ

ՈՐԱԿԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Կրթության որակի ապահովումն առանցքային դեր ունի բարձրագույն կրթական համակարգի մրցունակության բարձրացման ճանապարհին: Այս համակարգի նպատակն է համագործակցության շրջանակներում փոխադարձ ընդունելի դարձնել որակավորումը:

Եվրոպական բարձրագույն կրթության տարածքի որակի ապահովման չափանիշներն ու ուղենիշները միտված են՝

- որակի ներքին ապահովմանը,
- բարձրագույն կրթության որակի արտաքին ապահովմանը,
- որակի արտաքին ապահովմանը՝ գործակալությունների համար:

Քանի որ բարձրագույն կրթության հիմնախնդիրը բարձրագույն կրթության որակի ապահովումն է, հասկանալի է, որ այս առումով հիմնական պատասխանատվությունը կրում են բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները: Ծրագիրն ապահովում է ուսանողների ու դասախոսների ազատ շարժունակություն, ինչն ենթադրում է, որ դա պետք է հիմնված լինի ուսուցման տարաբնույթ պայմանների ու գիտելիքների, դասավանդման և հետազոտությունների նկատմամբ փոխադարձ վստահության վրա:

Հիմք ընդունելով այն, որ կրթության որակի ապահովումը հիմնականում բուհի խնդիրն է, ավելի հանգամանալից կանգ առնենք այն հիմնախնդիրների վրա, որոնց լուծումը բուհին հնարավորություն կտա կատարելու բոլորյան գործընթացի պահանջները կրթության ոլորտում:

Պետք է նկատել, որ կրթության որակի կատարելագործմանը վերաբերող հետազոտությունները չեն սահմանափակվում ներքին կանոններով և կարգերով: Բուհի հիմնական գործառույթների որակի վրա էական ազդեցություն ունեն շատ գործընթացներ. այսպես՝ աշխատակազմի և ուսանողների ընտրությունը, աշխատակազմի զարգացման հնարավորությունները, ռեսուրսների բաշխումը և ենթակառուցվածքների կառավարումը: Տարաբնույթ գործառույթությունների արդյունավետ միակցումը ձևավորում է տվյալ բուհի կրթության որակի մշակույթը: Պետք է նշել, որ

մեր բուհը բոլոնյան բարեփոխումները դիտարկում է որպես կրթության որակի գնահատման հնարավորություն: Մենք վստահ ենք, որ նշված բարեփոխումները յուրօրինակ հնարավորություն են՝ վերակառուցելու ուսումնական ծրագրերը և ուսուցման մեթոդները: Սրա հետևանքը կարող է լինել այն, որ էլ ավելի արդյունավետ կալանավորվեն ուսումնական դասընթացները՝ բացառելով ավելորդություններն ու կրկնությունները՝ ծրագրերը ենթարկելով ամբողջական լրամշակման:

Թեև որակի բարելավման ներքին գործընթացներն ակտիվացել են շեշտադրումը հիմնականում կատարվում և սահմանափակվում է դասավանդմամբ և ուսուցմամբ: Որակի գնահատման առավել տարածված եղանակ է հետազոտությունների արտաքին փորձաքննությունը [1]:

Որակի բարելավման կարևորագույն մեթոդներից մեկը դասախոսների և գիտական համակազմի ընտրությունն է:

Այսպիսով, որակի գնահատման հարցում, հատկապես ազգային մոտեցումների շրջանակներում, գերակշռում են խառը մոդելները, որոնց դեպքում գնահատումն իրականացվում է ինչպես ուսումնական հաստատությունների, այնպես էլ ծրագրերի նկատմամբ:

Ղուկասյան Ս.Ժ., տեխն. գիտ. դոկտոր, դոցենտ

ՄԱԳԻՍՏՐՈՍԻ ՊՐԱԿՏԻԿԱՅԻ ԵՎ ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՆՈՐ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ

Արդի կրթական զարգացումները պայմանավորված են նախ և առաջ կրթական գործընթացի մասնակիցների՝ բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների, ուսանողների ակտիվ ընդգրկումով բարեփոխումների գործընթաց: Միջազգային պրակտիկայում արագ փոխվում են մասնագետներին ներկայացվող պահանջները: Այդ իսկ պատճառով այսօր գրեթե բոլոր տիպի ուսումնական ու գիտական հաստատություններում ընթացքի մեջ են ծրագրերի նորացման և վերանայման աշխատանքները [1]: Այդ տեսանկյունից առավել կարևորվում է բուհ–աշխատաշուկա համակարգի միասնականության ապահովումը:

Ակնհայտ է, որ ծրագրերը անընդհատ արդիականացվում ու համապատասխանացվում են նոր չափանիշներին [2]: Դրա պատճառը, թերևս

տեսության և պրակտիկայի միջև թույլ կապն է, որովհետև մեր հանրապետությունում արդյունաբերական ձեռնարկությունները խիստ տարանջատված են ուսումնական և գիտական հաստատություններից: Այսօր բակալավրի որակավորմամբ մասնագետի իրական հնարավորությունները խիստ սահմանափակ են, եթե բակալավրիատ ավարտողը ցանկանում է կատարել մասնագիտական աշխատանք: Այդ դեպքում մագիստրատուրան կարող է դառնալ միջանկյալ օղակ բուհ–աշխատաշուկա համակարգում, հետևաբար մագիստրանտների նկատմամբ գործնական աշխատանք կատարելու պահանջների խստացումը դառնում է անհրաժեշտություն [3]: Մագիստրանտի բողջ աշխատանքը նրա ուսումնառության ընթացքում կարելի է բաժանել երեք փուլի.

- տեսական դասընթացի յուրացում,
- պրակտիկ աշխատանքի իրականացում,
- ավարտական աշխատանքի կատարում:

Պրակտիկայի կազմակերպման փուլում մագիստրանտն իրականացնում է գործնական աշխատանք: Իսկ որոշակի առաջադրանք ստանալու և մասնագիտական աշխատանք կատարելու ընթացքում կարող են բացահայտվել ոչ միայն նրա աշխատանքային ունակությունները, այլև դրանով կամրապնդվեն մագիստրանտի տեսական գիտելիքները:

Եթե պրակտիկայի ընթացքում հիմնականում գնահատվում են մագիստրանտի գործնական ունակությունները, ապա ավարտական աշխատանքի կատարումը, որը նրա ուսումնառության գործընթացի վերջին՝ երրորդ փուլն է, պետք է ի հայտ գան մագիստրոսիանտի՝ տեսության և պրակտիկայի համադրման կարողությունները: Հետևաբար ավարտական աշխատանքի կատարման մեթոդաբանությունը պետք է հիմնված լինի հետևյալ առանցքային սկզբունքների վրա.

- տեսական նյութերը չպետք է գերակայություն ունենան և աշխատանքը հիմնականում պետք է շարադրված լինի գիտահետազոտական բնույթի նյութերի հիման վրա,
- աշխատանքի ամբողջ բովանդակությունը, այդ թվում նաև տեսական մասը, պետք է ունենա վերլուծական ուղղվածություն և ներառի մագիստրանտի կողմից առավելությունների ու թերությունների գնահատման ունակությունները,

- բոլոր աշխատանքների մեջ պետք է ներառվի պրակտիկայի ընթացքում մագիստրանտի կողմից կատարված վերլուծական կամ կիրառական աշխատանքի արդյունքները: Ավարտական աշխատանքների կատարման արդյունավետությունը պայմանավորված է ոչ միայն նրա նկատմամբ որոշակի պահանջներ ստանալու, այլ նաև գնահատման չափանիշների ներդրման մեթոդաբանությունը:

Ամփոփելով մագիստրանտի պրակտիկայի և ավարտական աշխատանքի արդյունավետ մեթոդաբանությամբ իրականացման հնարավորությունների ուսումնասիրությունը՝ պետք է ընդգծել, որ իրականում մագիստրանտն ուսումնառության հենց նշված փուլերում պետք է փորձի ձեռք բերել այն անհրաժեշտ գործնական հմտությունները, որոնք պահանջվում են աշխատանքի շուկայում:

Մարգարյան Վ.Ա., տեխն. գիտ. թեկնածու, դոցենտ
Թովմասյան Ս.Վ., ասպիրանտ

ՀԱՄԱՅԱՆՑԱՅԻՆ “MOODLE” ԾՐԱԳՐԱՅԻՆ ՓԱԹԵԹԻ ՆԵՐԴՐՈՒՄԸ ԵՃՇՊՀ-ում՝ ՈւՍՈՒՑՈՒՄՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ՆՊԱՏԱԿՈՎ

«Moodle»-ը (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) էլեկտրոնային դասավանդման ազատ օգտագործման ծրագրային փաթեթ է, որը հայտնի է նաև որպես ուսման կառավարման համակարգ կամ վիրտուալ ուսուցման միջավայր (VLE): 2013 թվականի հունիսի դրությամբ այն ունեցել է 83008 գրանցված կայքեր և 70 696 570 օգտագործողներ՝ 7.5 միլիոն կուրսերում, որոնք կառավարում են 1.2 միլիոն դասաախոսներ:

«Moodle» ծրագիրը ստեղծվել է Martin Dougiamas-ի կողմից՝ օնլայն կուրսերի ստեղծման գործընթացում դասախոսներին օգնելու նպատակով: Ծրագրային փաթեթն անընդհատ գտնվում է զարգացման մեջ: «Moodle»-ը կազմված է առանձին մի քանի բաժիններից, որոնք սերտորեն կապակցված են միմյանց:

Առանձնահատկությունները

«Moodle»-ը ունի մի շարք առանձնահատկություններ, որոնք բնորոշ են համացանցային ուսուցման ծրագրային փաթեթներին, ինչպես նաև որոշ ուրույն նորամուծություններ (ֆիլտրացիոն համակարգը), ծրագիրը նման է ուսուցման կառավարման համակարգին և կարող է օգտագործվել մի քանի ոլորտներում՝ կրթության, ուսուցման և զարգացման, ինչպես նաև գործարարության ոլորտներում:

«Moodle»-ի բնութագրիչները՝

1. նշանակության առանձնացում (կառավարիչ, դասախոս, ուսանող, հյուր).
2. քննարկումների կազմակերպում.
3. տվյալների ներբեռնում.
4. հաղորդագրությունների արագ փոխանցում.
5. օնլայն օրացույց.
6. համացանցային նորություններ և թարմացումներ (բուհի և կուրսի վերաբերյալ).
7. օնլայն վիկտորինաներ (հարցաշարեր).
8. Wiki:

Կուրսի մշակողները կարող են ընդլայնել «Moodle»-ի մոդուլային կառուցվածքը՝ ստեղծելով ժամանակակից շերտեր նոր հնարավորությունների համար: Այն ունի մի քանի նշանակություններ.

1. գործողություն (իր մեջ ներառում է բառային և մաթեմատիկական խաչեր),
2. ռեսուրսների տեսակներ,
3. հարցերի տեսակներ (բազմակի ընտրություն, ճիշտ և սխալ, և այլ),
4. տվյալների դաշտի տեսակներ,
5. գրաֆիկական թեմաներ,
6. մուտք գործելու եղանակներ, (user, ծածկագիր),
7. գրանցման եղանակներ,
8. բովանդակության ֆիլտրեր:

Ծրագրի տեղադրման համար պահանջվում է ավելի շատ գիտելիքների պաշար, քան մնացած նմանատիպ ծրագրերի դեպքում: Ծրագրի կառավարման համար ընտրվում է մեկ կամ մի խումբ անձինք, ովքեր

համարվում են ծրագրի վարչարարներ: Այնուհետև գրանցվում են դասախոսները և ուսանողները: Յուրաքանչյուր անդամ ունի իր գործունեության ոլորտը և կարող է օգտագործել ծրագիրը՝ կախված իր նշանակությունից:

Դասախոսը կարող է տալ առաջադրանք և սահմանել ժամանակային գրաֆիկ առաջադրանքի սկսման և ավարտի վերաբերյալ, իսկ ուսանողը պարտավորվում է կատարել այդ առաջադրանքը տվյալ հատվածում: Եթե ուսանողը չի հասցնում կատարել առաջադրանքը, ապա նա ստանում է զրո միավոր: Առաջադրանքները կարող են լինել տարբեր տեսքերով՝ տեքստային, հարցաշարային և այլն: Կարելի է ստեղծել մասնագիտական բառարան և բեռնել մասնագիտական գրականություն ուսանողին օգնելու համար:

Համացանցային ուսուցման հնարավորությունների մասին կարելի է անընդհատ խոսել, սակայն բավական է նշել, որ այն օգտագործվում է աշխարհի առաջատար բոլոր բուհերում և ունի իր ուրույն տեղը կրթության որակի բարձրացման և օտարերկրյա ուսանողներին ներգրավման գործընթացում:

Մարկոսյան Ա.Խ., տնտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

Սարգսյան Հ.Լ., տնտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

Թոքմաջյան Ս.Հ., տնտ. թեկնածու, դոցենտ

Իվանյան Գ.Ա., ասպիրանտ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ ՈՐԱԿԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ

ՄԿՁԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Կրթական, այդ թվում բարձրագույն կրթության ոլորտում իրականացվում են գործառույթներ, որոնք կազմում են ծառայություններ հասկացության անբաժանելի մասը: Այս տեսանկյունից որոշակի հետաքրքրություն է ներկայացնում ծառայությունների ոլորտի ընդլայնման միտումներն ինչպես ողջ աշխարհում, այնպես էլ առանձին երկրներում: Մյուս կողմից ծառայությունների որակի մասին գիտեն բոլորը, սակայն

յուրաքանչյուրը, ելնելով իր մտահորիզոնի մակարդակից և աշխարհայացքից, այն ընկալում է յուրովի: Որակի հասկացության նկարագրված յուրաքանչյուր մոտեցում ունի իր թերություններն ու առավելությունները, այս կամ այն չափով համապատասխանելով որևէ ժամանակաշրջանի կամ ձևավորված ազգային ավանդույթների: Որպես բառարանային տերմին՝ որակն ունի տարբեր բացատրություններ, սակայն երբ խոսքը վերաբերում է բարձրագույն կրթությանը, ապա բավականին դժվար է տալ որակի հստակ սահմանում: Բարձրագույն կրթության որակի բնույթն ու կիրառությունը կարելի է ներկայացնել.

ա) որակն անմիջական կապի մեջ է տերմինն օգտագործողի և միջավայրի հետ: Տարբեր մարդկանց համար այն տարբեր իմաստ ունի և նույն մարդը տարբեր ժամանակներում որակը կարող է տարբեր կերպ ընկալել, ընդ որում, բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները տարբեր շահագրգիռ կողմեր ունեն՝ ուսանողներ, աշխատողներ, պրոֆեսորադասախոսական և վարչական կազմ, կառավարման և հավատարմագրող մարմիններ, վերահսկիչներ, գնահատողներ,

բ) որակը դիտվում է որպես բացարձակություն: Այստեղ տիրում է որակի անզիջողությունը: Որակը, որպես բացարձակություն իր բնույթով նման է ճշմարտությանն ու գեղեցկությանը, դա մի կատարելիություն է, որը չի կարող մրցակիցներ ունենալ: Այլ տարբերակներում որակը չափվում է այն շեմքերի քանակով և նկարագրերով, որոնք պետք է հաղթահարվեն որակի աստիճան ստանալու համար:

Կարելի է սահմանել որակի հասկացության 5 մոտեցում.

1. **Որակն որպես բացառիկ մոտեցում.** դիտարկվում է որպես յուրահատուկություն, քանի որ որակը սովորաբար վերաբերում է ինչ-որ զանազանվող և էլիտար ապրանքի, իսկ կրթության ոլորտում այն մոտ է "գերազանցության" գաղափարին՝ "բարձր որակ", ինչը հասու է ոչ բոլորին: Սա ավանդական գիտական տեսակետ է, և կոչվում է տրանսցենդենտալ մոտեցում: Այստեղ որակը կարող է դիտարկվել օբյեկտիվորեն և նպատակն ուղղված է ամենալավը լինելուն: Ընդունված է ասել. որակը ոչ խելք է, ոչ էլ մատերիա, այլ մի երրորդ էություն, որն այս երկուսից անկախ է... չնայած որակը հնարավոր չէ սահմանել, սակայն բոլորը գիտեն թե այն ինչ է:

2. Որակն որպես կատարելություն. դիտարկվում է որպես կայուն արդյունք, կամ այլ կերպ ասած, որպես "զրո սխալ": "Զրո սխալի" գաղափարն առավել հեշտ սահմանված է զանգվածային արդյունաբերությունում, որում արտադրանքի յուրահատկությունները կարող են սահմանվել մանրամասնորեն: Քանի որ բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների "արտադրանքը"՝ շրջանավարտները, չեն կարող միանման լինել, այս տեսակետը բարձրագույն կրթության բնագավառում չի կարող գործածական համարվել:
3. Որակն որպես նպատակների համապատասխանեցում. դիտարկվում է որպես շահառուի նպատակների, ցանկությունների բավարարում: Տեսականորեն շահառուները ներկայացնում են իրենց պահանջները: Կրթական ոլորտում դա նշանակում է համալսարանի կողմից իր առաքելությունը կատարելու ունակություն: Սովորողները (ուսանողները), ապագա ուսանողները, նրանք ովքեր վճարում են բարձրագույն կրթության համար, կառավարությունը և հասարակությունն առհասարակ այս կամ այն չափով բարձրագույն կրթության "սպառողներ" են, սակայն նրանք կարող են տարբեր կարծիքներ ունենալ ուսումնական հաստատությունների նպատակի և դրանց կողմից պատրաստվող կադրերի որակի չափանիշների մասին: Այս առումով անհրաժեշտ է, որպեսզի սահմանվեն որակի որոշակի չափանիշներ: Եվ ցանկացած հաստատություն, որը կհամապատասխանի սահմանված չափանիշներին, կհամարվի որակյալ: Նույն համատեքստում է բարձրագույն կրթության հավատարմագրման խորհուրդը որակը սահմանել 2001թ.՝ որակը վերաբերում է համապատասխանություն ընդունված չափանիշներին, որոնք սահմանվել են հավատարմագրող կամ որակի ապահովման մարմնի կողմից: 2008թ. բոլոնյան գործընթացում ընդգրկված երկրների համալսարանների կողմից սահմանվել է. որակը արտացոլում է համալսարանների կողմից տրամադրվող կրթության արդյունավետությունը, այսինքն՝ ուսման, դասավանդման, գնահատման և ուսանողների նպատակներին հասնելու հնարավորությունները:
4. Որակն որպես գումարային արժեք. դիտարկվում է որպես ներդրում: Ուսման գների աճի հետ մեկտեղ ուսանողները սկսում են գնի դիմաց որակ պահանջել:

5. Որակի ձևափոխություն. կրթության ոլորտում ձևափոխությունը վերաբերում է ուսանողների համար ուսման գրավչության ավելացմանը, ուսումնական կազմակերպությունների հզորացմանը, նոր գիտելիքի ձևավորման հնարավորությունների ստեղծմանը: Այս հասկացության թերությունը այն է, որ բավականին դժվար է "չափել" բարելավումը և որ այդ բարելավումը կարող է արտաքին աշխարհի համար տեսանելի չլինել:

Քանի որ որակի տարբեր հասկացություններ միտված են արտահայտելու բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների շահագրգիռ կողմերի շահերը, ուստի այն բազմաչափ և սուբյեկտիվ հասկացություն է: Ելնելով ասվածից՝ կարելի է սահմանել. բարձրագույն կրթությունում որակը մեկ բազմաչափ, բազմամակարդակ և դինամիկ հասկացություն է, որը վերաբերում է բուհի ինստիտուցիոնալ նպատակներին և առաքելություններին, ինչպես նաև կրթական համակարգի յուրահատուկ նորմաներին, ծրագրերին:

Որակը կարող է տարբեր նշանակություններ ստանալ կախված. բարձրագույն կրթության շահագրգիռ կողմերի շահերից, օգտագործման ձևից՝ առաքելություններ, նպատակներ և այլն, ուսումնագիտական աշխարհում ձևավորված բնութագրիչներից, բարձրագույն կրթության իրականացման պատմական ժամանակաշրջանից:

Մարկոսյան Մ.Վ., տեխն. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՁ

Մեր ժամանակի կարևորագույն պահանջներից մեկն է ուսման որակի բարձրացումն, որը կապված է մի շարք տնտեսական, հոգեբանական և կազմակերպչական խնդիրների լուծման հետ: Այս խնդիրը ծառացած է բոլոր երկրների կրթական համակարգերի առջև՝ տարբերվելով լոկ որոշակի յուրահատկություններով, որտեղ վերջիններից կախված

անհրաժեշտություն է առաջանում գտնել համապատասխան օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ լուծումներ:

Պարզ է, որ հզոր ուսումնական համակարգ կարող է լինել միայն այնտեղ, որտեղ կա մասնագետների պահանջ, կամ էլ որտեղ կենտրոնացված են ուժեր, որոնք աշխատում են ոչ միայն ներքին այլ նաև արտաքին շուկայի համար մասնագետներ պատրաստելով: Ինչ՞ է պետք որակով մասնագետներ պատրաստելու համար և որո՞նք են դրա անհրաժեշտ և բավարար պայմանները:

Անհրաժեշտ պայմաններն են՝

- ուսանողների բարձրագույն կրթություն (այսուհետև՝ ԲԿ) ստանալու ցանկություն և կարողություն.
- համապատասխան մասնագետների պահանջվածություն:

Բավարար պայմաններն են՝

- մոտիվացված բարձրորակ ուսուցանողների առկայությունը, որոնք իրենց հերթին կձգտեն և կունենան պայմաններ բարձրացնելու իրենց գիտելիքների և կարողությունների մակարդակը.
- համապատասխան տեխնիկական և մեթոդական բազայի առկայությունը:

Եթե բացակայի վերը թվարկվածներից մեկը, ապա համակարգը միանգամից կսկսի կաղել այս կամ այն չափով: Քննարկենք վերջիններս առանձին-առանձին:

Ուսանողների ԲԿ ստանալու ցանկությունը և կարողությունները: Մինչև ուսանող դառնալը երիտասարդն անցնում է որոշակի ճանապարհ՝ սովորելով դպրոցում կամ քոլեջում: Ստանում է որոշակի բազային՝ միջնակարգ կամ մասնագիտական կրթություն: Այստեղ է ձևավորվում նրա հիմնական աշխարհայացքը, պահանջները կրթության և ապագա մասնագիտության հանդեպ: Ոչ պակաս նշանակություն ունի ընտանիքը և այն միջավայրը, որում նա մեծացել է:

Այսպիսով՝ ԲՈՒՀ-ի որակն անմիջականորեն կապված է դպրոցների պատրաստած երիտասարդների մակարդակից, այնպես ինչպես ցանկացած արտադրության որակը կապված է օգտագործվող հումքի որակից: Այստեղ մենք դեմ ենք առել լուրջ խնդիրների: ԲՈՒՀ են ընդունվում անհավասար գիտելիքներ և կարողություններ ունեցող երիտասարդներ,

որոնք պետք է միասին սովորեն տարբեր առարկաներ: Պարզ է, որ որոշակի համապատասխան հիմքերի բացակայության պատճառով, որոշ առարկաներ դառնում են անհասանելի, որի արդյունքում նրանք դառնում են կամ դասերի խանգառողներ, կամ էլ բացակայողների շարքը լրացնողներ: Կա ևս մի շերտ, որոնք կարող են համեստորեն մասնակցել դասերին իրականում չմասնակցելով դրանց:

Տարածվում է մեկ նոր սովորույթ, երբ դառնում է հպարտության առարկա առանց գիտելիք ունենալու, որոշակի սուբյեկտիվ պայմաններից ելնելով գնահատական ստանալը: Դա էլ օբյեկտիվորեն բացատրվում է նրանով, որ ԲՈԻՀ-ի «հաջողություններն» էլ կախված են ուսման վարձը վճարող ուսանողների քանակից: Դա բերել է նրան, որ բոլոր ԲՈԻՀ-երի տված մասնագետների մեծ մասը խոտան է: Բակալավրական կրթությունը դարձել է, որոշ դեպքերում թերի բարձրագույն:

Հարցի հնարավոր լուծումները: Պետությունից պահանջել կտրում միջոցառումների ձեռնարկել ուսման վարձի զգալի (մի քանի անգամ) ավելացման և համապատասխան ուսման համար երկարաժամկետ ցածր տոկոսադրույքով, առանց գրավի բանկային վարկեր տրամադրելու ուղղությամբ: Օրինակ՝ ավարտելուց հետո հայրենիքում աշխատելու դեպքում աշխատավարձից որոշակի գումարներ պահելու տեսքով, իսկ դրսում աշխատելիս՝ պայմանագրային ձևով համապատասխան տոկոսներ վճարելով: Իմ կարծիքով նման մոտեցումը կնվազեցնի պատահական «ուսանողների» մուտքը ԲՈԻՀ: Դա չի բացառում գերազանց ուսանողներին վարձերից ազատելը կամ որոշակի զեղչերի տրամադրումը: Դա կստիպի ամբողջովին վերանայել հեռակա ուսուցումը և հնարավորություն կտա բավարարելու որակի բարձրացման բավարար պայմանները:

Մյուս խնդիրը կապված է գործնական ժամերի այժմեականությունը բարձրացնելու հետ, որին կնպաստի ռազմական ամբիոնների վերաթողարկումը և դրա հետ կապված այլ հարցերի լուծումը, որը բերված է [<http://www.golosarmenii.am/ru/20276/society/9514/#.UaObVZtoJsM.facebook> (ВОЕННО-ПРОМЫШЛЕННАЯ ПОВЕСТКА, Некоторые предложения по реализации концепции реформ и развития СВП РА)]-ում:

Մարտիրոսյան Տ.Ս., տնտ. թեկնածու, դոցենտ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՑԱԾԻ ԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ

Կրթության որակի բարելավման հիմնախնդիրը միշտ էլ եղել է բոլոր բուհերի ուշադրության կենտրոնում և Երևանի ճարտարապետության և շինարարության պետական համալսարանը բացառություն չէ: Կրթության որակի վրա ազդում են բազմաթիվ գործոններ, որոնցից ներկայումս հրատապ լուծում պահանջողը դասընթացներին ուսանողների հաճախելիության և ցածր առաջադիմության խնդիրներն են: Պրոֆեսորադասախոսական կազմի բոլոր ջանքերը, մտադրությունները ապարդյուն կլինեն, եթե ուսանողը չի ցանկանում սովորել: Բացի ուսումնական պրոցեսի կազմակերպման աշխատանքներից, դեպարտամենտների և ամբիոնների մյուս կարևորագույն խնդիրը պետք է լինի ուսանողներին հասկացնելը, որ նրանց հիմնական խնդիրը ոչ թե վկայագիր ստանալն է, այլ առաջին հերթին՝ գիտելիքը: Ուսանողի առաջադիմությունը պայմանավորված է սոցիալ-հոգեբանական, մանկավարժական և կազմակերպարչական գործոններով:

Առաջադիմության և հաճախելիության անկման հիմնական պատճառներն են.

- ուսանողների կողմից շահագրգռվածության ցածր մակարդակը,
- մասնագիտական կողմնորոշվածության բացակայությունը, որը հանգեցնում է դասավանդվող առարկաների նկատմամբ անհետաքրքրության,
- դասախոսների հետ խնդիրները,
- ընտանեկան իրավիճակը,
- ուսումնասիրվող առարկաների ծանրաբեռվածության աստիճանը,
- ուսումնաշխատանքի հետ համատեղելու հանգամանքը:

Հիմնական խնդիրներից մեկը, որը չեն կարողանում լուծել կրթական համակարգում դա հասնել նրան, որպեսզի ուսանողն աշխատի ամբողջ ուսումնական տարվա ընթացքում, այլ ոչ թե քննաշրջանից քննաշրջան:

Որպես վերոնշյալ խնդիրների լուծում՝ առաջարկվում է հետևյալ միջոցառումները.

Նախնառաջ, դասախոսի և ուսանողների փոխհարաբերությունները պետք է հիմնված լինեն յուրաքանչյուր ուսանողի հանդեպ դասախոսի լավատեսական վերաբերմունքի վրա: Դասախոսը պետք է հավատա յուրաքանչյուր ուսանողի ուժերին և հնարավորություններին, կարողանա բացահայտել յուրաքանչյուրի ուժեղ կողմերը և պայմաններ ստեղծի ուսանողի հետ համատեղ հաղթահարելու նրա թույլ կողմերը:

Դեպարտամենտների և ամբիոնների մակարդակով ուսանողների առաջադիմության և հաճախելիության բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների մեջ կարևորվում են. հաճախումների պարբերաբար վերահսկողությունը և մշտադիտարկումը, խմբերի հետ համատեղ ժողովների և միջոցառումների անցկացումը, ցածր առաջադիմությամբ ուսանողների և նրանց ծնողների հետ անմիջական զրույցները, այդպիսի ուսանողների հանդեպ առանձնահատուկ ուշադրության դրսևորումը, լրացուցիչ պարապմունքների և կոնսուլտացիաների անցկացումը և այլն:

Ակնհայտ է, որ ցանկացած մարդ, ավելի արդյունավետ է աշխատում եթե տվյալ աշխատանքի համար գոյություն ունի որևէ խթանման համակարգ: Ուսանողների առաջադիմության և հաճախելիության բարձրացման համար որպես այդպիսի խթանիչ միջոց կարելի է կիրառել պարզևատրական բալերի կուտակման եղանակը: Ուսումնառության ընթացքում յուրաքանչյուր ուսանող պետք է հավաքի որոշակի քանակի բալեր, որը նրան հնարավորություն կտա “ավտոմատ” ապահովել քննության կամ ստուգարքի իր դրական գնահատականը: Բալերի կուտակման համար կարելի է տարբեր մեխանիզմներ սահմանել՝ կախված դասավանդվող առարկայի առանձնահատկություններից, օրինակ, որոշակի բալ սահմանել հաճախումների համար, դասաժամին ուսանողի ակտիվության համար, միջանկյալ, ոչ պաշտոնական անցկացված քննությունների համար, ինքնուրույն տնային աշխատանքների համար և այլն: Ընդ որում, անհրաժեշտ դրական բալային շեմը պետք է հնարավորինս մատչելի լինի, որպեսզի թույլ ուսանողին ևս խթանի ներգրավվել այդ գործընթացում: Ներկայումս, մեր հանրապետության որոշ բուհերում ուսանողի առաջադիմության գնահատման նման մեթոդ կիրառվում է, սակայն այն ունի որոշակի թերություններ: Դրանցից հիմնականն այն է, որ ուսումնառության ընթացքում ուսանողը հավաքելով անհրաժեշտ նվազագույնը, գերադասում

է չմտնել քննության՝ վախենալով կորցնել այն: Որպես հետևանք, թեև համալսարանից դուրս մնացող ուսանողների թիվը նվազում է, սակայն ընկնում է նրանց առաջադիմությունը: Այդ պատճառով առաջարկվում է, որպեսզի այդ բալային համակարգը ուսումնական պրոցեսի արդյունքում առնվազն բավարար առաջադիմություն ցուցաբերած ուսանողին երաշխավորի նվազագույն դրական գնահատականը, անկախ քննության ընթացքում նրա պատրաստվածության աստիճանից և չխոչընդոտի այդ գնահատակի բարձրացման ուսանողի հետագա հետաքրքրվածությանը:

Ցածր առաջադիմությամբ ուսանողների հիմնախնդիրը եղել է և կմնա արդիական ժամանակակից հասարակությունում: Այդպիսի ուսանողները հազվադեպ են հոգեբանական հետազոտությունների օբյեկտ դառնում, քանի որ այն ուսանողները, որոնք չեն հանձնում որոշակի քանակության կրեդիտներ, պարզապես դուրս են մնում համալսարանից՝ ընկնելով միայն վիճակագրական հաշվետվությունների մեջ: Համալսարանի ուսանողների կոնտինգենտը պահպանելու և որակյալ կադրեր ապահովելու համար անհրաժեշտ է համատեղ և քրտնաջան աշխատանք կատարել ուսանողների և հատկապես ցածր առաջադիմությամբ ուսանողների հետ, որպեսզի վերջիններս չդառնան հաջորդը վիճակագրական հաշվետվություններում:

Մելիքյան Ա.Ա., Ճարտ. թեկնածու, դոցենտ

ԴԻԶԱՅՆԵՐԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՎ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ

Հայրենական դիզայնը իր զարգացման տարիներին ձեռք բերելով որոշակի մասնագիտական հասունություն, գտնվում է որակյալ և կազմակերպչակառուցվածքային բարեփոխումների շեմին, որոնք վերաբերվում են նաև դիզայներական պրակտիկայի և կրթության փոխադարձ կապին: Ընդհանուր առմամբ կրթությունը, որը կազմակերպչական առումով փոքր-ինչ տարանջատ է պրակտիկ մասնագիտական գործունեությունից, այնուամենայնիվ, կազմում է դիզայներական ոլորտի օրգանական բաղադրիչ մասը ու իրականացնում է մի շարք կարևոր գործառույթներ,

առանց որոնց անհնար է նրա գոյությունը, որպես պրակտիկ և նախագծային գործունեություն, ինչպես նաև առանձին վերցված մասնագիտության տեսակ:

Այսօր, հաճախ ի հայտ է գալիս դիզայներների պատրաստման ընթացքում ծագած մասնագիտացման հարցը: Ինչո՞վ է դա պայմանավորված: Հիմնականում նախագծային ոլորտների աճով, որի արդյունքում կարելի է եզրահանգել, որ լինելով լայն պրոֆիլի նախագծող, ֆիզիկական անհնարության պատճառով, ավելի բարդ է դառնում միաժամանակ նախագծել վերոհիշյալ ոլորտներում: Մասնագիտական ոլորտի դիզայների բացակայությունը անդրադառնում է հասարակության համար ոչ պակաս կորուստներով, այդ թվում նաև տնտեսական: Այսպիսով, ակնհայտ է այն իրավիճակը, որի դեպքում որոշակի աստիճանի որակավորմանը չհամապատասխանող մասնագետների քանակը բնավ չի նպաստում թողարկող արտադրանքի որակին: Այդ պատճառով երբեմն բարձր որակավորում ունեցող դիզայներների մի խումբ ստիպված է գերծանրաբեռնված աշխատել, ինչն ավելի է դժվարացնում իրավիճակը կադրերի սուր պակասուրդի պատճառով: Այստեղ նախագծային պրակտիկ գործունեությունը կրթության մեջ առկա թերությունների պատճառով տուժում է:

Պատասխանատվության բարձր զգացումով, ինքնուրույն մտածելու և որոշումներ կայացնելու կարողությամբ իրագել երիտասարդ մասնագետների պատրաստման խնդիրը՝ հատկապես բարձրագույն կրթության ողջ համակարգում, այսօր ցավալի կետերից մեկն է:

Ստորև ներկայացված են դիզայներական կրթության զարգացման հիմնական ուղղությունները, որոնք հանգում են հետևյալին.

- կրթական գործընթացի առանցքային պլանավորման իրագործում (որակավորման բնութագիր, ուսումնական պլան, ուսումնական ծրագիր, ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքի համակարգում),
- ուսումնառության անհատականացման ուժեղացում, դասընթացի շրջանակներում ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի խթանում,
- ակտիվ մեթոդների և տեխնիկական միջոցների կիրառման հենքի վրա ուսումնական գործընթացի ինտենսիվացում,

- բարձր տեխնիկական և մեթոդական մակարդակի ավտոմատացված և ինտերակտիվ դասավանդող համակարգերի լայն ներդրում,
- մասնագետների որակի բարձրացման նպատակով ավագ դպրոցի ռեսուրսների ապահովման բարձրացում,
- նախագծային պրակտիկ գործունեության հետ կապ ունեցող դասախոսական կազմի ընդարձակում և ամրապնդում,
- «մաստեր-կլաս»-երի կազմակերպման միջոցով ուսումնական գործընթացի զարգացում,
- գիտահետազոտական, նախագծափորձարարական և արդյունաբերատեխնիկական աշխատանքի հետ ուսումնական գործընթացի կապի նոր ձևերի որոնում,
- հատուկ մասնագիտական դասերի շտկման խնդրի հետ այսօր ոչ պակաս արժեքավոր և հրատապ է դասագրքերի, ուսումնամեթոդական ձեռնարկների ստեղծման խնդիրը, որոնց բացակայությունը խոչընդոտում է ուսումնական գործընթացի զարգացմանը:

Բուհական դիզայնը հնարավորություն ունի միանալու արդյունաբերության, գիտության, նախագծային գործունեության ենթակառուցվածքներին, հարստանալու վերոհիշյալ մասնագիտության կարկառուն ներկայացուցիչների մեթոդներով, գիտելիքներով և փորձով: Իսկ նախագծային գործունեությունը, ի դեմս բուհական դիզայներական կրթությանը, ստանում է փորձնական հարթակ ստեղծագործական ունակությունների, երևակայության և մասնագիտական հմտությունների նոր սահմանագծերի զարգացման համար:

Միքայելյան Գ.Վ., դասախոս

ՀԱՇՎԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՇՎԱՌՄԱՆ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ

ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆ ՍԵԹՈՂՆԵՐԸ ԵՃՇՊՀ –Ի

ՔՈԼԵԶՈՒՄ

Քոլեջը պատրաստում է մասնագետներ «Էկոնոմիկա, հաշվապահական հաշվառում և աուդիտ» մասնագիտությամբ: Այդ մասնագիտության համար կարևոր դեր և նշանակություն ունեն «Հաշվապահական

հաշվառում» և «Աուդիտ» առարկաները: Ուսման որակի բարձրացման նպատակով քոլեջում առարկաները դասավանդվում է ՄԿՈՒԶԱԽ-ի պահանջով: Մոդուլի ներդրման առարկաները դասավանդվում են մոդուլային կարգով՝ նպատակը պարզ է և կարևոր, քանի որ մոդուլի միջոցով առարկայի դասավանդումը դառնում է ավելի որոշակի՝ ունենալով նպատակ, նպատակին հասնելու ուղիներ, ինչպես նաև հմտությունների և կարողությունների ձևավորման հնարավորություններ:

Մոդուլի կիրառման դեպքում մոդուլի ուսուցման որակի բարձրացման տեսանկյունից ճիշտ են համարում մոդուլների տրամաբանական հերթականությունը: Օրինակ՝ «Հիմնական միջոցների հաշվառում», «Ոչ նյութական ակտիվների հաշվառում», «Պաշարների հաշվառում», «Դեբիտորական և կրեդիտորական պարտքերի հաշվառում», «Դրամական միջոցների հաշվառում» մոդուլները անհրաժեշտ է ուսումնասիրել առաջին կիսամյակում, որպեսզի ուսանողները հետագայում կարողանան ուսումնասիրել «Սեփական կապիտալ», «Եկամուտների և ծախսերի հաշվառում», «Կառավարչական հաշվառում» մոդուլները: Իմ կաճիքով հարկավոր է մոդուլային և առարկայական ծրագրերի վրա մեծ ուշադրություն դարձնել՝ ելնելով թեմաներից ու ժամանակակից պահանջներից, իսկ մոդուլների ժամերի բաշխումը կատարել ավելի համահունչ՝ համապատասխան թեմաներին: Դասավանդման ընթացքում օգտագործվում են բազմաթիվ ձևաթղթեր, բլանկներ, հաշվետվությունների կազմում: Կատարում են տարբեր տեսակի գործնական աշխատանքներ: Քանի որ առարկան ինքը կազմված է ինչպես տեսական, այնպես էլ գործնական մասերից՝ կարևորում են գործնական աշխատանքների ժամաքանակի ավելացում, պրակտիկայի կազմակերպման, բարելավման պայմանները տարբեր կազմակերպությունների հաշվապահության բաժիններում:

Դասավանդման արդյունավետությունը գնահատում են անհատական և խմբային աշխատանքների կատարման մրջոցով:

Առարկայի համար անհրաժեշտ են դիդակտիկ նյութերի առկայությունը՝ կապված որոշակի մոդուլների հետ:

Մկրտչյան Ա.Ռ., տեխն. գիտ. թեկնածու

ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ԳԷԿ ԱՍԲԻՈՆՈՒՄ

Կրթության որակը բուհի կրթական գործունեության համապատասխանությունն է պետական, ներկայումս նաև եվրոպական չափորոշիչների, ուսանողի, աշխատաշուկայի, հասարակության պահանջներին: Ներկայումս, պահանջը բարձրորակ կադրերի նկատմամբ բարձր է, իսկ ապահովվող որակը, ըստ գործատուների գնահատման, ցածր: Յուրաքանչյուր բուհ ընդհանրապես և յուրաքանչյուր դասախոս մասնավորապես, պետք է հնարավորինս ապահովի դիպլոմով հավաստագրված, այն է՝ իր կողմից երաշխավորված, շրջանավարտների գիտելիքներն ու սոցիալական հեռանկարները:

Ուսանողների մասնակցություն. Ուսանողները կարող են մասնակցել որակի ապահովմանը հետևյալ ձևերով՝ դասավանդման արդյունավետության վերաբերյալ ուսանողական հարցումներ, շրջանավարտների հարցումներ, գործատուների բավարարվածության հարցումներ: Ուսանողը նույնքան պատասխանատու է բուհում իր կողմից ձեռք բերված գիտելիքների, որքան բուհի ղեկավարությունը, քանի որ որակի ապահովման նոր համակարգում ուսանողը շահառու է, որն ակտիվորեն մասնակցում է իր վրա անմիջականորեն ազդող որոշումների կայացման վրա: Ապագա բնապահպան-ճարտարագետը չի կարող համարվել կայացած, եթե երբևէ չի տեսել իրական պոչամբար, ջրամբար, այլ ՀԿՏ կառույց, չի ծանոթացել իր երկրի բնապահպանական խնդիրներին, չի քննադատել՝ փորձելով առաջարկել լուծումներ:

Դասախոսական կազմ. Դասախոսական կազմի որակի ապահովումը ենթադրում է շարունակական մասնագիտական զարգացում ու վերապատրաստումներ, այդ թվում նաև՝ օտար լեզուների և համակարգչի դասընթացներ, ինչը կօգնի նաև արտասահմանցի ուսանողներին ուսանելու գործում, որոնք հաճախ դժգոհում են դասախոսի կողմից օտար լեզվին չտիրապետելուց կամ նույնիսկ դասերին չներկայանալուց: Հարկ է նշել, որ արտասահմանցի ուսանողների պարագայում էլ ավելի կարևոր է որակյալ կրթական ծառայություններ մատուցելը, քանի որ սա ևս բուհի վարկանիշի

ձևավորման նախադրյալն է միջազգային մակարդակով: Դասախոսը պետք է կարողանա տարբերակել ուսանողի կողմից ներկայացված կուրսային/դիպլոմային աշխատանքների յուրահատկությունը, վերլուծական կարողությունն ու ստեղծագործ միտքը և չընդունել գրագողությանը կատարված որևէ աշխատանք: Արդյունքում ուսանողի մոտ պետք է ձևավորվի ինքնուրույն մտածելու, խնդիրներ վերհանելու, քննադատելու և առաջարկներ ներկայացնելու կարողություն, այլ ոչ թե պատճենելու, կրկնելու հոգեբանություն: Ուսումնառության ընթացքում առանցքային է գրքի և գրադարանի դերը: Ամբողջական գրքերի թվայնացումն անհրաժեշտ է ընդգրկել առաջիկա ծրագրերում:

Դասավանդում և ուսումնառություն. Դասավանդման որակի գնահատումը ենթադրում է ամբիոնի վարիչի կողմից դասալսումներ, ուսանողների կրթական և անհատական կարիքների բացահայտում, ուսանողների կողմից դասընթացների և դասավանդման գնահատում: Հաճախ ուսանողների բողոքն ուղված է նյութի հաղորդման, իրենց կարծիքով “հնացած” մեթոդների դեմ, որը վերջիններս գնահատում են որպես անարդյունավետ, ինչի արդյունքում դասապրոցեսը վերածվում է թելադրության: Այս խնդիրն ունի երկու կողմ. փորձը ցույց է տալիս, որ ուսանողը սովորում է ոչ միայն կարդալով, այլև գրելով, իսկ որոշ տեսական բնույթի առարկաների դեպքում այլ կերպ դասապրոցեսն իրականացնել հնարավոր չէ, բացի դրանից, բոլոր մասնագիտությունների գծով ինտերակտիվ դասապրոցես կազմակերպելը նշանակում է բոլոր լսարանները հագեցնել ժամանակակից տեխնիկայով: Մյուս կողմից շատ առարկաների պարագայում, օրինակ՝ բնապահպանություն, կարևոր նշանակություն ունի դիցուք սննդի տրոֆիկ շղթան նկարներով ցուցադրելը, որն ավելի արդյունավետ է նաև տեսական հիշողության տեսանկյունից, քան բանավոր բացատրությունը կամ գրատախտակի վրա գրառումը, այն դեպքում, երբ էկոիրավունքի դասավանդումն ունի ավելի տեսական բնույթ: Հաճախ ուսանողները վկայակոչում են եվրոպական և ամերիկյան համալսարաններում գործող կարգերը, որտեղ ուսանողը հաճախում է ազատ ժամակացույցով: Իրականում արտասահմանում ուսանողները պարտադիր հաճախում են գործնական պարապմունքների, իսկ տեսական նյութերը լրացնելու համար օգտվում են գրադարանից:

Մկրտումյան Մ.Մ., տեխն. գիտ. դոկտոր

**ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԵՎ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ
ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆ
ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ**

Բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում կրթությունը կենսական նշանակություն ունի անձի կայացման, գիտելիքների ձեռքբերման և դրանց գործնականում առավելագույնս կիրառելու տեսանկյուններից: Նշված համատեքստում էապես կարևորվում է այնպիսի պայմանների և բազիսի ձևավորումը, ինչպիսի միջավայրում կատարվում ու խարսխվում է բուն գործընթացը:

Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունում կառավարումը պետք է իրականացվի ուղղահայաց սկզբունքով: Ղեկավար կազմի կողմից նպատակահարմար է խնդիրները չտարանջատել «մեծի» ու «փոքրի», այլ հնարավորության սահմաններում անդրադարձ կատարել բոլորին և ձևակերպել օրինաչափ որոշումներ: Շատ կարևոր է ուսանողների շրջանակներում արդարության, հավասարության, նույնականության (ընդհանուր պահանջներին ներդրման), ինքնուրույնության մակարդակի բարձրացման, փոխադարձ հարգանքի և վստահության, կարողությունների տարանջատման և ճիշտ գնահատման, հսկողության և վերահսկողության գործառույթների առավելագույնս կիրառման, լսարանում ուսանողի դերի կարևորման և բարձրացման, ինչպես նաև համապատասխան բարոյահոգեբանական մթնոլորտի ձևավորման և այլ սկզբունքների փոխներդաշնակ գոյակցումն ու կիրառումը:

Դասախոսությունների որակի բարելավման գործում էական նշանակություն ունեն տրամաբանական ու համակարգված հաջորդականությամբ և գործնական առաջարկություններով ու խնդիրներով՝ համեմված դասախոսությունները: Կարելի է ներդնել առնվազն մեկ անգամ «Power Point» ծրագրով դասախոսության ընդհանուր ներկայացումը մեկ դասաժամի ընթացքում՝ բացի ուսանողներից հրապարակայնացնելով նշվածը: Անհրաժեշտ է ծանոթացնել, ինչպես նաև նաև սովորեցնել շնորհանդեսների կազմման ու ճիշտ ներկայացման հմտություններին:

Շատ կարևոր է նաև պրոֆեսորադասախոսական կազմի կողմից կարդացվող դասախոսությունների թարմացումը և արդի պահանջներին համապատասխանեցումը: Անհրաժեշտ է հաճախակի կազմակերպել դասախոսների վերապատրաստում ինչպես Հայաստանի Հանրապետությունում, այնպես էլ արտերկրներում: Կարելի է քննարկել հրավիրված դասախոսների ներկայացման հարցը, ինչը, մեր կարծիքով, մեծ հետաքրքրություն կառաջացնի ուսանողների շրջանակներում:

Պետք է խրախուսվեն գիտամեթոդական հոդվածների ներկայացումը ուսանողների և դասախոսների կողմից: Առանձին ոլորտներին վերաբերող և հնչեղություն ունեցող բաց դասերը ևս կարելի է ներառել կրթական ծրագրերում ու խրախուսել:

Կրեդիտային համակարգը նույնպես կարևոր է և էական նշանակություն ունի ուսանողների գիտելիքների գնահատման գործընթացում: Կրեդիտային համակարգում մեջ պետք է ընդգրկել հաճախումների գրանցումը, սեմինարների անցկացումը և ակտիվությունը, անհատական և կուրսային աշխատանքների իրականացումը, միջանկյալ ու ամփոփիչ քննությունները՝ ըստ առանձին բալային գնահատականների: Նշվածն առանձին քննարկման առարկա է և կարիք ունի լուրջ մշակումների և զարգացման՝ հիմքում դնելով լավագույն փորձը:

Կարծում ենք, որ մեծ ուշադրություն պետք է դարձվեն ուսանողների հաճախումների գրանցումներին, կատարվեն պատահական ու անսպասելի ստուգումներ ու այցելություններ, պլանավորված կամ ոչ պլանավորված դասալսումներ և այլն: Դասախոսության ժամին կողմնակի ազդեցությունները հնարավորինս պետք է չեզոքացվեն կամ հասցվեն նվազագույնի՝ նաև անվտանգության ապահովման նոր համակարգերի ներդրմամբ: Լաբորատոր պարապմունքների ժամանակ լսարանում առկա համակարգիչը համացանցի միջոցով և նյութին վերաբերող պատկերազարդ նկարները, ինչպես նաև վիճակագրական տվյալները դասախոսի կողմից պետք է օգտագործվեն և հասանելի դարձվեն ուսանողներին:

Մկսած երրորդ կուրսից՝ նախընտրելի է համալսարանում, որպես առանձին դասախոսական ժամեր, ներառել գիտահետազոտական մեթոդներ առարկան, որը հնարավորություն կտա ուսանողներին մտածել առավել համակարգված, հասկանալ և տիրապետել անհատական կամ

կուրսային աշխատանքների, ինչպես նաև ավարտական կամ մագիստրոսական աշխատանքներ գրելու ու հետագայում դրանք պաշտպանելու մեթոդներին և հմտություններին:

Ընդհանուր առմամբ, ներկայացված մոտեցումներն ամբողջական չեն, սակայն խարսխված են գործնական և կիրառական փորձի վրա: Միաժամանակ առանձին վերցված մտքեր լուրջ քննարկումների և մշակումների կարիք ունեն՝ զարգացման և հնարավորինս արդյունավետ կիրառման նկատառումներով:

Շահինյան Ս.Մ., Ճարտ. թեկնածու

ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ԳԷԿ ԱՍԲԻՈՆՈՒՄ

Դասավանդման և կրթության որակի ապահովման ու բարձրացման համար կատարվող աշխատանքներն անընդհատ պահանջում են նոր մոտեցումներ ու մեթոդաբանություն: Ի տարբերություն հիմնարար առարկաների ամբիոնների աշխատանքներին, որոնք խնդիր չունեն փոխելու տարիներով մշակված և հղկված դասավանդման մեթոդաբանությունը, դասախոսությունների թեմաները, խնդրագրքերը, առաջադրվող վարժությունները, գեոէկոլոգիայի և կենսաանվտանգության (այսուհետև՝ ԳԷԿ) ամբիոնը, ոչ միայն ամեն տարի ստիպված է նորոգել դասավանդվող մի շարք առարկաների նյութի թարմությունը, այլև արմատական նոր փոփոխություններ կատարել տեխնոլոգիաների զարգացմանը զուգընթաց:

Ուսումնական գործընթացը մեր մասնագիտությունների համար ունի երեք հիմնական բաղադրիչներ՝ տեսական դասախոսություններ, լաբորատոր և գիտական հետազոտություններ, գիտագործնական, դաշտային և արտադրական պրակտիկա:

1. Տեսական դասախոսությունների համար լսարաններից գատ անհրաժեշտ են դիտարժան ուսումնական նյութեր, էլեկտրոնային հաղորդակցության միջոցներ, էլեկտրոնային գրադարան և գրատախտակ, տեղեկատվական բազա, երկրաբանական և միներալային նմուշներ: Սրանց բացակայությունը հնարավորություն չի տալիս տեսական գիտելիքները ամրապնդել ուսանողների իմացական հայեցակարգում:

2. Լաբորատորիան և գիտական հետազոտություններն այն ճանապարհն են, որ պետք է անցնի էկոլոգը, բնապահպանը և բնապահպանական փորձագետը: Եթե ուսանողը չի տիրապետում հողում, ջրում և օդում վնասակար նյութերի քանակական և որակական հետազոտության մեթոդներին, ինքնուրույն չի կարողանում օգտվել չափիչ սարքերից, քիմիական ռեակտիվներից, չի կարողանում տեղում ստուգել ՍԹԿ, ՍԹԱ, ապա աշխատանքի ընդունվելու համար նրա հայտը դատապարտված է մերժման: Լաբորատորիայի առկայությունը հնարավորություն կտա ներգրավել գործնական աշխատանքներում և նույնիսկ եկամուտներ ապահովել ԵՃՇՊՀ-ի համար:

3. ԳԷԿ ամփոփում ուսանողները դասախոսների ղեկավարությամբ զբաղվել են գիտա-գործնական աշխատանքներով, որոնց արդյունքները հրատարակվել են գիտական տեղական և միջազգային ամսագրերում: Սակայն այդ հետազոտությունները խարսխված չլինելով սեփական սարքերի միջոցով ստացված գիտական տվյալների վրա, անհրաժեշտ որակական հատկանիշներ չեն պարունակում: Գիտական աշխատանքներին ուսանողությանը մասնակից դարձնելու համար օգտագործում ենք տարբեր գիտական կազմակերպությունների մասնագիտացված լաբորատորիաները, սակայն մեր սեփական լաբորատորիայի հիմնադրումից հետո կարծում ենք, որ բազմաթիվ հարցեր, այդ թվում և սեփական փորձով ստացված տվյալների հավաստիությունը, ստացված տվյալների վերաստուգման համար գիտափորձերի կրկնության հնարավորությունը և այլն:

Ուսանողների դաշտային և արտադրական պրակտիկան կազմակերպվում է մեր դասախոսների ջանքերով, անձնական ծանոթություններով հիմնականում արտահամալսարանական միջոցներով: Այս խնդիրը լուծելու համար անհրաժեշտ է արմատական բարեփոխումներ կատարել, քանի որ միայն դաշտային և արտադրական պրակտիկաների միջոցով է հնարավոր ապահովել ստացված գիտելիքների ամրագումը:

Դասընթացների բնականոն կազմակերպման համար անհրաժեշտ է, որ թե՛ դասախոսը, թե՛ ուսանողը պետք է ունենան համապատասխան գիտական և իմացական բազա: Մեր դասախոսները դասավանդման համար անհրաժեշտ գիտական և իմացական որակներ ունեն, սակայն

դիմորդները և ապա ուսանողները գալիս են բուհ հիմնականում դպրոցական ծրագրի մակարդակն անգամ չհաղթահարած:

Փոքր խմբերը, որ այսօրվա դիմորդների քանակի ճգնաժամի պայմաններում բնականոն են, պահանջում են միանգամայն այլ մոտեցումներ: ԳԷԿ ամբիոնը չափազանց կարևորում է գիտահետազոտական բազայի առկայությունը, որի բացակայությունը մեծ դժվարություններ է ստեղծում: Մյուս կարևոր խնդիրը արտադրական ու փորձագիտական մասնագիտացված կազմակերպությունների հետ պայմանագրերի անհրաժշտությունն է և արտադրական աշխատանքային պրակտիկան, որպեսզի մեր ուսանողները մինչև շրջանավարտի կարգավիճակի ստանալը, արդեն իսկ պատրաստ լինեն ինժեներական գործունեության:

Պետրոսյան Ս.Վ., ճարտ. թեկնածու

ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԵԴԻԱՆ ՈՐՊԵՍ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔ

Կրթությունն ու գիտությունը հանդիսանալով մարդկության զարգացման քարշակ՝ տեխնոլոգիական զարգացման առաջամարտիկ լինելով՝ պետք է որ հանդիսանան հենց նույն զարգացման առաջնային իրականացնողը: Երկու տասնամյակից էլ պակաս ժամանակահատվածում տեղեկատվական տեխնոլոգիաների բուռն զարգացումը վերաարժևորեց մարդկության զարգացման ողջ տրամաբանությունը: Այն տեխնոլոգիական հեղափոխական զարգացումից “շեղվեց” դեպի արմատները՝ բնությունը՝ մեղմելով իր իսկ զարգացման ջախջախիչ ընթացքը: Սրան ավելացան համացանցի ու ավելի ուշ շարժական հեռախոսակապի մատչելիությունը, որի արդյունքում թվային տարածությունում հասարակական կյանքի փոխկապակցված շփման հնարավորության նոր պլատֆորմ հանդիսացան սոցիալական մեդիաները՝ մարդկանց տալով ուղեղային շրջանառության երբեմնի անմատչելի հորձանուտի մասնակիցը լինելու իրավունքը: Ֆեյսբուքի, տվիտերի, լինքդինի և այլ սոցիալական ցանցերի տարածումն աշխարհում, այդ թվում և Հայաստանում, հնարավորություն տվեց մինչ այդ ինչ-ինչ

պատճառներով անհասանելի գործիքների օգնությամբ կենսագործունեության տարբեր ոլորտներում ստեղծել բոլորվին այլ իրավիճակ:

Այսօր միջին վիճակագրական ամերիկացի երիտասարդն օրվա ընթացքում ավելի քան յոթը ժամ անցկացնում է առցանց շփումներում, իսկ միջին տարիքի ֆեյսբուքյան օգտատերը՝ շուրջ մեկ ժամ: Այսօր արդեն այս տվյալն ավելի քան տարածվում է մեզ՝ հայաստանցիներիս դեպքում: Սոցիալական ցանցերից հատկապես ֆեյսբուքից տեղեկություն են ստանում մեր երկրի քաղաքացիների մեկ հինգերորդը: Այսօր Հայաստանում ֆեյսբուքն ունի 416.500 օգտատեր, իսկ ամեն օր շուրջ 150.000 այցելու ունի news.am կայքը, որը հանդիսանում է ամենաընթերցվողը Հայաստանում:

Ընդունելով այս իրողությունն, ինչպես նաև այն փաստը, որ հենց ուսանողական տարիքում գտնվող երիտասարդներն են հանդիսանում սոցիալական մեդիաների հիմնական օգտատերերը՝ խնդիր է առաջանում ներառել նմանատիպ գործիքներն առհասարակ, այդ թվում բարձրագույն, կրթական գործընթացում:

Ճարտարապետության ոլորտում առկա են մի շարք առցանց տեղեկատվական համարկարգեր, որոնք ապահովում են բազմահազար լսարանին ամենաթարմ նորություններով (Archdaily, designboom, Architizer): Դրանցից շատերի բաժանորդներն են հանդիսանում նաև ԵՃՇՊՀ-ի ուսանողները, որոնք այդ տեղեկատվական հորձանուտում, ունենալով շատ ավելի մրցունակ դիրք քան նախորդ սերնդի ներկայացուցիչները, կրթական գործընթացից ունեն տրամագծորեն այլ սպասելիքներ: Դրա արդյունքում նախկինում գրադարաններով միմյանց հետ մրցող ԲՈՒՀ-ական միջավայրերը կարիք ունեն մրցելու բոլորովին այլ գործիքակազմով՝ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների երկկողմանի հասանելիությամբ թե՛ տեղեկացվածության, թե՛ տեղեկացնելու հազեցվածությամբ: Դա կարող է նպաստել 90-ականներին հասկանալի պատճառներով մեր բաց թողնված ենթակառուցվածքների զարգացման արդյունքում առաջացած բացերի, ինչպես նաև որոշ մասնագիտացումների ուղղությամբ դասախոսական կազմի բացակայության պատճառով մրցակցային թույլ կողմերից ձերբազատվելուն: Նման ինտեգրումը կարող է նախադրյալներ ստեղծել նաև ԲՈՒՀ-ական գիտության զարգացմանն ու նպաստել մասնագիտական (տեխնիկական) թարգմանչական կարողությունների

ստեղծմանն, ինչին այսօր առաջիններից մեկը Հայաստանում ձեռնամուխ է եղել ԵՃՇՊՀ-ը:

Վերոնշյալ երկկողմանի տեղեկատվության փոխանակմանը կարող է խթանել նաև ներքին տեղեկատվական բազայի ստեղծումը, որը կնպաստի կրթական գործընթացներում տարբեր տարիներին մշակված աշխատանքների (նախագծեր, ռեֆերատներ, կուրսային աշխատանքներ, գիտական հոդվածներ, ատենախոսություններ և այլն) հավաքմանն ու դասակարգմանը: Միջազգային մակարդակով կան մի քանի նմանատիպ ծրագրեր, որոնք ապահովում են ուսանողների կրթական ողջ գործընթացն առցանց եղանակով: Այն հնարավոր է ստեղծել նաև տեղական ներուժի շրջանակում՝ դրանով նպաստելով ազգային մակարդակով պլատֆորմի ստեղծմանը, հատկապես այն դեպքում, երբ ոլորտն այսօր հանդիսանում է տնտեսության զարգացման առաջնահերթություններից մեկը: ԵՃՇՊՀ-ը լինելով Հայաստանի Հանրապետության ամենադինամիկ զարգացող ուսումնական հաստատություններից մեկը՝ կարող է հանդիսանալ առաջինը Հայաստանում նման համակարգի կայացմամբ՝ դրանով դասվելով արդի կրթական գործընթացների հետ համահունչ ընթացող ԲՈՒՀ-երից մեկը:

Պողոսյան Մ.Զ., տեխն. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

**«ԳԾԱԳՐԱԿԱՆ ԵՐԿՐԱՉԱՓՈՒԹՅՈՒՆ» ԵՎ «ԳԾԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ»
ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ
ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՄԲ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ԱՄԲԻՈՆՈՒՄ**

Գծագրություն և համակարգչային գրաֆիկա ամբիոնում կազմված առարկայական ծրագրերը գործածության մեջ են նաև այժմ առանց փոփոխությունների:

ԳՀԳ001 և ԳՀԳ002 «Գծագրական երկրաչափություն» կրթական մոդուլը ճարտարապետություն և դիզայն մասնագիտությամբ բակալավրի կրթական աստիճանի հիմնարար առարկաներից է, որը երկու կիսամյակում՝ շաբաթական 1:1 բեռնվածությամբ ներառում է հետևյալ թեմաներն ըստ կրթական մոդուլների:

ԳՀԳ 001 մոդուլը նախատեսված է 1-ին կիսամյակում, ուր ուսումնասիրվում են պրոյեկտման, ստվերների կառուցման, կոր գծերի և մակերևույթների հետազոտման մեթոդները: ԳՀԳ 002 մոդուլը դասավանդվում է 2-րդ կիսամյակում՝ ուսումնասիրվում են պարզագույն մարմինների ստվերների կառուցման, հեռանկարի և հեռանկարում ստվերների կառուցման մեթոդները:

ԳՀԳ 003 «Գծագրական երկրաչափություն» (1:2) և ԳՀԳ 004 «Գծագրություն» (0:3) կրթական մոդուլները նախատեսված են այլ մասնագիտությունների (բացառությամբ դիզայն) բակալավրիատի ուսանողների համար:

ԳՀԳ 003 մոդուլը նախատեսված է 1-ին կիսամյակում, ուր ուսումնասիրվում են պրոյեկտման, աքսոնոմետրիկ պրոյեկցիաների կառուցման և մակերևույթների փոխհատման հետազոտման մեթոդները, իսկ ԳՀԳ 004 մոդուլը՝ 2-րդ կիսամյակում, որի ուսումնասիրման համար հատկացվել է գործնական պարապմունքի 48 ժամ (16 ժամը ավանդական դասավանդման մեթոդներով, իսկ մնացած 32 ժամը՝ համակարգչային տեխնոլոգիաների կիրառմամբ): ԳՀԳ 004 կրթական մոդուլը ներառում է հետևյալ բաժինները. գծագրերի ձևավորումը և տարրերի պայմանականությունները, էսքիզ և տեխնիկական նկար, համալիր գծագիր, շինարարական գծագրություն:

Ներկայացված կրթական մոդուլներով ուսուցման ժամանակ ձեռք բերված գիտելիքներն անհրաժեշտ են ինչպես ապագա նախագծային և ստեղծագործական աշխատանքներում, այնպես էլ այլ մասնագիտական առարկաների ուսումնասիրման գործընթացներում:

Չիլինգարյան Ն.Վ., տեխն. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻ

ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐ

Հայաստանի Հանրապետության նման փոքր և ռեսուրսասակավ պետության համար խիստ կարևոր է գիտական ներուժը, որը կարելի է և՛ ներդնել, և՛ վաճառել՝ դրա դիմաց ստանալով խոշոր շահույթներ: Այս համատեքստում հատկանշական է շինարարական արդյունաբերության,

ճարտարապետության, դիզայնի դերն ու նշանակությունը: Հայաստանը դեռևս նախնադարից հանդիսացել է ճարտարապետության, պատմամշակութային կառույցների, քանդակագործության, քաղաքաշինության համաշխարհային կենտրոններից մեկը:

Իր գոյության 80 տարիների ընթացքում մեր բուհը մեծ առաքելություն է իրականացարել և տվել բազմաթիվ ճարտարապետներ, շինարարներ, նախագծողներ, ովքեր իրենց գործունեությամբ փայլել են ոչ միայն մեր հանրապետությունում, այլև նրա սահմաններից դուրս:

Ճգնաժամային ծանր 90-ական թվականներին բուհը պահպանել է իր ավանդույթները և այսօր առավել քան նախկինում, զինված նորագույն տեխնոլոգիաներով, պատրաստ է շարունակել իր առաքելությունը:

Սակայն վերջին տարիներին նկատվում է կրթության նկատմամբ ուսանողների հետաքրքրության անկում, որն ունի իր օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ պատճառները:

Մեր հասարակությանը քաջ հայտնի օբյեկտիվ պատճառներից են ժողովրդի սոցիալական ծանր վիճակը և արդյունաբերության ու շինարարության նվազումը: Սուբյեկտիվ պատճառներն են անցումային ժամանակաշրջանին բնորոշ երիտասարդների բարոյահոգեբանական տեսակետների փոփոխությունը. հեշտ ճանապարհով գումար վաստակելու ձգտումը, որոնք էլ հանգեցնում են ուսման նկատմամբ հետաքրքրության նվազմանը:

Գտնում են, որ դասախոսական և գիտական ներուժն անհրաժեշտ է կենտրոնացնել ստեղծված իրավիճակը բարելավելու համար, ըստ որի, կարելի է առաջարկել հետևյալ բանաձևերը:

1. Մենք բավականին մեծ աշխատանքային փորձ ունեցող դասախոսներ ենք:

2. Դասախոսը կարող է լինել մեծ գիտնական, բայց՝ ոչ մանկավարժ:

Այսօր ուսանողներին ուսման մեջ ներգրավելու և դրա նկատմամբ հետաքրքրություն առաջացնելու համար մեծ աշխատանքներ պետք է տանել՝ հաշվի առնելով բազմաթիվ հանգամանքներ:

1. Չի կարելի միևնույն չափանիշներով վերաբերվել բոլոր ուսանողներին, քանի որ նրանցից յուրաքանչյուրը դաստիարակվում է յուրովի:

2. Ուսանողի վրա մեծ հոգեբանական ազդեցություն է թողնում շրջապատը: Ուստի անհրաժեշտ է յուրաքանչյուր ուսանողի նկատմամբ ցուցաբերել անհատական վերաբերմունք, որը կնպաստի նրա հոգեվիճակի բացահայտմանը և բարդույթների հաղթահարմանը:

3. Հարկավոր է մասնագիտական գիտելիքները խորացնելու նպատակով ավելացնել գործնական աշխատանքների քանակը և ուսանողին անմիջապես մասնակից դարձնել այդ աշխատանքներին:

4. Դասախոսը իր կերպարով և գիտելիքների մեծ պաշարով պետք է նպաստի ուսանողների հաճախելիությանը՝ նրանց մեջ հետաքրքրություն առաջացնելով դասավանդվող առարկայի նկատմամբ:

Վերոհիշյալ հանգամանքներից բացի՝ առաջարկում են.

- կազմակերպել լրացուցիչ պարապմունքներ և խորհրդատվություններ, սեմինարներ և կոլոքիումներ, միջանկյալ քննություններ,
- հնարավորության սահմաններում ամբիոնները հագեցնել ժամանակակից նորագույն սարքավորումներով և համակարգիչներով,
- ուսանողների ստացած տեսական գիտելիքները հստակ պատկերացնելու և յուրացնելու նպատակով ուսումնական գործընթացը հնարավորինս կապել արտադրության հետ:

Տեր-Պետրոսյան Պ.Հ., տեխն. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԻՆՏԵՆՆԵՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ինժեներական մասնագիտություններով կադրերի պատրաստման ուսումնական գործընթացում կարևոր տեղ ունի մասնագիտական առարկաների ուսուցումը. Անժխտելի է համալսարանի շրջանավարտների դերը կառուցվածքների նախագծման հետազոտման, պահպանման և ճիշտ շինարարական նյութերի ընտրման հարցում: Շինարարական նյութեր և բետոնե իրերի կառուցվածքների առարկայի ուսուցման որակի բարձրացման համար հարկավոր է իրականացնել մի շարք միջոցառումներ: Նշենք այն միջոցառումները, որոնց իրականացմամբ, նկատելի տեղաշարժ կկատարվի առաջադրված հիմնահարցի լուծման ճանապարհին.

- հետևողականորեն հետևել հաճախումներին,
- յուրաքանչյուր դասախոսի չթաքցնել ուսանողների բացակայությունները,
- առկա ուսուցման ուսանողը, որը բաց է թողել 50 դասաժամ, պետք է հեռացվի համալսարանից,
- ժամանակին պետք է հանձնարարել կուրսային նախագծերն ու առաջադրանքները և հետևել դրանց կատարմանը տոկոսավորման միջոցով,
- բացակայությունների և առաջադրանքների կատարման ընթացքի մասին անհրաժեշտ է զեկուցագրով հայտնել համապատասխան դեպարտամենտի ղեկավարին, վարչարարական միջոցներ կիրառելու համար,
- դասախոսը պետք է կազմակերպի խորհրդատվություններ և լրացուցիչ պարապմունքներ,
- ապահովել համապատասխան քանակությամբ համակարգիչներով,
- անհրաժեշտ է ամբիոնի կողմից ապահովել տպագիր դասախոսություններով և կուրսային աշխատանքների ու նախագծերի օրինակներով,
- ավելացնել ավարտական և դիպլոմային աշխատանքների ժամանակաքանակները թողարկող ամբիոններում,
- հաճախակի դարձնել դասախոսների մասնակցությունը գիտական կոնֆերանսներին և վերապատրաստման դասընթացներին,
- հետևել ուսումնական ձեռնարկների ու մեթոդական ցուցումների նորացմանը և տպագրմանը՝ մայրենի լեզվով:

Սարգսյան Հ. Ա., ասպիրանտ

Հովեյան Հ. Ա., ուսխորհրդի նախագահ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՀԱՃԱԽԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ԳԵՐԱԿԱ ԽՆԴԻՐ

Կրթության և գիտության դերն էլ ավելի է կարևորվում հատկապես այսօր, երբ օրակարգում է քաղաքակիրթ աշխարհից հետ չմնալու, միջազգային հանրությանը լիարժեք ինտեգրվելու խնդիրը՝ միաժամանակ

պահպանելով մեր ինքնությունն ու դարավոր արժեքները: Իսկ դա կարելի է ապահովել միայն զարգացած, ժամանակակից և ազգային գիտակրթական համակարգ ունենալու միջոցով:

Համալսարանում առկա են մի շարք գործոններ, որոնք միտված են ուսման որակի բարձրացմանը, սակայն անհրաժեշտ է տարբեր միջոցներով նոր թափ հաղորդել կրթության և գիտության բնագավառին, բարձրացնել ուսման որակը և այն համապատասխանեցնել այսօրվա պահանջներին:

Ժամանակակից պահանջներին համապատասխանող մասնագետների պատրաստումը ենթադրում է ուսման որակի հետևողական բարձրացում: Այստեղ լուրջ անելիքներ ունեն և՛ պրոֆեսորադասախոսական կազմը, և՛ ուսանողությունը: Դասախոսների առջև դրված խնդիրները պահանջում են համապատասխան մասնագիտական կարողություններ և բարոյահոգեբանական հատկանիշներ:

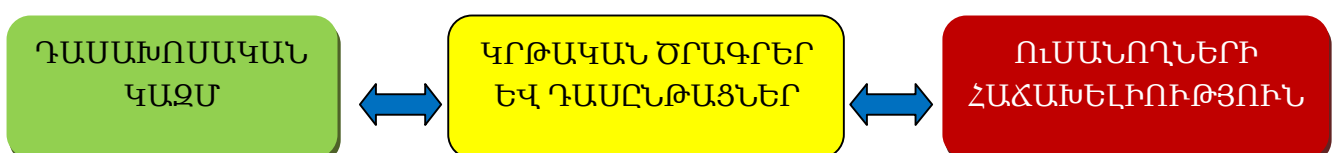
Համալսարանի ղեկավարությունը լուրջ ուշադրություն պետք է դարձնի գիտական մակարդակի բարձրացմանը: Այդ համատեքստում կարևոր ենք համարում դասախոսական կազմի պարբերական վերապատրաստումները, միջազգային կապերի հաստատումը, ուսանողական, գիտական ընկերությունների կայացումը, ակտիվ մասնակցությունը արտերկրում կազմակերպվող գիտաժողովներին, Հայաստանի, սփյուռքի և արտասահմանյան բուհերի ու տարբեր գիտակրթական կառույցների հետ կապերի հաստատումն ու ընդլայնումը:

Կրթության որակի բարձրացման համար անհրաժեշտ նյութատեխնիկական բազայի, ժամանակակից լաբորատորիաների, կաբինետ-լսարանների արդիականացումը շոշափելի ազդեցություն է ունենում ուսումնադաստիարակչական աշխատանքի որակի, ինչպես նաև պրոֆեսորադասախոսական կազմի կատարելագործման վրա:

Այս ուղղությամբ համալսարանի կողմից ձեռնարկված միջոցառումները համալսարանի գործունեության ողջ ընթացքում ունեցել են ռազմավարական նշանակություն, և շարունակաբար գտնվել համալսարանի ղեկավարության և ողջ անձնակազմի ուշադրության կենտրոնում: Որակի ապահովման ներբուհական համակարգի կատարելագործման աշխատանքները առավել ակտիվացան 2007-2013թթ., որի արդյունքում նախատեսվեց կրթության որակի ապահովման ներբուհական գործըն-

թացները ներառել միասնական համակարգում, այսինքն՝ կրթության որակի ապահովման նպատակադրմամբ համակարգել կրթական գործընթացի կազմակերպման բոլոր մակարդակներում առաջացող հարաբերությունները: Մասնավորապես, 2010թ. փետրվարին համալսարանում ստեղծվեց մասնագիտական կրթության որակի ապահովման վարչությունը, այնուհետև 2012-ին համալսարանում ստեղծվեց սովորողների դաստիարակության և կարիերայի կենտրոնը: Կառույցների առջև դրվեցին մի շարք խնդիրներ՝ ապահովել, արդիականացնել և զարգացնել կրթության որակի ապահովման ներբուհական համակարգը, ապահովել համալսարանում որակի կառավարման ժամանակակից, միջազգային պրակտիկայում փորձարկված տեխնոլոգիաների ներդրումն ու կիրառումը, ձևավորել ուսումնական ստորաբաժանումների որակի ապահովման ներքին համակարգերը, ձևավորել համալսարանի առաքելության իրագործման համար անհրաժեշտ պայմաններ՝ կրթության որակի ապահովման ուղղությամբ:

Հանրապետությունում՝ վերջին տարիների ժողովրդագրական պատկերի վերլուծությունից հետևում է, որ առաջիկա տարիներին հանրապետության ուսանողական համակազմը նվազման միտում ունի: Անհրաժեշտություն է առաջանում ուսանողական համակազմի ընդլայնման ուղղությամբ ձեռնարկել համալիր միջոցառումներ: Հարկ է նշել նաև այն, որ անբացատրելի տրամաբանությամբ այդ համակազմի նվազմանը գուցահեռ նվազում են նաև բուհ ընդունված ուսանողների հաճախելիության ցուցանիշները, որն էլ այսօր, մեր կարծիքով, ԵՃՇՊՀ-ի պրոֆեսորադասախոսական կազմին մտահոգող կարևորագույն հարցերից մեկն է: Դասախոսական կազմ, կրթական ծրագրեր, դասընթաց և ուսանող կապը անխախտելի մի շղթա է: Մեր փորձադիտարկումների արդյունքում այդ շղթան գնահատվել է հետևյալ ռիսկայնությամբ, որն էլ արտահայտել ենք հետևյալ գունավորմամբ. Կանաչով քիչ ռիսկայինը, դեղինով՝ միջին ռիսկայինը, կարմիրով՝ խիստ ռիսկային խմբերը:

Բնականաբար խնդիրները լուծելու ժամանակ անհրաժեշտ է առաջնահերթությունը տալ առավել ռիկային խնդրի շուտափույթ լուծմանը, այդ իսկ պատճառով մենք առաջարկում ենք հետևյալ լուծումը: Ուսումնառության ընթացքում ուսանողը գնահատվում է 1-ից 20- բալանոց սանդղակով բացառապես տվյալ կիսամյակի վերջում: Մենք առաջարկում ենք այդ սանդղակը բաժանել մի քանի մասերի՝ աղյուսակ 1-ում ներկայացված հետևյալ համամասնությամբ:

Աղյուսակ 1-ից պարզ է դառնում, որ մեր առաջարկած տարբերակով համալսարանում պետք է յուրաքանչյուր ուսումնական կիսամյակում անցկացվեն երկու միջանկյալ քննություններ, որոնցից հետո կիսամյակի վերջում պետք է անցկացվի կիսամյակային ավարտական քննություն:

Հետևյալ կառուցակարգը կազմելիս հաշվի է առնվել այն, որը եթե սովորողը գերազանց տիրապետում է առարկային, սակայն ինչ-ինչ պատճառով իր հաճախելիության ցուցանիշը չի գերազանցում 50%-ը, ապա նրան հնարավորություն է տրվում իր պոտենցիալ գիտելիքների շնորհիվ հավաքել առավելագույն 20 միավորը, իսկ այն սովորողները որոնք ունեն 50% և ավելի հաճախելիության ցուցանիշ նրանց, ըստ աղյուսակ 1-ի, կտրվի որոշակի արտոնություն՝ միավորների տեսքով:

Աղյուսակ 1			
	50%-ից 60%	60%-ից 80%	80%-ից 100%
Հաճախելիություն	2 միավոր	4 միավոր	6 միավոր
1-ին միջանկյալ	6 միավոր	-----	-----
2-րդ միջանկյալ	6 միավոր	-----	-----
Քննություն	8 միավոր	-----	-----

Կարևորագույնը՝ սովորողների հաճախելիության խնդիրը, որ մեր առջև դրել էինք, համարում ենք լուծված մեր կողմից առաջարկվող ճկուն կառուցակարգերի շնորհիվ:

Սարգսյան Վ.Ս., տեխն. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԻՆՉ ԿԱՐԵԼԻ Է ԱՆԵԼ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ընտրած մասնագիտության նկատմամբ սերը և հետաքրքրությունը ապահովելու և կրթության որակը բարձրացնելու նպատակով անհրաժեշտ է.

1. համալսարանի ավագ դպրոցի աշակերտներին (ըստ ճյուղերի) ծանոթացնել բուհի առաջատար դասախոս-գիտնականներին, ովքեր իրենց մասնագիտության մասին, հանդես կգան դասախոսություն-գրույցով, կպատասխանեն աշակերտների հարցերին: Դա նախկինում արվում էր ցածր կուրսերի ուսանողների հետ (введение в специальность) և ինձ թվում է, տալիս էր դրական արդյունք,
2. մշակել ուսանողներին խրախուսելու ճկուն համակարգ՝ կախված ուսանողի առաջադիմությունից X-%-ով փոքրացնել ուսման վարձի չափը,
3. առաջին և երկրորդ կուրսերում կազմակերպել մաթեմատիկայի ֆիզիկայի, նյութերի դիմադրության տեսական մեխանիկայի, ինչպես նաև հայ ժողովրդի պատմության օլիմպիադաներ:
4. առավել լավ սովորող-գերազանցիկ ուսանողներին տալ անվանական կրթաթոշակներ:
5. ստեղծել «Պատվո տախտակ», որտեղ կներկայացնեն գերազանց սովորող ուսանողները,
6. ուսումնական և արտադրական պրակտիկաները կազմակերպել ձեռնարկություններում՝ որպես պրակտիկայի ղեկավար նշանակել առաջատար դասախոսների,
7. համալսարանն ավարտած լավագույն սովորողներին երաշխավորել աշխատանքի,
8. կարևոր է ուսանողի մեջ սերմանել սեր դեպի ընտրած մասնագիտությունը, աշխատասիրություն, պատասխանատվության զգացում ծնողների, դասախոսների և համալսարանի հանդեպ,
9. խմբի ավագ նշանակելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել նրա առաջադիմությունը, բացակայությունները, ազնվությունը և ընկերների կողմից հարգանքը,

10. դասախոսը, անկախ ուսանողների թվից, պետք է նշումներ կատարի ինչպես իր մատյանում, այնպես էլ խմբի,
11. եթե խմբում (հոսքը) ուսանողների թիվը մեծ է և դասախոսը ժամանակ չի ունենում հաճախումները ստուգելու, ապա նա կարող է առաջարկել ուսանողներին փոքրիկ թղթիկների վրա գրել իրենց անուն - ազգանունը և ներկայացնել դասախոսին, իսկ վերջինս ընդմիջմանը կանցկացնի մատյանում.
12. բանակից վերադարձած ուսանողների նկատմամբ ցուցաբերել անհատական մոտեցում մինչև գործընթացին հարմարվելը,
13. կարևոր է թողարկվող ամբիոնների դասախոսների անմիջական կապը բակալավրիատի երրորդ-չորրորդ կուրսերի և հատկապես մագիստրատուրայում սովորող ուսանողների հետ՝ ապահովելով նրանց մայրենի լեզվով համապատասխան գրականությամբ: Ուսանողների առաջադիմությունն ամբիոնի նիստերում քննարկելիս հրավիրել նաև ուսանողներին:

Սարգսյան Ռ.Մ., դասախոս

ԻՆՈՎԱՑԻՈՆ՝ «ՆՈՐԱԳՈՒՅՆ» ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Պետական կարևոր խնդիրներից մեկը բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում և դպրոցներում ինովացիոն կրթության հաստատումն է: Դա պայմանավորված է նոր հասարակական-տնտեսական և հասարակական-տնտեսագիտական համակարգի, մարդկային կապիտալի առաջնայնության հետ: Ժամանակի պահանջները կրկին արդիականացնում են «Կադրերն են որոշում ամեն ինչ» սկզբունքը: Մասնագետ-ինովատորների խմբակային պատրաստումը կյանքի բոլոր ոլորտներում կարելի է իրականացնել միայն նոր կրթական ծրագրերի հիման վրա, որոնք ստեղծված են և հիմնված են ինովացիոն սկզբունքների վրա:

Բարձրագույն կրթությունը իրականացվում է գիտական և մասնագիտական գիտելիքների հիման վրա՝ հանդիսանալով «կրթական ռեսուրս»:

Զարգացած երկրներում բարձրագույն դպրոցի կրթական ռեսուրսի նորացման տեմպերն անընդհատ մեծանում են և կրճատվում է գիտելիքների նորացման պարբերությունը: Առաջանում է դասախոսական կազմի հետևաբար նաև ուսանողների գիտելիքների նորացման հետ կապված խնդիրներ: Դրանց մասնակի լուծման համար առաջարկվում է.

- ստեղծել ինովացիոն համակարգ,
- իրականացնել հեռահար կրթություն:

Այժմ համալսարաններում ուսանողներից շատերի համար ուսուցումը դարձել է վկայագրեր ստանալու նպատակ, իսկ համալսարանների համար՝ ֆինանսական խնդիրների լուծման միջոց: Դա է պատճառը, որ ուսանողները համոզված են, որ համալսարանից դուրս չեն մնա՝ իրենց գիտելիքներից անկախ: Այսինքն՝ համալսարանը դառնում է ուսումնական վարձերից խիստ կախում ունեցող համակարգ, որի խոցելի տեղերից էլ օգտվում է ուսանողը:

Ինովացիոն համակարգի, կամ համալիրի ստեղծում:

Առաջարկվում է ստեղծել ինովացիոն համակարգ կամ կրթություն ստանալու երրորդ ձև՝ *գիտահետազոտական* (առկա, հեռակա և գիտահետազոտական), որտեղ ուսանողները կստանան գիտության վերջին խոսքի, ամենաարդի կրթություն և իրենք ևս հնարավորություն կունենան նորարարություններ մտցնելու: Այն շարժիչ ուժ կհանդիսանա ուսանողների համար ոչ միայն ստանալու վկայագրեր, այլև ավարտելուց հետո դառնալ փորձառու մասնագետ: Անհրաժեշտ է ունենալ.

- համապատասխան նախնական գիտելիքներ ունեցող ուսանողներ,
- համապատասխան գիտելիքներով դասավանդողներ,
- գերհագեցած լաբորատորիաներ:

Ուսանողների ընդունելության քննություններից ստացած գնահատականները պետք է լինեն հնարավորինս բարձր, ինչպես նաև անհրաժեշտ է հարցաշարերի միջոցով գնահատվի ուսանողի սովորել ցանկանալու աստիճանը:

Դասավանդողների գիտելիքները պետք է կրեն անընդհատ նորացվող բնույթ, և յուրաքանչյուր կիսամյակ դասախոսները ևս պետք է հանձնեն քննություններ: Արդի գիտելիքներով դասախոսները նույնը կտան նաև

ուսանողներին: Պետք է ստեղծել ստորաբաժանում դասախոսների ատես-
տավորման և որակավորման համար:

Ուսումնառությունն ավարտելուց հետո ուսանողներն պետք է
կարողանան անմիջապես անցնել աշխատանքի, որին կնպաստի համա-
պատասխան ինովացիոն լաբորատորիաների ստեղծումը: Իհարկե, խոսքը
վերաբերում է մեծ ֆինանսների ներդրմանը:

Ֆինանսական խնդիրների լուծումներից կարող են լինել.

- ուսման վարձի բարձր լինելը,
- բուհերի կողմից մեծ նախագծերի իրականացումը ուսանողների
միջոցով (նախագծի շահույթը կհանդիսանա որպես ուսման
վարձ),
- որոշակի կազմակերպությունների և ուսանողների միջև պայմա-
նագրերի կապումը:

Ուսման վարձերի բարձր լինելը չպետք է սահմանափակի անա-
պահով բայց խելացի ուսանողների կրթությունը: Պետք է կիրառել որոշակի
խրախուսական և զեղչային ծրագրեր:

Համալսարանում պետք է գործի համակարգ, որի նպատակն է
կազմակերպություններից մեծ նախագծերի ծրագրերին մասնակցելը և
իրականացնելը: Ուսանողներից պետք է կազմել խմբեր, որոնց քննական,
ստուգարքային կամ կուրսային, ավարտական աշխատանքները կլինեն այդ
նախագծերի իրականացումը: Համալսարանը պետք է շահագրգռված լինի
ընդունելու և պահելու այն ուսանողներին, ովքեր կլուծեն իր իսկ
ֆինանսական խնդիրները: Այսինքն՝ պետք է անցկացնել խիստ կիսամյա-
կային քննություններ և պահել միայն լավ կամ գերազանց գնահատական-
ներ ստացած ուսանողներին: Այս կերպ բուհ-ը կարող է հանդիսանալ
հենակետ՝ ուսման ընթացքում աշխատելու և փորձառու մասնագետ
պատրաստելու համար:

Համալսարանի աջակցությամբ ուսանողներին տրվի հնարավորու-
թյուն կազմակերպությունների հետ կնքել պայմանագրեր, ըստ որի՝
ուսանողի ուսման վարձը կազմակերպությունն է պարտքով վճարում,
փոխարենն ուսանողը որոշակի տարիներ պարտավորվում է աշխատել
տվյալ կազմակերպությունում՝ նրան վերադարձնելով իր ուսման վարձի
պարտքերը:

Հեռահար կրթության ստեղծում:

Այսօր աշխարհը կարիք ունի ճկուն և արդյունավետ ուսումնառության, որը հնարավորություն կտա ցանկացած վայրում, ցանկացած ժամանակ ուսում ստանալ նրանց, ովքեր ունեն դրա կարիքը: Համացանցի և վեբ տեխնոլոգիաների արագ զարգացումը մեզ հնարավորություն է տալիս տեղեկատվության փոխանակման, ինչպես նաև օգտագործողների շրջանում փոխգործունեության և համագործակցության: Հեռահար ուսուցումը հնարավորություն կտա մարդկանց, ովքեր ֆիզիկական խնդիրներ ունեն կամ ապրում են հեռավոր շրջաններում, սովորել համալսարանում՝ անկախ իրենց գտնվելու վայրից՝ համացանցին միացված համակարգչի շնորհիվ:

Անհրաժեշտ է ստեղծել համակարգ, որը պետք է ունենա.

- բազմալեզու լուծումներ՝ Unicode- ի վրա հիմնված,
- կարգավորվող գրաֆիկական ինտերֆեյս
- մուլտի մեդիա բովանդակության համատեղելիություն,
- On-line գնահատումը, ֆորում - քննարկումները, չատը և էլ. փոստը:

Սաֆարյան Յու.Ա., ճարտ. դոկտոր, պրոֆեսոր
Հարությունյան Է.Պ., ճարտ. թեկնածու, դոցենտ

ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԵՎ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

Նիստում քննարկելով ուսման որակի բարձրացման ուղիների խնդիրները՝ կարող ենք փաստել, որ այդ ուղիները անհրաժեշտ է դիտարկել մի քանի ուղղություններով.

1. Պրոֆեսորադասախոսական կազմի պատասխանատվությունների ոլորտ.

• Պրոֆեսորադասախոսական կազմը կարիք ունի պարբերաբար զարգացնելու գիտելիքները և մեթոդական պատրաստվածությունը: Այս առումով անհրաժեշտություն կա ճշգրտելու դասախոսների վերապատրաստման և որակավորման բարձրացման ռազմավարությունը, որը կյանքի

կոչելու պարագայում համալսարանը կապահովվի առավել մրցունակ պրոֆեսորադասախոսական կազմով:

- Պրոֆեսորադասախոսական կազմի առաջնահերթ խնդիրներից է հայոց լեզվով դասագրքերի, մեթոդական ուղեցույցների, դիդակտիկ նյութերի բարելավումը, ինչպես նաև ուսանողներին յուրաքանչյուր հաջորդ դասի համար համապատասխան նյութերի տրամադրումը:

- Կարևոր է ավելի հաճախ ամբիոնների նիստերում պարբերաբար լսումներ անցկացնել դասախոսների ուսումնամեթոդական, գիտական, ստեղծագործական գործունեության վերաբերյալ, ուսանողների հետ տարվող աշխատանքների և դասախոսների անհատական հաշվետվությունների մասով:

- Դասալսումների արդյունքների պարբերաբար քննարկումն ամբիոնի նիստերում գործատուների և ուսանողների մասնակցությամբ կնպաստեն դասախոսների կատարելագործմանը, կազմված ուսումնական ծրագրերի, օրացուցային պլանների բարելավմանը և ցուցադրական նյութերի հարստացմանը:

- Ցանկալի է գործնական նախագծերում և շինարարարության մեջ ներգրավված դասախոսները լայնորեն ընդգրկեն նաև ուսանողներին՝ նրանց համար առավել շոշափելի դարձնելով իրենց ապագա մասնագիտական գործունեությունը:

- Ուշադրություն դարձնել, որպեսզի բոլոր դասախոսները ուսումնական և գործնական աշխատանքներից բացի զբաղված լինեն նաև գիտական գործունեությամբ, ընդ որում դրանցում ընգրկելով ուսանողներին՝ նրանց հնարավորություն տալով հրատարակվելու, մասնակցելու գիտաժողովների, սեմինարների:

2. Ուսանողների պատասխանատվությունների ոլորտ.

- Ուսանողները ոչ միայն ուսում ստանալու կարիք ունեն, այլև որոշակի չափով նաև դաստիարակվելու՝ հատկապես ցածր կուրսերում, դպրոցից-բուհ անցումը սահուն հաղթահարելու նպատակով:

Առաջարկում ենք անդրադառնալ «կուրսի համակարգող-պատասխանատու» պաշտոնին: Այն զբաղեցնող դասախոսը տեղեկացված կլինի ուսանողների ուսման առաջադիմության ցուցանիշներին, համալսարանում նրանց պահվածքին, հետաքրքրությունների, անհրաժեշտության դեպքում՝

ընտանեկան կամ անձնական խնդիրներին մասին և եղած խնդիրները, ըստ պատկանելւոյն, կբարձրացվի նրա կողմից:

Սէյրանյան Լ.Բ., քան. գիտ. թեկնածու, դոցենտ

ԻՆՉՆ Է ՈՒՍԱՆՈՂԻՆ ԲԵՐՈՒՄ ԼՍԱՐԱՆ

Վերջին տարիներին դժգոհության, տագնապի և քննարկման առարկա է դառնում սովորողների որոշակի անտարբերությունը: Ըստ որում՝ խնդիրն արդիական է թե՛ բուհում և թե՛ հատկապես ավագ դպրոցում: Պատճառների համակարգն ենթադրում է տարաբնույթ խնդրադրումներ, որոնցից առաջինը համընդգրկուն է՝ կապված տեղեկատվության հարահոսի և տեխնոլոգիական սրընթաց զարգացումների և մյուս կողմից՝ ազգային ու վերազգային կամ ապազգային կողմնորոշիչների բախման ու անորոշության հետ:

Եթե խնդիրը քննենք ավելի որոշակի՝ ուսուցիչ-աշակերտ, դասախոս-ուսանող հարթություններում, անտարբերության պատճառներն ենթադրում են երկու կողմի դիտարկում:

Անընդհատ զարգացող տեղեկատվական տեխնոլոգիաների դարում, երբ խզվել է սովորող-գիրք կապը, առանձնահատուկ նշանակություն է ստանում դասավանդողի կերպարը: Այն առանձնահատուկ կարևորվում է ավագ դպրոցի ծրագրերում և դասագրքերում առկա բազմաթիվ խնդիրների առկայության պայմաններում, գիտելիքների ստուգման հարցաշարային մեթոդի տիրապետության պարագայում: Դասագրքերում հիմնականում առարկաների ոչ թե ոգին, այլ տառն է մատուցվում, իսկ ընդունելության համար սովորողին ոչ թե ոգեշնչում, այլ վարժեցնում են, տալիս ոչ թե բազային, այլ բալաստային, խճանկարային, չհամակարգված գիտելիք: Այդպես սովորողի մտակառույցում խզվում է նաև հարակից գիտակարգերի կապը: Առարկայի հանդեպ այդ վերաբերմունքը ձևավորվում է դպրոցում և գալիս համալսարան:

Դասավանդման շուրջ երկու տասնյակ տարիների կտրվածքով՝ ժամանակային ոչ այնքան մեծ ընդգրկումով գնահատելով սովորողների

նկարագիրը՝ կնկատենք որակական լուրջ փոփոխություններ: Այսօր սերունդն ավելի տեղեկացված է, լայնախոհ, ինքնավստահ և պահանջկոտ, կենսունակ ու դիմացկուն, շրջահայաց, արագ կողմնորոշվող, իրատես ու հեռատես և կամ, եթե դիտենք մյուս կողմից, սերունդն ավելի ծանրաբեռնված է ծավալով մեծ, չյուրացված, մակերեսային գիտելիքով, ամբարտավան է և պրագմատիկ, անպատկառ ու համառ, աչքաբաց, միջոցների մեջ խտրություն չդնող, քմահաճ և սկեպտիկ:

Ի՞նչ են ակնկալում նրանք համապատասխան դասախոսի կամ ուսուցչի հետ շփումից (ի դեպ՝ առաջին հանդիպումը սովորաբար վճռորոշ է լինում՝ հաճախ կմտնեն այդ լսարանը, թե ոչ), ի՞նչն է նրանց բերում լսարան.

1. առարկայական գիտելիքի ձեռքբերման հեռանկարը.
2. թե դասավանդողի և թե՝ դասընկերների կողմից որպես անձ հասկացված և գնահատված լինելու ցանկությունը,
3. հանձին դասավանդողի՝ մտատիպար գտնելու ձգտումը:

Վերոնշյալները յուրովի կապված են դասավանդողի կերպարի ու մոտեցման հետ, և նյութի տիրապետության դարում, երբ համակարգիչն անգսպելի հոսքով վիրտուալ գունագեղություն է արտանետում՝ սառն ու անհաղորդ, հրատապ է կրկին մարդկային գործոնը՝ ջերմ, հաղորդական: Եվ սովորողին, այնուամենայնիվ, լսարան է բերում դասախոսի վառ անհատականությունը:

Սեվյան Ս.Լ. տեխն. գիտ. թեկնածու

ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԱՌԱՋԱՆՑԻԿ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ

Այսօր բարձրագույն կրթության որակից են կախված ազգի և պետության ապագան, տնտեսության տարբեր ոլորտների զարգացման հեռանկարները: Որակյալ կրթություն ունենալու առաջին նախապայմաններից է որակյալ մասնագետներ ունենալը, սակայն սա ևս բավարար չէ, քանզի լավ մասնագետը պետք է նաև ուսուցանելու կարողություն և

հմտություն ունենա, դասագործընթացը հետաքրքիր դարձնելու համար: Կրթության որակը բարձրացնելու գործում մեծ դեր ունի նաև ուսանողին ոգևորելու գործոնը, ինչը, երբեմն, խթան է հանդիսանում նաև մյուսների ուսանողների համար: Օրինակ՝ լավագույն ուսանողներին աշխատանքի տեղավորելու «ինստիտուտի» վերականգման գործընթացը: Կարևորագույն խնդիր է նաև եվրոպական կրթական համակարգին ինտեգրումը, ինչպես նաև միջազգային բարձրագույն կրթական համակարգում մրցունակ լինելը:

Կարևոր գործոն է հանդիսանում նաև որոշակի ռազմավարական ծրագրի մշակումը, որն իրականացնելու համար պետք է տրամադրել, բարձրորակ հետազոտություններ, որակի ապահովման ռազմավարություն, ծրագրերի և որակավորումների հաստատման, ընթացիկ մշտադիտարկման և պարբերական վերանայման պաշտոնական ընթացակարգեր, ուսանողների գնահատման հետևողականորեն կիրառվող և հրապարակված չափանիշներ, դասախոսական կազմի կարողությունների գնահատման թափանցիկ կառուցակարգեր և չափանիշներ, կրթական ծրագրերի պահանջներին համարժեք ուսումնական և այլ աջակցող ռեսուրսներ, համալսարանում կրթության որակի ապահովման ուղղությամբ համապատասխան որոշումների նախագծերի և մեթոդական ցուցումների մշակում: Վերլուծական գործունեություն՝ համալսարանում որակի կառավարման համակարգի արդյունավետության և այլ բուհերում ներդրված կրթության որակի ապահովման լավագույն մոդելների վերլուծություն: Կրթության որակի կառավարման ոլորտում պրոֆեսորադասախոսական կազմի և ներքին աուդիտորների վերապատրաստում: Նորարարական գործունեություն՝ միջազգային որակի չափորիշիչների պահանջներին համապատասխանող կրթության որակի ապահովման համակարգի ժամանակակից օրինակի ներդրում: Միջբուհական համագործակցություն՝ որակի կառավարման բնագավառում այլ բուհերի հետ փորձի փոխանակում:

Սոխիկյան Ա.Ա., պրոֆեսոր

**ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ԵՐԵՎԱՆԻ
ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ (ԵՃՇՊՀ)**

Այն ամենը, ինչի մասին կթելադրվի «Թեզիսներում», վերաբերում է կերպարվեստի առաջադրանքների վերաբերյալ ուսանողների կողմից հետաքրքրության բարձրացմանը:

ա. Դասախոսի ռեյտինգավորում ընդհանուր կարգով (ուսանողների քվեարկություն, ամբիոնների կարծիք և այլն):

Այս աշխարհում ընդունված գործողություն է, որը դասախոսին ստիպում է մնալ պրոֆեսիոնալ պատշաճ մակարդակի վրա: Այսինքն՝ դասախոսն ստիպված է լինում անընդհատ կատարելագործել իր գիտելիքների մակարդակը:

բ. Դասախոսի ընտրությունն ուսանողի կողմից և ուսանողի ընտրությունը դասախոսի կողմից.

Այս ևս նույնպես ընդունված է աշխարհում: Սրա օգտակարությունն այն է, որ ուսանողը կարողանում է իր նախասիրություններին հարմար դասախոսներ ընտրել ապագա առաջադրանքների կատարմանը թեթև ընթացք հաղորդելու համար: Նույն հնարավորությունն էլ տրվում է դասախոսին:

1. Ծրագրերի նորացում (վերանայում արդի պահանջներին համապատասխան) (Ճարտարապետների, դիզայներների և գեղեցիկ արվեստի ուսանողների համար)

Սա շատ կարևոր է էսթետիկական հայացքների արագ փոփոխվող ժամանակներում: Զանազան իզմերի պայմաններում ճարտարապետ-ուսանողների համար շատ կարևոր է ծրագրերի փոփոխությունը ժամանակի հետ համաքայլ շարժվելու համար:

Սա չի նշանակում ակադեմիապես արդարացված առաջադրանքների վերացումը: Նույնը վերաբերում է դիզայներներին, քանի որ դիզայնի ժամանակակից աշխարհում տեխնոլոգիական և էսթետիկական արագ զարգացումները համաքայլ շարժվելու հնարավորություն կտա:

2. Արվեստանոցային ուսուցում:

Փորձը ցույց է տալիս, որ արվեստանոցային ուսուցումը դասաժամերի ազատ ընտրություն է ապահովում: Ակադեմիական 2 ժամերի փոխարեն դասաժամը կարող է կրկնապատկվել, եռապատկվել: Սա իր հետևից բերում է որակի բարձրացման:

3. Դասացուցակների համար կազմում

Որպեսզի (накладка)-ներ չլինեն, հարկավոր է մասնագիտական առարկաներին տալ դասաժամերի ընտրության առավելություն:

4. Ճարտարապետների համար միացյալ առաջադրանք-նախագիծ (Ճարտարապետության ամբիոն), հեռանկարչություն (գծագրության ամբիոն), նախագծի կատարում (նկարչության ամբիոն)

Այս նախաձեռնությունը բաժան-բաժան գիտելիքները շահեկանորեն կմիավորի մեկ առաջադրանքի մեջ, կդառնա հիշվող գործիք:

5. Նկարչություն (կերպարվեստի) տարբեր ուղղությունների նմանություններ առաջադրանքներ:

Ճարտարապետների և դիզայներների համար

6. Քննական առաջադրանքներ (ստեղծագործական):

7. Աշխատանքային պայմանների նորացում (экрах, նոր տեխնիկա):

8. Աշխատանքների նորացում:

9. Ճարտարապետների համար քանդակի լրիվ դասընթացներ (լավ կլինի արվեստանոցներում):

10. Ճարտարապետների պլեների դասընթացների ընդլայնում:

11. Դիզայնի ուսանողների ինտերյերային և էքստերյերային դասընթացների ապահովում:

12. Բնորդ (ճեպանկարչություն) արագ նկարչություն: ՅԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆ

13. Դասաժամերի ավելացում:

14. Պրակտիկա արտերկրում:

15. Մագիստրատուրայի համար ժամեր, նկարչության դասընթացը

1 տարվա համար:

16. Մոնումենտալ արվեստի ստեղծագործություն :

4 առաջադրանքներից 1+ ստուգողական առաջադրանքն ստանալուց հետո միայն ուսանողը կարող է ստուգարքը ստանալ:

Տոռզյան Ք.Ռ., տեխն. գիտ. թեկնածու, դոցենտ

ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ

Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն կրթության ոլորտում ընթանում են բարեփոխումներ, որոնց նպատակն է ստեղծել այնպիսի կառուցակարգ, որը կբարձրացնի ուսանողների կրթության մակարդակը: Այսօր ուսանողի համար գիտելիքն ապագա բարեկեցության երաշխիք է: Գիտելիքը մեր տնտեսության մեջ մեծ պահանջարկ ունի: Դրա նկատմամբ պահանջարկի մեծացումը կբերի ուսանողի մոտ կրթության հանդեպ ձևական մոտեցման նվազում:

Ուսանողների կրթության որակի բարձրացման համար անհրաժեշտ է մշակել մեթոդներ, որոնք թույլ կտան համալսարանի շրջանավարտներին մասնագիտորեն մրցունակ լինել ժականակակից աշխատաշուկայում: Իսկ ինչ է անհրաժեշտ այդ նպատակին հասնելու համար:

Անհրաժեշտ է աշխատանքներ տանել նախ դասախոսների հետ՝

1. դասախոսների մասնագիտական որակի բարձրացում առաջատար համալսարաններում և արտադրական կազմակերպություններում.
2. կրթական ոլորտին առնչվող յուրաքաչյուրի համար կազմակերպել էթիկայի դասընթացներ.
3. դասավանդման ընթացքում նոր տեխնոլոգիաների ներդրում (քանի որ երիտասարդ ուսանողը հեշտ է սովորում նոր տեխնոլոգիաները).
4. որակավորված կադրերով արտադրությանն ապահովելու համար պետք է ինտեգրել կրթությունը և արտադրությունը դասախոսի անմիջական մասնակցությամբ.
5. դասախոսը պետք է ունենա դասախոսությունների համառոտագրեր, որոնք պետք է բաժանի ուսանողներին դասի սկզբում և ժամանակ չկորցնի դասախոսությունը թելադրելու վրա, և միաժամանակ օգտագործի համակարգչային տեխնոլոգիաներ դասախոսություն անցկացնելու ընթացքում.
6. դասախոսը պետք է ուշադիր լսի և քննարկի ուսանողների կարծիքը՝ տվյալ դասին առնչվող հարցերին.
7. դասախոսությունների ընթացքում դասախոսը պետք է ծանոթացնի ուսանողին միջազգային փորձին և համեմատի մեր երկրում եղած

մեթոդները արտասահմանյան երկրներում կիրառվողի և բացատրի առավելություններն ու թերությունները.

8. պետք է դասախոսը ուսանողին տա կատարել ինքնուրույն աշխատանք և ներկայացնի այն սեմինարների և ուսանողական գիտական կոնֆերանսների ժամանակ.
9. դասախոսը պետք է լինի մանկավարժ, հոգեբան և յուրաքանչյուր ուսանողի նկատմամբ ցուցաբերի անհատական մոտեցում.
10. դասախոսը չպետք է պահանջի ուսանողից անգիր անել ոչ հաճախակի օգտագործվող բանաձևեր, որը ուսանողը միևնույն է մոռանալու է, նա դրանով իսկ ստիպում է ուսանողին դիմել արտագույն քննության ժամանակ, այլ պահանջի թեմայի և առարկայի իմացություն:

Կրթության որակը բարձրացնելու համար՝

1. ուսանողի մեջ պետք է արթնացնել պատասխանատվության զգացում.
2. պետք է ուսանողը հասկանա, որ այն տարիները, որոնք ինքը անց է կացնում համալսարանում, պետք է լինի հնարավորին չափ արդյունավետ.
3. ուսանող և դասախոս կապը պետք է լինի ամուր և անկաշկանդ.
4. ուսանողը պետք է հարգի դասախոսին.
5. թույլ սովորող ուսանողների համար պետք է կազմակերպել լրացուցիչ խորհրդատվություններ.
6. ուժեղ սովորող ուսանողներին պետք է ներգրավել համալսարանում կատարվող գիտական աշխատանքներին.
7. ուսանողին անհրաժեշտ է և ավելի հետաքրքիր ստանալ ,բացի տեսական գիտելիքներից, ավելի շատ գործնական գիտելիքներ, որը պետք է ամրապնդվի արտադրական պրակտիկայով.
8. ուսանողը պետք է կարողանա օգտվել համակարգչային ծրագրերից, համացանցի հնարավորություններից, ինչպես նաև գիտական գրականությունից:

Ելնելով վերը թվարկված առաջարկություններից՝ հետևում է, որ կրթության որակի բարձրացման համար անհրաժեշտ է կատարել բազմաթիվ աշխատանքներ և բարեփոխումներ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ազոյան Ռ.Ս.	ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ, ԿԱՍՈՒՐՋՆԵՐԻ ՆԱԽԱԳԾՈՒՄ ԱՌԱՐԿԱՅՈՒՄ ----- 3
Աղայան Կ.Լ.	ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԱՄԲԻՈՆԻ ՆԿԱՏԱՌՈՒՄՆԵՐԸ----- 5
Արտեմյան Ա.Ա.	ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԻՐԱԶԵԿՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ----- 6
Ավետիսյան Գ.Հ.	ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ՆԵՐԴՐՈՒՄԸ ԲՈՒՀԵՐՈՒՄ ----- 8
Բաղդասարյան Ա.Ս.	ԴԻԶԱՅՆ ՄԱՄՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՊՐՈՖԵՍԻՈՆԱԼ ՆՈՐ ԿԱԴՐԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ----- 9
Բեժանյան Վ.Ա. Սարգսյան Ս.Ա. Կարապետյան Ա.Թ.	ԻՆԺԵՆԵՐԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՆԵՐԴՐՈՒՄԸ ԵՃՇՊՀ-ՈՒՄ----- 11
Բուռնուսուզյան Ս.Ա. Հարությունյան Վ.Մ.	ԿՈՒՐՍԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՆԱԽԱԳԾԵՐԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ ԵՎ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ----- 13
Գրիգորյան Վ.Ի. Ղուլյան Ա.Բ.	ՄԱԳԻՍՏՐԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ----- 14
Գյուլզադյան Հ.Հ.	ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԵՎ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅԻ ՕՊՏԻՄԱ- ԼԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ----- 16
Գուրգենյան Ա.Ա.	ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆԸ ՄԻՏՎԱԾ ՏԵՍԱԿԱՆ ՄԵԽԱՆԻԿԱՅԻ ԱՄԲԻՈՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ ----- 18

Գուրգենյան Ա.Ա.	ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԾՈՒՄ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԻ ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԱՐՅԵՐ-----	19
Դադայան Տ.Լ.	ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ-----	21
Թովմասյան Ս.Ա. Իվանյան Գ.Ա.	ԵՃՇՊՀ «ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ» ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱԿԱԼԱՎՐԻԱՏԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ԵՎ ԱՐՏԵՐԿՐԻ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ-----	23
Թոքմաջյան Լ.Վ.	ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՊԼԱՆՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆ -----	25
Թոքմաջյան Հ.Վ.	ԲԱԿԱԼԱՎՐԻԱՏՈՒՄ ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽՈՇՈՐԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՆ ՈՐՊԵՍ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾՈՆ -----	27
Լևոնյան Լ.Հ.	ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ -----	29
Կանայան Ա.Ա.	ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԻ ՄՏԱԾԵԼԱԿԵՐՊԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԵՎ ԼԱՆԴՇԱՖՏՆԵՐԻ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ -----	31
Կնյազյան Շ.Ա.	ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՀՈԳԵԲԱՆԱՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՈւՍՈՒՑՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈւՂԻՆԵՐԸ -----	33
Կոշկարյան Գ.Ն. Մարտիրոսյան Ա.Վ.	ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ ԵՎ ԱՄԲԻՈՆԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ -----	35

Հակոբյան Ն.Ս.	ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ ՊՈԱԿ ԹԵ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ ----- 37
Համբարձումյան Պ.Վ.	ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՐՃԱՏՄԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ----- 40
Հովակիմյան Թ.Ս.	ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ ԱՆՀՐԱ- ԺԵՇՏՈՒՅՈՒՆԸ ՀՀ-ՈՒՄ----- 43
Հովհաննիսյան Ա.Վ.	ԵՃՇՊՀ ՄԻՋԻՆ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՔՈԼԵՋԻ ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐ ----- 45
Հովսեփյան Գ.Շ. Քալանթարյան Ս.Ա.	ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ՝ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄԻ- ՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ----- 48
Ղազարոսյան Ա.Տ.	ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԱՐՅԵՐ ----- 50
Ղազարյան Հ.Վ. Ալեքսանյան Ա.Ա.	ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ԿԻՐԱՌՈՒԹՅԱՄԲ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԾՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ ----- 52
Ղուկասյան Ս.Ժ.	ՈՐԱԿԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐ----- 54
Ղուկասյան Ս.Ժ	ՄԱԳԻՍՏՐՈՍԻ ՊՐԱԿՏԻԿԱՅԻ ԵՎ ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՆՈՐ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ ----- 55
Մարգարյան Վ.Ա. Թովմասյան Ս.Վ.	ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ “MOODLE” ԾՐԱԳՐԱՅԻՆ ՓԱԹԵԹԻ ՆԵՐԴՐՈՒՄԸ ԵՃՇՊՀ-ում՝ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ՆՊԱՏԱԿՈՎ ----- 57

Մարկոսյան Ա.Խ., Մարգարյան Հ.Լ. Թոքմաջյան Ս.Հ. Իվանյան Գ.Ա.	ԵՐԵՎԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ ՈՐԱԿԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՍԿՋԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ -----	59
Մարկոսյան Ս.Վ.	ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ -----	62
Մարտիրոսյան Տ.Ս.	ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՑԱԾՐ ԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ -----	65
Մելիքյան Ա.Ա.	ԴԻՋԱՅՆԵՐԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՎ ԿԱՏԱ- ՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ -----	67
Միքայելյան Գ.Վ.	ՀԱՇՎԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՇՎԱՌՄԱՆ ԴԱՍՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ ԵՃՇՊՀ –Ի ՔՈԼԵԶՈՒՄ -----	69
Մկրտչյան Ա.Ռ.	ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ԳԷԿ ԱՄԲԻՈՆՈՒՄ -----	71
Մկրտումյան Ս.Ս.	ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԵՎ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ -----	73
Շահինյան Ս.Ս.	ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ԳԷԿ ԱՄԲԻՈՆՈՒՄ -----	75
Պետրոսյան Ս.Վ.	ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԵԴԻԱՆ ՈՐՊԵՍ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔ -----	77
Պողոսյան Ս.Զ.	«ԳԾԱԳՐԱԿԱՆ ԵՐԿՐԱԶԱՓՈՒԹՅՈՒՆ»ԵՎ «ԳԾԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ» ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԻ ԴԱՍՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՄԲ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԱՇԽԱ- ՏԱՆՔՆԵՐԸ ԱՄԲԻՈՆՈՒՄ -----	79
Զիլինգարյան Ն.Վ.	ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐ -----	80

Տեր-Պետրոսյան Պ.Հ.	ԻՆժԵՆԵՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱ- ՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ -----	82
Սարգսյան Հ. Ա. Հովեյան Հ. Ա.	ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՀԱՃԱԽԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ԳԵՐԱԿԱ ԽՆԴԻՐ-----	83
Սարգսյան Վ.Ս.	ԻՆՉ ԿԱՐԵԼԻ Է ԱՆԵԼ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ -----	87
Սարգսյան Ռ.Ս.	ԻՆՈՎԱՑԻՈՆ՝ «ՆՈՐԱԳՈՒՅՆ» ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ -----	88
Սաֆարյան Յու.Ա. Հարությունյան Է.Պ.	ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԵՎ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒ- ԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑ- ՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ -----	91
Սեյրանյան Լ.Բ.	ԻՆՉՆ Է ՈՒՍԱՆՈՂԻՆ ԲԵՐՈՒՄ ԼՍԱՐԱՆ -----	93
Սեվյան Ս.Լ.	ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԱՌԱՋԱՆՑԻԿ ԽՆԴԻՐՆԵՐ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ -----	94
Սոխիկյան Ա.Ա.	ՈՒՍՄԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ԵՐԵՎԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ (ԵՃՇՊՀ) -----	96
Տոռզյան Ք.Ռ.	ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ -----	98

Տպագրության եղանակը՝ ռիզոգրաֆիա:
Թուղթը՝ օֆսեթ, 80 գր:
Ծավալը՝ 6.5 տպագրական մամուլ:
Ստորագրված է տպագրության 25.10.13թ.:
Պատվեր թիվ 308: Տպաքանակը՝ 101 օրինակ:
Տպագրված է Երևանի ճարտարապետության և
շինարարության պետական համալսարանի
տպագրության և լրատվության կենտրոնի տպարանում:
Հասցե՝ Երևան, Տերյան 105: